

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

224011

N. Rădulescu-Niger

Omul de cristal

Roman

București
Editura «Curierul Judiciar» S. A.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N. Rădulescu-Niger

Omul de cristal

Roman

Biblioteca Universităţii Regele Ferdinand I.
din CLUJ.
Nr. 50 1931
EXEMPLAR LEGAL.

Bucureşti
Editura «Curierul Judiciar» S. A.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

224011

859-31(Pădureanu - Nieger, N.)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Omul de cristal

I

La catul întâiu al unei case mari de țară, izolată în mijlocul unei grădini întinse cu copaci înalți, — colț de pădure de stejari, fagi și mesteceni, rărit și orânduit cu multă grijă de potrivire, — se află o încăpere mai mult lungă decât largă, destul de ridicată în tavan și cu șase ferestre mari prin cari lumina pătrunde cu îmbielșugare.

Nici în biserică credincioșii nu intră cu atâta emoțiune în respectul lor, ca Eudoxiu Zarian în cuprinsul acestei încăperi.

Dela ușă își plimbă privirea ochilor lui mari negri, cărora blândețea le acopere oboseala, și îmbrățișează privelișteа de atelier metalurgic a marelui cuprins: cum intri, în dreapta, dela mijlocul părețelui până la zidul din fund, e o vatră cu coș larg înnegrit de funinginea pe care aburul a lipit-o de el, făcând-o lucioasă. Vatra aceasta nu mai răspunde trebuinților de mai apoi; acuma este numai o înfățișare a începutului, a neesperienței, și servește doar pentru păstrare de materiale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un motor, de mare frumusețe de forme care par cizelate, — de „marcă" franceză, — îi este vetrei vecin, și dela el purcede, în lungul încăperii, tot „utilajul" pentru topire de metale, pentru răcirea, tăierea și „fasonarea" lor.

Această muncă s'a făcut însă într'un lung șir de ani, în care studiul, esperimentarea și lucrul au cheltuit mare capital de răbdare, de aplicare aproape genială, de putere fizică și de bani.

Zâmbetul în care se răsfrânge mulțămirea pentru înfăptuirea unei părți și grija pentru izbânda de pe urmă, arată că Eudoxiu a terminat întreagă rotăria operei ce 'și-a propus și că-i rămâne s'o așeze.

Să-i deă mișcarea, — sufletul, — eată culmea izbutirii!

Păsind dela ușă spre stânga, zâmbetul i se pierde ca lumina unei idei în fața îndoelii.

Locurile dintre cele șase ferestre le ocupă cinci dulapuri de stejar fin lucrate, înlăuntrul lor cu polițe. Dinnaintea lor, lăsând loc de trecere, sunt cinci mese, tot de stejar, bine lustruite. Pe polițe și pe mese, felurite tuburi, rotițe, șuruburi, plăci de oțel, de nichel și de platină, de mărimi deosebite, sclipiau cu licăriri discrete. Pe alte două mese, rotunde, multe unelte de oțel, pentru întrebuințări anumite.

Păretele din stânga îl ocupă un dulap de stejar sculptat: biblioteca. Volumele de pe cele opt polițe sunt toate legate și așezate în trei grupuri: medicină, filozofie, literatură mai mult științifică. Po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lița de jos are numai câteva volume, privitoare la mecanică, în special metalurgia. Pe pereți, „planșe" colorate cuprinzând părți disecate ale corpului omenesc, ceea ce-i puneà în vază, pe secțiuni, întreagă rotăria destul de complicată.

In fața bibliotecei stă în picioare, nemișcat, un corp în mărimea naturală a unei staturi înnalte, — sau, mai nemerit, cutia goală în forma unui corp omenesc, din bucăți de cristal foarte fin, legate cu metal.

Pe o masă mai înnaltă decât se obișnuește, în preajma acestui corp, se află un cap foarte artistic modelat, dintr'un material care-l face să semene unui cap natural, căruia deocamdată îi sunt goale orbitele ochilor; se mai află apoi două brațe, de cristal până la coate, de unde, fiecare cu mâna lui, arătau a fi de carne cu pielița ei firească.

O nedumerire de nespus te cuprindeà în fața unei asemenea priveliști neașteptate. Și nu puteà fi altă întrebare decât: ce urmărià bărbatul acesta de statură mijlocie, oacheș, cu părul mare ce-i picà pe fruntea lată, cărunt și des, cu obrazul în întregime ras, ceea ce-i arătà mai vădit trăsurile fine dar și paliditatea, cu gura foarte potrivită, peale căreea buze cărnoase ușor se înfiripà zâmbetul bunătății?

Brațele îi ierau ceva mai scurte decât cereà proporționalitatea întregului, dar mâinile, delicate, degetele lungi și fine. Puțin adus de umeri, când lucrà, — stà drept în umbletul niciodată grăbit, mlădios în mișcările pe cari le armonizà liniștea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eudoxiu se apropiă de corpul de cristal şi-l privi multe momente, par'că ar fi aşteptat din golul lăuntric o deslegare. Dela el trecu la unul din dulapurile dintre ferestre şi'l deschise.

Emoţiunea din momentul intrării aci şi îndoiala de mai apoi făcuseră loc echilibrului obişnuit, în care energia îşi pregăteşte munca şi inteligenţa o execută.

Eudoxiu îşi scoase haina cenuşie şi o atârnă în cuier, deschise cele două ferestre de margine, prin cari aerul curat al zilei însorite de primăvară, se grăbi să premeniască şi să împrospăteze pe cel stătut al încăperii; îşi puse un halat alb de dril pe care-l strânse bine la mijloc şi trase apoi pe omul de cristal în preajma dulapului deschis, lângă masa din dreptul acestuia.

Lucrul îi ierà acum să înceapă a umple golul corpului, purcezând dela picioare în sus.

Indrăzneaţa idee a doctorului Eudoxiu Zarian de a întocmi un om artificial care să aibă configuraţiunea exterioară, întregul anatomic lăuntric şi unele funcţiuni organice fizice şi intelectuale ale unui om natural, însă cu anume modificări de organe şi funcţiuni, de nelipsit creaţiunii lui artificiale, — i s'a înfipt în minte încă din tinerete. A început dar a citi, mai departe şi mai adânc, după ce'şi luă doctoratul în medicină.

A profesat vr'o cinci ani, până ce ideea prinse chiag şi voinţa îşi pregăti armura de luptă intimă şi de rezistenţă.

Bogat de pe urma hărniciei plugăreşti a tatălui,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țăran îmbogățit prin muncă și prin însurătoare, se lăsă de profesare și se retrase la una din moșii. acolo unde puteà să'l supere mai puțin grijile de neinlăturat ale gospodăriei casnice și agricole.

Aci, la Bozotești, se puteà încrede în robusta femee de casă care îndulcise bătrânețea încă verde, a tatălui, și în feciorul acesteea, administrator al celor patru moșii, foarte prețuit și iubit de răposatul.

Neculaiu Bucioc, cu vr'o doi ani mai în etate decât Eudoxiu, nalt ca un plop, tăcut ca o apă adâncă, devotat ca edera față cu copacul de care se agață, — iubià și respectà pe „domnu' doftor", nu-i discutà retragerea din lume, nu-i înțelegeà munca, dar credeà fără nici o îndoială că: „bine făceà ce făceà", și că: „trebuià să ajungă unde voià".

După ce într'o săptămână Bucioc umblà pe la celelalte trei moșii, nu depărtate, venià la Bozotești să o cerceteze și pe aceasta, să'și vadă mama, să se încredințeze că „domnu' doftor" nu avusese nici o supărare, că nu dorise ceva, — și, fără să'l vadă și să'l întrerupă „dela ale lui", plecà automatic la treburi. Odată într'un an, la Decembrie, îi da pe scurt socotelile, și lucrul ierà regulat fără vorbă, fără bătae de cap.

*

Eudoxiu își începeà munca cea mai grea.

Inchipuise să pue în cuprinsul picioarelor un mecanism de sârmă de platină, care să steà în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

legătură cu articulațiunile, spre a le dà mlădiere mișcărilor. După ce alătură corpului brațele, le fixă un mecanism la fel. Un fir de platină îl trase dela picioare și din brațe, de-a lungul corpului și în regiunea umerilor și îl lăsă de o camdată să atârne pe dinafara gâtului.

„Omul" lui ne având nevoe de hrană, locul burții și al stomacului îl umplù cu o împletitură de sârmă de platină, prevăzută cu anume rotițe de oțel cu margini săpate, prin a cărora săpătură urmà să treacă anume fire, în locul nervilor, și cari să fie legate cu anume centru din craniu.

Așezarea acestor părți îi cerù patru ore de muncă încordată. Se cobori apoi în grădină, iar de aci, pe o portiță de fier în zidul gros al gardului, ieși în șoseaua județiană ce treceà la câțiva pași, încunjurând acest zid până la un loc, de unde cotià apoi spre a se îndreptà către niște sate depărtate.

Soarele, numai de-o suliță în asfințit, strecurà răsfrângeri roșatece în desimea codrului care'și urcà ștejarii pe larga spinare a unui deal. Un șir de coline pe cari grâul de toamnă își așterneà verdeața sănătoasă, alternând cu hlise de porumb de curând răsărit, părù a-i atinți pentru câteva clipe privirea.

Apoi, pe o cărare ce începeà din șoseà, ca dintr'o vână uriașă o fibră care se ramifică într'un corp, — în codru, — Eudoxiu intră în umbra poalei de deal printre ștejari tineri crescuți din lăstărișul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

după tăiere, — generațiune nouă plină de vigoare și de dorul de-a crește.

O adiere ce începeà să fie răcoroasă, făceà să tremure ușor frunzișul și să împrăștie o închipuire de freamăt, care, se îngână cu un ciripit sfios, din când în când și de ici de colo, ca întrebări și răspunsuri în vederea pregătirilor de seară ale poporului de mici întraripate.

Liniștea sufletului se armonizà cu liniștea din juru-i și mulțămirea de sine îi ierà ca o răsfrângere de lumină din lăuntrul unui templu, în afară, prin ferestre deschise.

Nu mergeà ca un îngreuiat de vr'o povară, ca vre-un obosit de drum lung. Durerea n'o cunoscuse decât la moartea tatălui, dar și atunci o primise ca un raționalist în fața lucrului ce trebuie să fie, pe care nemângâierea nu'l poate îndreptà. Gândurile, care-i desfășurau totdeauna câte-o zare, din infinitul căreea căutà câte-o deslegare, nu-i ierau niciodată grele și descurăjătoare.

Faust vedeà nimicnicia vieții fiindcă ajunsese la bătrânețe fără să fi găsit în știință deslegarea problemelor mai presus de cunoștința omenească, ce 'și le pusese în șirul anilor; dar această convingere ca și dorința lui de neființă nu ierau sincere, devreme ce Ispita a fost în stare să'l opriască și să'l facă a'și vinde lui Satan sufletul.

Doctorul Eudoxiu, deși ajunsese la vârsta de cincizeci de ani, fără să pară că-i aveà, — își pusese o singură problemă, — crearea unui om artificial care să poată trăi, negreșit fără să pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

creeze, — şi cu asemenea operă nu să înfrunte pe Eternul unic creator al Universului, dar ca să facă o esperienţă de natură socială.

Neizbânda nu l'ar fi dus să socotiască viaţa în altfel decât ierà: o succesiune, în timp, de sforţări, dela particular la generăl, dela individ la colectivitate, — muncă în care individul se poate opri prin neizbânda care e accident, dar pe care colectivitatea o poate duce înnainte, în feluritatea ramurilor ei.

Izbânda nu l'ar fi făcut să se închipuie un geniu şi să se impue lumii prin opera lui: 'i-ar fi dat, de netăgăduit, acea mulţămire deplină care este farmecul intimităţii unui singuratec. Nu'şi ascundeà însă o teamă, care ar fi fost umbra izbânzii: opera puteà să corespundă aşteptării lui din punctul de vedere al mecanicei şi să nu'şi ajungă scopul din punctul de vedere al esperienţei sociale. Această din urmă putinţă încă nu l-ar fi făcut să'şi creadă vieaţa ca individ, o zădărnicie, vieaţa în generăl ca fără scop şi să se vadă un învins, om nenorocit, regretând anii de muncă şi dorind moartea ori Ispita.

Innaintă la deal printre stejarii şi fagii cari de cari mai drepţi şi dela o înnălţime mai rămuroşi, cu proaspătul lor frunziş în urzeală nedeplină încă. El îi privià ca pe nişte prieteni de multă vreme, cunoscându-le anume particularităţi prin cari ei îşi creiază anume personalitate în lumea cuprinsului lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu cât se apropiă de pieptul dealului, şes larg şi lung, mai mult poeni, zarea se înroşiă mai tare, par'că jarul asfinţitului ameninţă cu foc codrul. Roşul îi bătea în faţă şi-i deşteptă în preajmă umbra, care, desmierdă copacii din stânga lui. Ajuns pe şes, se află în faţa unei întinse zări aprinse, pe clina căreea se pogorâ, însângerată de oboseala drumului de o zi, faţă, mărită par'că, a Suveranului Luminii. Codrul, care umpleă şesul, şi se lăsă la vale pe cellalt coborâş al dealului, se înflăcără ca în faţa unei privelişti care preface viaţa, şi prin fiecare creangă care păreă un braţ, şi prin fiecare rămurică ce'şi deosebiă cu amănuntime fiinţa, îşi manifestă impresiunea şi salută pe acela care plecă, adâncindu-se.

Pe locul care'l înghiţi, fu ca o strălfulgerare de câteva clipe, şi jarul prinse a'şi schimbă răsfrângerea, împărţind-o în zone şi în nuanţe, pe cari Seara începù să le acopere şi să le soarbă.

Amurgul, tovarăş Serii de când lumea, posomorî codrul, îi înfundă desişul şi-i întunecă potecile. In apus lăsă limpede apa zării cu răsfrângeri verzui şi cu chenar de un galben-şters. Aveă să-i unifice, nu peste multă vreme, depărtata întindere.

In spre răsărit se înfigeă deja, ieşind din adânc, pe pânza de un albastru închis, boldul grăbitului Marte şi Luceafărul căută să nu'l lase prea mult timp singur în faţa Lunii ce'şi întăriă lumina: amândoi îi sunt curtezanii şi, ca să nu se isce vre-o vrăjmăşie care ar cernì văzduhul, ea le zâmbeşte de opotrivă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nemişcat, Eudoxiu luă parte cu fiinţa lui sensibilă, la înfăptuirea acestor taine ale sfârşitului unei zile senine. Acea moarte aparentă a Soarelui, căreea îi urmă Seara ca un văl aruncat peste locul înmormântării, îi puneà şi lui pe chip vălul melancoliei, însă văl uşor, prin care zâmbetul se străvedeà. Melancolia acestor clipe nu ierà răsfrângere a vreunor regrete, care, întunecă adese ori ceasuri întregi din viaţa acelora ce au încà dezamăgiri; ierà numai cunoştinţa că treceà încă o zi, apropiere nesilită, de termenul preursit, de după perdeaua viitorului.

Unele după altele, Necunoscutele infinitului îşi lămuriau sclipirea pe zăbranicul Nopţii care se desfăşură, din ce în ce mai des. El le privià, ştiindu-le par'că locul şi şoptindu-le numele ce le-a dăruit Ştiinţa omenească, adeseori ştiinţă a aparenţelor, a razei vizuale. Aveà, în privinţa lor şi a infinitului care le cuprinde, cugetări în legătură cu cunoştinţile lui şi cu viitorul probabil al Ştiinţei, dar nu contemplări de acelea ce purced din sensibilitatea care creiază poezia şi o răsfrânge asupra nepăsătoarelor privelişti ale Firei.

Il impresionà marea taină a *Tăcerii,* căci în ea este lăuntrica lumină ce nu se trece nimănui şi niciodată.

Din tăcerea codrului, la care se alipià tăcerea din depărtata învălurare a colinelor, îşi trăgeà pacea gândului senin şi cuprinzător.

In tăcerea multor ceasuri de pe-aici 'şi-a adunat, 'şi-a orânduit, ca brazdele cu flori în loc aşternut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la soare, din o grădină, — meditaţiunile, — flori ale gândirii născocitoare.

Tăcerea e viaţă nebănuită în care se statornicește espresiunea formelor şi se ridică monumentul sugestiv al Ideei.

Tăcerea înspăimântă, dar numai pe fricoşii înfăptuirilor şi pe mişeii hulitori ai credinţii ziditoare.

Tăcerea doboară numai pe cei ce nu ştiu să cugete, numai pe cei ce se mulţumesc cu penumbra, care stă la marginea luminii, — singura veşnică şi stăpânitoare.

In această tăcere, mai ales înaintea priveliştilor Firei, se reaflă viguros şi cu îmbold puternic spre creàare de realităţi, spre cumpănirea putinţilor care pot întârzià, dar nu rătăcesc.

Răcoarea, pe care neţărmurita suflare, — şi ea tăcută, — a codrului, o face şi mai simţită, îl dădù înfiorarea care chiamă luarea aminte şi grăbeşte paşii. Coborî, pe aceiaş cărare, acum cufundată în intuneric.

Tăcerea şi Intunericul nu se înlătură, pe acelaş plan, dar nici nu se pot alipì: una pătrunde şi luminează lăuntrul fiinţii, cealaltă rămâne pe-afară, pune privirii piedecă, locurilor şi lucrurilor le schimbă margini şi espresiune.

Intunericul pare a fi antecamera Morţei şi laboratoriul în care viaţa se premeneşte şi se reface.

Intunericului îi place ascunsul; el protege nesiguranţa şi întăreşte teama, prelungeşte stări de spirit neliniştitoare şi împinge la ce e fără măsură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In codru, un freamăt, un trosnet de creangă uscată, o strecurare prin iarbă a unei gângănii, un foşnet în desiş, se fac arme ale Intunericului, cari iau răsunet tragic spre a sgudui închipuirea.

Vinovată nu e Tăcerea; ea nu poate fi părtaşă. Vinovat e Intunericul care răneşte sensibilitatea şi apasă mai în jos de ca coarda fricii de necunoscut, coardă slăbită în aer de putinţă a vre-unei primejdii.

Codrul în noapte e viaţa în neştiinţă, e neştiinţa făcută crezul unei clase sociale: Intunericul le ascunde şi le deformează; le scufundă ca să le rătăciască ori le ridică superficial, ca, dela oare care înnălţime, să le prăbuşiască şi mai adânc, spre a le desfiinţă cu totul.

Eudoxiu, ascultând feluritatea sgomotelor înnăbuşite, ca atribute ale Tăcerii, nu ca iscoade ale Intunericului, — urmă să coboare liniştit şi ajunse pe linia de margine a codrului.

Dar atunci simţi mai mult decât văzù, pe cineva în apropiere, şi se oprì, ca mai lămurit auzul să-i dovediască impresiunea. In adevăr, de pe altă cărare se îndreptă, spre dânsul par'că, înnegrind mai mult ca întunericul, o formă omenească naltă, cu capul plecat, târând uşor picioarele.

Doctorul tuşì într'adins. Forma omenească se oprì, întinse gâtul, sili ochii să deosebiască şi răcnì cu glas necăjit:

— Care-i acolo, mă?

— Eu, Părăluţă, îi răspunse doctorul, care, îl cunoscuse după umblet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— A-ha, domnu' doftor... rostì vlăjarul apropiându-se. Duse mâna la frunte în chip de salut şi întrebă: singur, pe vremea asta?

— Singur pe toate vremile şi prin toate locurile, Părăluţă...

— Hum! nu'mi mai zice Părăluţă, că'mi pare rău, domn' doftor...

— Ei, bravo, Mihaiu. Văd că eşti în toane bune.

— Apoi, când îi luna secere, mi se mai întoarce mintea, presemne că din văzduh, domn' doftor... Hai, cum zici dumneata, că eşti burduf de carte?

— Dacă nu vrei să m'asculţi... După cum nu numai odată 'ţi-am spus, te-aş face sănătos...

— Da' ce? ori socoteşti că's bolnav? Lunatec, ca toată lumea, — că unii sunt mai puţin şi alţii mai mult ori de tot. Măre, lasă-mă cum m'a făcut mama... şi mai bine dă'mi un leu-doi de parale...

— Să-i bei, Mihaiu?...

— Să-i beau, să-i mănânc, cum 'mi-a fi la lingurică...

— Iţi dau. Imi spui însă de unde veniai?

— Apoi, din vârf de deal, mai spre asfinţit. Intr'o scorbură de ştejar, văgăună ca gura babei Kiva, care, înghiaţă apele şi aprinde călcâiele, — 'şi-au chibzuit nişte albine pribege stup. Şi l-am golit de fagurii lui din cea vară. Uite, mi-i căciula plină. Imi dai un leu-doi de parale?

— Iţi dau.

Şi-i întinse cinci de câte un leu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ia spune drept, ai mai tăiat vr'un copac să-l dai cârciumarului pe vin?

— Zău nu, domn' doftor: să mă trăsniască Luna, că-i una! Da' dumneata de unde vii?

— Am făcut de strajă prin codru...

— Apoi, să nu mai faci, domn' doftor, că ai pădurari... Să-ţi deà Dumnezeu ce n'ai...

Doctorul trecù şoseaua să intre la el acasă; Mihaiu Coman, poreclit Părăluţă, apucă înnaînte, de-a lungul zidului grădinii.

II

Locuinţa proprietarului e în cătunul Colilia care numără treizeci de case. Reşedinţa comunei e în satul Bozoteşti, la un chilometru mai departe, pe şoseaua judeţiană.

Către sat se îndreptă Părăluţă şi poposì la cârciuma „Popii". De fapt a preotului din sat ierà clădirea, din cărămidă păreţii de dinafară, în paiantă cei de dinăuntru cari o împărţiau în patru încăperi, cu sală la mijloc. Capitalul pentru vin şi pentru băcănie îl aveà în doua cu chiriaşul: pe lângă folosul câştigului din vânzare, preotul îşi păstrase dreptul să beà, când îi ierà sete, vin cu sau fără sifon, fără plată: în schimb îl „pomenià" pe tovarăşul Irimia Pornilă, cu tot neamul, la fiecare leturghie şi-i făceà în casă slujbe cerute de sufletul foarte evlavios al familiei Pornilă. Unele slujbe de-acestea se sfârşiau cu câte un chefuşor, pe înfundate, între preot şi cârciumar, când lău-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tarul Vârfulică le ziceà „de doi", de inimă albastră, iar la ureche... de pofte lumești...

Părăluță își lăsă la loc ferit căciula cu fagurii și intră în cârciumă, foarte fudul: doar aveà cinci lei în buzunar!

In cârciuma orânduită și ca băcănie, ierau vr'o zece săteni. Odaia de alături, a căreea ușă stà deschisă, gemeà de lume, gâfâià de fum de tutun și își astupà urechile, gălăgia să n'o audă.

— Hei! eaca Părăluță!... strigă un sătean.

— Și fudul ca un țap râios, râse altul.

— Ai dat de parale, Părăluță? îl întrebă în batjocură Filion, cântăreț cu carte și beție fără.

— Pe cine-ai strâns de gât, Părăluță, sgârià auzul un glas pe care'l răgușise rachiul.

Părăluță, par'că nici vedeà nici auzià, merse drept la cârciumarul, care, atunci se întorceà din odae.

— Nea' Irimia, unu' d'ăl vechiu, știi dumneata, îi zise, foarte serios la chip.

Irimia se uită la el și își cunoscù marfa.

— Puseși minții propteà, hai?

— Și pungii, îi răspunse fără să clipiască.

— Pune doi lei, colea, pe tejghea...

— Eacă-i pun. Ce? ori nu'ți-am plătit vr'odată?

Și cu ifos de dare de mână trânti doi de câte un leu pe tejgheaua umedă și plină de pete ruginii, — apoi se cuibări într'un colț, așteptându-și litrul, pe o margine de raft.

Sătenii îl lăsară în pace. Știau că dacă-l „în minție toate", nu'l puteau scoate din nepăsare față

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu ei: Părăluță își vedeà de băutură, când aveà cu ce; ori, stà încremenit, fără să ceară cuiva de mâncat sau de băut, când n'avea parà chioară.

Când nu ierà, „în mințile toate", — când adecă îl cuprindeà boala lui, — epilepsia, — după fiecare criză rămânând ca tâmpit, hailuiu, aproape trei săptămâni, — Părăluță se milogià în neștire, beà și mâncà ce i se dà, tot în neștire, bâlbâià vorbe fără înțeles, privià și'l cunoșteà pe om, căci îi rânjià idioțește, însă nu-i puteà vorbi. Cutreierà satele dimprejur dar mai ales codrul și dormià unde'l ajungeà câte-o sleire de puteri care'l adâncià în somn.

Casa mamei lui văduane, femee în puterile toate și nu prea în vârstă, ierà la marginea satului dinspre Colilia, vecină cu cârciuma „Popii". Ea fusese totdeauna, ca fată și ca femee la casa ei, cu rost și cu spor la muncă. Numai nepricopsitul de bărbat, nevolnic la toată munca, din pricina băuturii la tot ceasul, făcuse degeaba umbră pământului și se prăpădise. Ce nenoroc însă: lăsase fecior neîntreg. De mic Mihaiu arătà să nu fie ca băeții ceilalți. Codaș la carte, pregetând la treburi, surd par'că uneori, că nu pricepeà vorbă și îndemn, năzuià mai mult să hoinăriască, adese ori zile întregi...

Când dădù Dumnezeu să calce pe șaptesprezece ani, îl lovì boala, îl făcù neom, și de-atunci eată ierau cincisprezece ani. Câte descântece nu-i făcuseră atâtea babe de pe cine știe unde! Câte acatiste, la biserică și câte cetanii acasă! Numai la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

doftor nu'l dusese, fiindcă, „ce ierà să facă un doftor, unde descântece şi cetanii fuseseră ca pentru buşteni"!

Ierà mâhnită biata maică-sa, dar îşi vedeà de greutăţile vietii de văduvă, — ea, bărbat pe ogor, ea femee, acasă, — pentru dânsa doar, că pentru „pricăjitu" de fiu-său nu ierà chip să facă ceva: doar în singura săptămână pe lună, cât ierà şi el „om", îi venià în casă, la mâncat şi la dormit, că de vorbă cu el nici atunci nu aveà ce vorbì. In zile de-acestea îl puteà premenì; de îmbrăcat, la doi-trei ani dacă'l îmbrăcà mai ca oamenii, că murdărià şi rupeà parcă s'ar fi întins cu toţi câinii, în multele lui zile de neştire.

— Ia, un bătut de Dumnezeu, şi moartea nu se indură să-l cureţe, — ziceà biata femee, în ochi cu lacrimi de desnădejde.

Fetele, mai ales nevestele, se temeau de el, şi nu în zilele lui rele. Pe înnoptate, care se nemerià singură pe cărările spre sat, Părăluţă o alergà şi-i aruncà vorbe. Se şoptià că făceà victime mai ales prin codru, dar numai se şoptià, fiindcă adevăr să fi fost, nici o victimă nu ar fi suflat, de ruşine şi de frică. Bănuială cu temeiu de s'ar fi iscat, negreşit că s'ar fi găsit careva să-i facă de petrecanie.

Părăluţă îşi băù litrul de vin, ţintă cătând pe uşa deschisă a cârciumii, la priveliştea în larg a satului uşor încă luminat de lună. Nici o schimbare în fizionomia lui care să fi vădit gândire şi impresiuni; nici un gest, nici o mişcare: par'că-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înlemnise cine știe ce descântec. Dar, ca să ducă paharul la gură, brațul i se ridică automatic; sorbià vinul fără să miște capul și brațul i se lăsà din toată greutatea lui, par'că i se rupeà arcul.

Cum văzù că sticla își arată fundul, se ridică și fără să rostiască vreun cuvânt, ca și la venire, ieșì: avù o răsuflare ca din adânc, par'că ar fi vrut să tragă în piept tot aerul curat și răcoros, îmbălsămat de mirosul salcâmilor înfloriți. Se uită la cer, ca după stele să'și deà seama cam pe ce vreme ierà, își aruncă ochii la casa mume-si, la care numai tinda își mijià lumina focului de pe vatră și după ce dâdù din cap că „nu", apucă pe o cărare dintre două lanuri, către alt sat, uitându-și căciula cu fagurii...

III

De cum se împrimăvărà și până da bruma, Eudoxiu își țineà, noapte, fereastra deschisă, la camera de culcare; iarna, dormià fără foc în sobă și închideà fereastra numai asupra culcării.

In această dimineață cântecul păsărelelor care salută zorile, îl deșteaptă în aerul curat. Stă mai multe minute de ascultă, și după glas cunoaște al cărei păsărele este. Armonia acestor glasuri, din cari, a unora, în surdină, îi farmecă auzul și-i răsare pe buze surâsul, ca o rază premergătoare ivirii soarelui.

Îi priiește căldura pe care o simte supt plapomă și care par'că i-ar strecurà o arîpă de somn. Îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

place aerul răcoros pe care îl sorb plămânii din toată mlădierea țesuturilor lor și care, dimpotrivă căldurii moleșitoare, îl îndeamnă la reînceperea vieții active... Dar căldura e mai hotărîtoare și biruie: un somn dulce îi prinde pleoapele cu mierea unui vis ce repede se înfiripează: ușa se deschide. Un tânăr frumos se ivește. E fiul pe care de atâta vreme îl creiază. Innaintează zâmbitor și-i zice: *„tată"*. Ce dulce-i sună la auz numele acesta! Ii întinde mâna și tânărul 'i-o sărută respectuos. Ti-am stricat somnul, tată? — Nu, Amedeu..., îi dă, și el, numele acesta. Tu însă de ce te-ai sculat așa de dimineață? — Eu nu știu ce-i somnul. Mă culc dar nu dorm. Cuget când mă culc și ostenit nu mă simt. Mă culc și stau culcat, fiindcă-i văd pe toți că se culcă. Mă scol din pat, fiindcă zorile mă îmbie la mișcare. Am vrut să te văd, tată, căci voiesc să mă plimb... — Du-te, dragul meu... Tânărul îi adresă un surâs afectuos și se îndreptă spre ușă. Piciorul drept i se împiedecă însă în covor și'l făcù să alunece pe parchetul lucios și să cadă. Se auzi un sgomot de sticlă spartă și de rotărie ca de ceasornic în sfărâirea de coarde în desfacere.

Doctorul sări din somn, ridică repede capul și privi cu sensație de spaimă în juru-i: ușa ierà închisă, pe covor nimic decât mănunchiul de trandafiri din țesătura lui.

— Am visat, își zise. Dar... căderea acestui fiu al voinții mele, îmi dă de gândit... pentru când îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voiu mânà în lume. Va trebui să-i aşez bine echilibrul... Până atunci, — la lucru!

Soarele se săltase de-asupra depărtatei linii a zării răsăritului, întâmpinat de sumedenie de diamante în veselă licărire. Aerul răcoros, fără părerea de rău că va fi străbătut de raze cari îl vor încălzi, îl salută ca pe un binefăcător care dă luminii strălucire şi vieţii putere de întărire. Râurile îşi înnălţau aburi de preamărire către acela care le dăruià valurilor şi undelor imponderabilul aur al comorilor lui. Atâtea vietăţi într'aripate îi arătau bucuria revederii în altă zi de viaţă pentru ele.

Numai omul, nepăsător al obişnuinţii, pururea legat de-o muncă ce 'şi-o crede povară, dacă-i aruncă o privire distrată!

Dintre toate darurile ce-i vin Soarelui pe undele aerului, din partea pământului, singurul care-i place şi'l desmiardă cu adieri de infinit, e mirosul florilor. El ştie că în acest miros e adoraţiunea lor pentru dânsul; ele simt că pentru această adoraţiune parfumată a lor, el le împarte lumina unui suflet de părinte şi căldura unei inimi sensibile.

In timp ce Soarele cu paşi de aur se ridică spre a cuprinde şi a stăpâni tăpşanul înnălţimilor albastre, Eudoxiu, cu paşii săi de humă superiorizată, se urcà spre cele mai de sus ale minţii lui

Indată după deschiderea ferestrelor îşi începù lucrul.

Ii cerù două ore fixarea coloanei vertebrale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sau, mai potrivit, tubul cu vertebre de oțel, al căruia mecanism ierà menit să țină echilibrul corpului în mers și în mlădierea mișcărilor. Îi cercetă apoi de aproape logica întocmirii. Își amîntià căderea „omului" său, în visul ce'l avusese de dimineață, și voià să se încredințeze dacă punctul determinant al cumpănirii prezintà destulă siguranță sau aveà nevoe de perfecționare... După calcul geometric-algebric care-i dăduse punctul, după felul așezării și al compoziționii materialului, nu găsì nimic de zis. Numai în urma lucrului terminat, când aveà să facă esperiența hotărîtoare, ierà să vadă întrucât însemnata cestiune a cumpănirii fizice se înfățișà ca rezolvată pe deplin.

Mai mult încălzit și înădușit decât ostenit, întrerupse lucrul și plecă să'și facă plimbarea de mai înnainte de masa de prînz.

Apucă pe cărarea pe care cu o zi în urmă apucase Părăluță: rar se duceà în sat și nu știà ce'și închipuià satul despre el. L'ar fi împresionat prea puțin de altmintrelea părerea satului, dacă ar fi cunoscut-o, atât numai că i s'ar fi părut curioasă interesarea de viața lui de izolat și mai ales deformarea ei.

In ce chip, nu se puteà prinde de veste, ajungeau până la sat șoapte, pe temeiul cărora „doftoru" ierà socotit „scrântit la bagdadie", (1) fiind că nu'ș-ce tot migălià, în ferire de oameni, și de ani

1) Nebun.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întregi. Să nu fi fost care cumva în cumetrie cu Scaraoschi, fiindcă nu primiă în casă pe preot, nu da pe la biserică şi nici trimiteă liturghie; ori să facă parastase pentru tată-său, Doamne-fereşte!

De câte ori săteni furişaţi pe-aproape, noaptea, văzuseră ţâşnind scântei pe un coş al casei şi auziseră duduituri, suflări grele, lovituri de ciocan, sgrinţări ca de fierăstrău. Curat maşinărie drăcească!

Acuma, chip, de-o vreme, se potolise urgia, — dar dumnealui tot singur cuc în casă, tot singuratec în codru, — că mai mult p'în codru umblă şi numai noaptea: „fireşte, ziua cum ierà să mai deà ochi cu Ucigă'l toaca"!

Drept e că Eudoxiu avea credinţa lui: să nu facă nimănui rău, iar bine, pe tăcute, acolo unde nu'şi făceà lenea cuib, ci viaţa se luptà cu greutăţi cari răpuneau mijloacele şi puterile. Bucioc, administratorul lui, duceà ajutoarele, negreşit ca din partea boerului, dar fiindcă sfătuià taină, ea ajungeà la urechia tuturora, atât numai că Bucioc treceà din şoaptă în şoaptă ca fiind el binefăcătorul. Boerul rămâneà tot „vândut dracului". De n'ar fi fost Bucioc „bunul şi îngăduitorul", sătenii s'ar fi îndemnat cine ştie la ce arătări de vrăjmăşie împotriva „doftorului" Satanei.

De-aceea, când îl întâlniau pe drum, puneau în pământ ochii şi nu-i dădeau bună-ziua. Când treceà prin sat, în vreuna din plimbări, la câte-o lună, două, copiii fugeau sperioşi să se ascundă, femeile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îşi făccau cruce şi grăbiau din pas, de ierau pe linie, ori intrau în casă, de se aflau prin ogradă, şi-l afurisiau în faţa icoanei. Sătenii se făceau că nu-l văd. El luà seama, se mirà, însă nu căutà cauza.

Treceà liniştit pe linia principală, plăcându-l, ca acum, să ià aminte priveliştii satului care păreà o grădină. Mulţumită stăruinţelor lui Bucioc satul ierà foarte curat, cu drumurile lui pietruite, noaptea luminat de felinare cu petrol. Aveà înfăţişare sănătoasă şi de bună gospodărie. Doctorul le orânduise toate, prin Bucioc şi nu cu sgârcenie.

Dacă preotul ar fi fost omul datoriei, chiar lipsit de cultură, doctorul l'ar fi primit bucuros, nu atât ca preot pecât ca om, ca presupus factor de îndrumare. Se întâmplase însă ca şi biserica, şi şcoala, să nu aibă lucrătorii ce le trebuià. Ingrijise de reparaţiunea bisericii, de o nouă clădire higienică pentru şcoală şi de înzestrarea acesteia. Mijlocise pentru schimbarea învăţătorului, însă nu i se împlinise cererea: „nu făceà politică", nu ierà „în graţia" politicianilor de meserie. Că suferià învăţământul, li păsà oare domnului Revizor şcolar? Prefectului?

Doctorul nu se simţià în stare să fie în legătură cu oameni vitioşi, dăunători. Şi aceştia, întreţineau în spiritul sătenilor vrăjmăşia împotrivă-i: se răzbunau.

Pe dânsul îl impresionà acum, ca obişnuit cu armoniosul, liniile satului bine trase şi îngrijite, umbrite de salcâmi, toţi în ninsoare de flori albe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce împrăștiă miros: ciorchinii aceștia cu ușoare răsfrângeri gălbii, împodobiau ramuri și rămurele, în contrast de coloare cu verdele, strălucitor de viață primăvăratecă, al frunzelor, — contrast care plăceà.

In cimitirul așezat pe o colină, la puțină depărtare de sat, castanii sădiți de Bucioc ierau acum înnalți și destul de rămuroși: înfloriți și ei, dădeau înfățișare plăcută cuprinsului cu drumuri regulate bătute cu pietriș. Dacă nu toate mormintele ierau îngrădite, toate își acoperiau tristețea supt brazde cu flori ori numai cu iarbă. Unele se despărțiau de altele prin mănunchiuri de merișor.

Doctorul urcă clina ușoară a micii coline și se oprì la o latură a cimitirului cu gard de ostrețe cât o statură de om mijlociu.

In fața acestui cuprins care înfățișà pentru toată lumea moartea, în care răsunà adeseori jalea, în care cultul morților se mărginià la practica rituală și la bocete uneori fără lacrimi, doctorul avù numai o ușoară emoțiune de estet, cu privire la întreaga priveliște. Gândul cu care ne-am deprins, de nimicnicie a vieții, nu-l putcà aveà: pentru el viața nu se oprià la poarta cimitirului și un mormânt nu ierà loc, impropriu numit, de odihnă. Dispăreà câte un corp omenesc, se izolà o formă a vieții: în mormânt continuà însă altă formă a vieții individuale, care, circulă prin vinele pământului, îi împrospătează păturile și ia din nou parte la vieața care umple Universul. Că omul poate lăsà după el regrete și urma personalității lui, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce dispariţiunea lui să isce furtuni de durere şi amăgitoare credinţă a neuitării? Mai ales de ce vanitatea înmormântărilor pompoase? Costul lor, adunat în anume casă bancară, ar întocmi un fond pentru cine ştie ce operă de asistenţă publică şi culturală, decât să îmbogăţiască pe întreprinzătorii de „pompe funebre", a cărora „nobilă funcţiune socială" s'ar mărgini, fără să însemne cataclism.

In mijlocul cimitirului ierà un grilaj de fier văpsit negru, care cuprindeà un mormânt cu lespede de marmoră, împrejmuită cu largă brazdă de flori. Dela ea, până la grilaj, pietriş. O cruce de marmoră neagră, între doi brazi încă tineri.

Pioasă i se duse privirea la acest mormânt, care ierà al părinţilor lui, semn exterior de trecere prin marele curent al vieţii, a două existenţe inteligente, harnice, oneste. O înduioşare care nu izvorăşte lacrimi de durere, ci încălzeşte plăcut sensibilitatea, îi puse pe buze un zâmbet care însemnà discreta lumină a dragostei şi a recunoştinţii.

Nişte bocete ce răsunară dinspre sat odată cu tragerea jalnică de clopot dela biserică, îi întrerupse pioasa legătură a contemplării. Intoarse repede capul, rău împresionat. Şoseaua satului scurgeà pe drumul spre cimitir coloana mulţimii unei înmormântări.

Doctorul apucă o cărare a hotarului dintre două mari lanuri, păzită din distanţă în distanţă de câte un pom roditor sălbatec. Inconjurând satul, pe la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

simţită depărtare, se întoarse acasă tocmai pentru masă.

Pentru unii masa e prilej de plăcere şi îmbuibare adeseori stricătoare organismului. Pentru alţii, prilej de-a'şi constată mereu şi de a'şi plânge sărăcia care nu le învoieşte nici strictul necesar. Pentru un mic număr de neoameni, e ceasul când îşi bucură sgârcenia că înfrâng natura prin voită abţinere, în interesul tăinuitei ascunzători.

Eudoxiu o aveà frugală, ştiinţific hrănitoare, datorie de îndeplinit către sine, fără nici o exagerare. Nici o oboseală pentru stomach, nici o îngreuiare prin grăsime, a ţesuturilor, nici o clătinare a echilibrului fizic, şi de acì, al celui mintal. Sănătatea îi ierà limpede şi înfloritoare, ca şi inteligenţa.

IV

După ce ani de-a rândul Eudoxiu a studiat craniul omenesc prin esperimentări hirurgicale parţiale, întocmindu'şi topografia analitică pe tot atâtea planşe câte ierau necesare pentru înţelegerea organelor acestui laboratoriu, — a trebuit mult să cugete, pe lângă ce-i arătaseră feluritele tratate medicale, — asupra funcţiunilor a căror mişcare nu poate fi surprinsă, cât şi asupra punctelor unde funcţiunile îşi întocmesc mişcarea.

Fiindu-i şi aci peste putinţă în mod chimic să dobândiască un creer artificial cu toate ale lui, — a trebuit, pentru fiecare centru cerebral cu rolul său, în legătură cu anume părţi ale corpului, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

închipuiască câte un aparat, fiecare propriu auzului, văzului, vorbirii articulate, mişcării maxilarelor, mirosului, şi apoi cele la culme de grele, ale inteligenţei, voinţii, memoriei, judecăţii, — al cărora loc în craniu medicina nu l-a putut stabili,— ele fiind taină a creaţiunii în desvoltarea, în timp, a funcţiunilor şi a organelor ce ele 'şi-au dat.

O lună de zile îi luă aşezarea complicatului mecanism, în cutia cranială desfăcută în două emisfere concave.

Fiecare aparat a trebuit să fie revăzut în amănunte, reaşezat şi judecat ca funcţiune, apoi pus în cutie la locul de mai nainte chibzuit şi însemnat.

In ziua aceasta dela începutul lui Iulie, — când îl regăsim, — Eudoxiu înşurubează provizoriu capul, şi deschizând cutia pieptului, leagă toate fibrele de platină ce atârnă din craniu cu fibrele ce vin din lungul corpului şi ies din strămtoarea gâtului, legătură care să serviască mişcărilor când întregul va funcţionà.

Aparatul cranial se pune în mişcare cu o chee ce se introduce într'un mecanism aşezat mai jos de ceafă, de-asupra coloanei vertebrale. Aparatul corpului se pune în mişcare cu altă chee, ceva mai mare, introdusă într'un mecanism fixat de-asupra şoldului drept, corespunzând cu locul rinichiului din dreapta dintr'un corp natural. Acest aparat este astfel pregătit pentru mişcare şi nu funcţionează efectiv, decât dacă îşi începe funcţiunea cel al craniului.

Acuma totul e aşezat şi Eudoxiu rămâne în în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cremenire, în o emoţiune pe care încă n'a avut-o vreodată. Negreşit: e în faţa „omului său", de atâţi ani în lucru. *Va trăi* oare, când complicatul mecanism va începe să'şi pună roatele şi legăturile în mişcare?... Va fi izbutit oare să-i fi creat mai ales facultăţile superioare: ale inteligenţei, voinţii, memoriei, judecăţii şi, în legătură directă cu ele, graiul?

Îl priveşte cu adâncă luare aminte: are înfăţişarea exterioară a unui om viu, care stă în picioare ţinându-şi închişi ochii.

Cu mână ce-i tremură uşor, întoarce de câteva ori cheia în mecanismul de de-asupra şoldului, apoi, pe cealaltă mai mică, în mecanismul dela ceafă.

E momentul cel mai turburător... al emoţiunii. Fruntea 'i-o broboneză sudoarea... El, omul viguros şi rezistent, simte că'l cuprinde o slăbiciune ciudată... Dar ce fiori, — o!... ce senzaţiune de nedescris, — când *omul lui* deschide ochii şi priveşte în chip firesc, întocmai ca acela ce se deşteaptă şi caută a'şi da seama de locul unde se află!... Duce la frunte mâna dreaptă, ca spre a'şi aminti, şi, văzând pe Eudoxiu, îl aţinteşte întrebător.

Eudoxiu nu ştie ce să facă în clipa aceasta de uimire şi de mulţumire: realitatea, care începe a trăi, îl covârşeşte.

Omul de cristal face câţiva paşi prin încăpere. Pare că-i atrage luarea aminte uneltele sclipitoare de pe mese şi de prin dulapuri...

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eudoxiu e încurcat acum. Omul lui să nu poată adecă vorbì? A greşit cumva rotăria graiului?

Cu emoţiunea neliniştei se apropie de el şi-i ià o mână.

— Nu'mi vorbeşti nimic? îl întrebă desmierdător.

Omul i se uită în ochi: are privirea blândă, dar ea se aseamănă cu a ochilor unui nou-născut. Şi cât de ciudată pare la un om format!

Atunci doctorul are intuiţiunea adevărului: a creat de-a dreptul un bărbat, ca mecanism şi ca statură, însă intelectul este al unui copil. Are deci nevoie de timp spre a primì imagini şi a'şi adunà silabele cari să-i formeze cuvintele ce înfăţişează imagini cunoscute.

Indoiala, în privinţa graiului, i se schimbă în aşteptarea educaţiunii operei lui, pe care crede că o va îndeplini în scurtă vreme, iar nu în ani ca pentru un prunc.

Il ià dar de braţ şi coboară împreună.

In timpul mersului încet doctorul ià seama unui sgomot uşor ca al unui pendul în mişcare... Eată ce nu trebuià să se audă. Dacă după ce'şi va îmbrăcà opera, sgomotul tot se va mai auzì, deşi poate mai înnăbuşit, va căutà să vadă cum l'ar puteà amorţi până la înlăturare.

De 'i-ar fi întâlnit Filofteea ori Bucioc, s'ar fi uitat încremeniţi cum boerul duceà de braţ un tânăr gol, căruia i se vedeà în trup de sticlă nu ştiu ce înşiruire ciudată de sârmă şi de bucăţi de metal.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intrară în biuroul lui Eudoxiu, alăturat odăii de culcare, aproape patrat şi destul de spaţios, ai căruia pereţi îi acoperiau şase dulapuri, din cari patru ierau potrivite aşa încât să încapă de-oparte şi de alta a celor două uşi: toate volumele, legate şi nelegate, înfăţişau o bogată colecţiune de scrieri rămasă dela tatăl său, pe care el o mai mărise.

Eudoxiu îşi făcù omul să şeadă şi se aşeză lângă el. Incepù să-i vorbiască apoi, ca unui copil, ceeace nu ţinù mult: ierà din parte-i neîndemânare în ce privià formarea unui intelect.

Când *„tatăl"* tăcù, *„omul-copil"* rămase în nemişcare, privind într'un punct al încăperii.

Mişcarea mecanismului viabilităţii ierà calculată să ţină o lună de zile. Va aşteptà să se încredinţeze dacă aveà să înceteze la termen ori mai înnainte.

Il preocupă numai decât cestiunea retragerii la culcare. Va trebuì oprită maşinăria întreagă prin vre-un resort pe care nu'l prevăzuse încă, sau intelectul va lucrà dela sine asupra voinţii, care, se va potrivì deprinderii, întrucât de somn nu puteà fi vorba, de osteneală şi de trebuinţa de odihnă de asemenea nu.

In acea seară va esperimentà.

Acum cestiunea îmbrăcămintei. Statura omului său de cristal ierà mai 'naltă decât a lui. Nu i se puteau potrivì haine de-ale sale. Trebuià să comande, după măsură exactă. Dar nu voià să-şi introducă croitorul din oraş în taina creaţiunii noului lui muşteriu. Aduse panglica metrală, îşi ri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dică „fiul" în picioare şi, ca un meşteşugar esperimentat, luă şi notă pe o foaie de carnet măsurile toate. Omul-copil îi urmărià mişcările cu curiozitatea aceluia ce vreà să înţeleagă.

Până nu'l va îmbrăcà, nu'l va arătà nimănui.

Simţind că a venit Bucioc, se duse în biroul acestuia şi-i dădù însărcinarea să plece la oraş unde să comande la croitor două rânduri de haine, unul de un cenuşiu-închis şi altul negru, să cumpere apoi rufărie, după listă. Găsind ghetele lui Bucioc de potriva piciorului omului său, îi recomandă să cumpere o pereche de pantofi şi una de ghete.

Intâlnind privirea întrebătoare în nedumerirea ei, a lui Bucioc, îi zise, zâmbind:

— Lămurirea o vei aveà la vreme.

Bucioc i se plecă şi plecă.

Intorcându-se în biurou îşi află „copilul" în nemişcare, la locul lui şi-i luà seama că'l urmăreşte în tot ce făccà, pe chip vădindu-i-se mereu silinţa de-a înţelege ceeace vedeà.

Când auzì într'un târziu paşii obişnuiţi ai Filoftei care venià să'l cheme la cină, nu o oprì să intre: îi venì atunci în minte să o lase să'l vadă pe copil şi să cerce efectul.

Servitoarea se ivì şi 'l poftì. Dar când îi atrase privirea, „tânărul" care se uità la dânsa cu vioiciunea curiozităţii nevârstnice, rămase locului foarte surprinsă. Indreptându-şi către boer ochii, îi întâlni căutătura şi zâmbetul uşor.

— Da' cine-i flăcău'? întrebă ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Băiatul meu, Filofteeo.

—Eaca păcat! Da unde'l clocişi şi când îl aduseşi?

— E taină, Filofteo. O să'ţi fie drag, nu-i aşa?

— Multe mai aude şi mai vede omu', cât trăieşte, murmură ea.

Vrând să'l vadă mai de aproape, înnaintă cu câţiva paşi. De-odată deschise mari ochii, iar obrajii i se aprinseră, când îşi dădù seama că e gol. Adâncă fù uimirea ei însă, care o pironì locului, când prinse de veste că „i se uità în trup, ca într'un dulap". Şi după câteva clipe putù să rostiască: Doamne, ce mai e şi asta!...

Când să ceară boerului lămurire, îl simţì înnapoia ei.

— Vezi dumneata Filofteeo? Eu l'am meşteşugit cu mâinile mele... Eată ce făceam de ani întregi, colo, sus, unde nimeni nu aveà voe să intre. Şi azi l'am sfârşit, azi.

— Nu mai spune, boerule, că'mi vine rău...

Pipăindu'l, doctorul urmă

— Uite: e trup de cristal, în loc să fie de carne. Numai obrajii, — faţa, — şi mâinile îi sunt ca la toţi oamenii. In trup are maşinărie în loc de oase şi de câte toate ale lăuntrului.

— Doamne fereşte! Ce te-apucaşi să cioplesti, boerule? Să nu se mânie Dumnezeu!

— N'o să se mânie, Filofteeo, fiindcă, după cum vezi, m'a lăsat să-l meşteşugesc.

Filofteea se mai uità odată la el.

— Şi adecă, trăieşte, boerule, ca toţi oamenii?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De uitat, văd eu că se uită... Da' așa-i că nu vorbește?

— Trebue să'l învăț, Filofteeo, să vorbiască, să citiască, să scrie... cum se 'nvață un copil..

— Apoi atunci, dece nu l'ai făcut copil?

— Fiindcă n'ar fi putut să crească... îi răspunse, râzând....

— Adecă'l făcuși gata flăcău... Doamne sfinte!

— Gata flăcău, vorba dumitale, ca să'l am crescut gata. In curând o să steà de vorbă cu mine, cu dumneata....

— Ba cu mine, nu, că a fi dela diavolu'... Și se închină...

— Eu n'am de-a face cu diavolul, Filofteeo, îi zise cu blândețe. Dimpotrivă, m'am rugat lui Dumnezeu să'mi ajute să'l fac și Dumnezeu m'a ajutat, fiindcă mi-a dat minte cum mulți oameni nu au, răbdare de ani întregi și putere de muncă...

Filofteea se gândi câteva clipe, pătrunsă de blândeța cu care i se spuneà vorbe cu înțeles. Adecă dece n'ar fi așa? Ea totdeauna avusese pentru boeru' dragoste și socotința că ierà cu carte, cum mulți nu puteau fi... Mai cătă la tânărul și privirea dulce a ochilor lui negri, — cari, par'că semănau cu ai boerului, — o plecă spre el cu gând bun.

— Da' îmbracă'l încaltea, boerule... îi zise la urmă.

— Firește. Am și dat lui Neculaiu al dumitale poruncă să se ducă la târg...

— I l'ai arătat?

— Nu încă. Să nu-i spui nimic. I'l voiu arătà când va fi îmbrăcat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aşa? bine. Dar cum îl duci la masă?
— E om, însă nu va mâncà, nici nu va beà.
— Eaca taci! Dar atunci?
— Hai la masă.
— Îl laşi singur?
— Singur.
— N'a face vr'o poznă?
— N'ai nici o grijă.
— Nu, nu, boerule, tot nu-i lucru curat... Să nu mănânce, să nu bea... Te pomeneşti că nici bun de însurat n'a fi... îi zisc Filofteea, până să intre în sala de mâncare.

Doctorul râse şi nu-i răspunse.

*

După ce doctorul ieşì din sala de mâncare, Filofteea se aşează să cineze şi ea cu fiu-său.

Mâncà, dar ierà muncită de gândul lucrului văzut şi aveà unele gesturi cari îl făcură pe Nicolae s'o întrebe ce are.

Ea i se uită o clipă, două în ochi şi clătină pentru a nu ştiu câtea oară din cap. Iar dacă Nicolae stăruì, îi spuse tot, ca la urmă să fie foarte neliniştită şi să prezică întâmplări rele casei, ceeace 'i-ar rupe inima.

Nicolae, om nu se poate mai priceput la plugărie, foarte deştept şi plin de judecată, nu aveà altă ştiinţă de carte decât şcoala din sat şi citirea câtorva cărţi de practică agricolă, pe cari i le dăduse boerul cel bătrân. Se îndemnase a le citi, ca să facă boerului pe voe, dar apoi îl interesaseră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi trăsese din ele, ca albina din flori, sucuri ce-i priiseră.

Când auzi ce „minune" făptuise boeru', se ulmi, însă, cu mai mult bun simţ ca mumă-sa, crezù în meşteşugul boerului ca într'un lucru firesc dar nu la îndemâna oricui.

O sfătuì pe Filofteea să nu se turbure, şi mai ales să nu spue nimănui, să lase pe boer să facă cum va voì, — fiindcă, dacă s'a încumetat la aşà ceva, are el vr'un gând cu „omul " ăsta al lui.

Nicolae plecă la oraş cu trăsura lui cu doi cai, în timp ce se stingeà lumina în odaia de culcare a doctorului. El îşi culcase „copilul", numai ca să'l deprindă cu aceasta, căci pentru el nu puteà fi o trebuinţă organică somnul. Işi închipuì apoi că nu ierà necesar să-i opriască în fiecare seară mecanismul cranial, pentru o aparenţă de somn, lucru ce ar devenì stânjinitor când, „băiatul" va fi în lume. Când, mai târziu, îşi va dà seama că el nu doarme, ca toată lumea, îi va da un motiv şi'l va linişti.

Dacă doctorului îi fu fără nici o turburare somnul, de altfel ca de obiceiu, Filofteea se sbuciumă în visuri, cari, deşteptând-o din somn, în impresiuni de groază, reîncepeau s'o chinuiască după ce somnul o cuprindeà din nou, şi obsedantul vis ierà numai „omul" boerului. Aci îi apăreà monstruos de nalt şi gros, cu cap de prunc, năvălindu-i la sân s'o sugă şi apăsând-o până la înnăbuşire cu greutatea lui; aci i se ivià în chip de şarpe ne mai pomenit de gros, care i se încolăcià în jurul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mijlocului și cătă să i-l frângă; aci i se strecură în pat și se luă la luptă cu dânsa, ca să-l arate că „ierà bun de însurat".

Spre dimineață, în sfârșit, visă că o trăgeà de părul despletit, să o ducă la lad, fiindcă: „de acolo ierà și el".

Sări din somn, plină de sudori, și își zise, închinându-se: „e lucru drăcesc, ori ce-ar zice „boeru"...

V

Suntem în 1910.

Satul s'a obișnuit cu ideea că doftoru' are un băiat, dar încă nu-i dumerit: de unde'l are și cu cine? Cum de-a tăinuit atâta vreme lucrul și cum de n'a răsuflat taina de pe-acolo unde creșteà băiatul? Mai ierà o nedumerire: „coșcogea-mi-te" flăcău, și nu'l lăsà singur. Nimeni nu'l vedeà decât cu „doftoru" plimbându-se cine știe pe unde, ori pe jos, ori călare. Adecă'l păzià... să nu i'l fure vr'o fată din sat? Cel puțin, de când își adusese băiatul, nu mai ieșiau scântei pe coșul dela odaia de sus, nici lovituri, ca de ciocan pe nicovală, nu se mai auziau: presemne se ferià de băiat, ori... o isprăvise cu Scaraoschi... de hatârul băiatului.

Din dreapta dealului, pe drumul dela poalele pădurii, care trece prin cătunul Colilia, doctorul și fiul său vin, călări: tatăl, pe un brumăriu, fiul, pe un roib, amândoi caii de neam bun, bine învățați la călărie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In doi ani, doctorul 'i-a format „băiatului" intelectul, la care l'a ajutat o surprinzătoare putere de asimilare şi o voinţă plină de energie.

A trebuit, din întâiele zile ale aplicării, să-i introducă în partea de jos a craniului un resort cu doi butoni ascunşi în păr, după urechia dreaptă: astfel, puteà să opriască întregul mecanism organic pentru cât timp voià, apăsând pe butonul de sus şi să hotărască reînceperea funcţiunilor, prin apăsare pe butonul din josul celuilalt.

Treptat, pe urmă, cu continuarea aplicării intelectului la lucru, esperimentă fiecare rotărie-centru şi putù unora să le micşoreze, altora să le înteţiască mişcările, aşa ca în armonia mişcării generale fiecare să fie nota potrivită funcţiunii lăuntrice şi răsfrângerii în afară.

De un an de zile aveà în fine perfectul echilibru al funcţiunilor.

De câteva zile instrucţiunea şi educaţiunea i se înfăţişau aproape depline, — instrucţiunea, în ce privià cunoştinţi generale, — mănunchiu enciclopedic cât mai metodic orânduit; în ce privià educaţiunea, principii de morală socială, din cari rezultà, pentru doctor, lumea cum trebuià să fie, iar pentru fiu credinţa că lumea ierà în spiritul acestor principii.

Voit îi lăsà doctorul credinţa aceasta, în interesul esperimentării pentru care îşi crease fiul şi-l „cizelà".

Când fiul va intrà în lume, va aveà să vadă şi să judece nepotrivirea dintre cele spuse acasă şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cele din practica socială. Desigur că în el se va produce conflictul dezamăgirii şi dacă puterea de exteriorizare a gândului îi va fi atât de vie, potrivit aparatului special de iradiare, atunci îşi va ajunge scopul şi concluziunea va veni dela sine.

Mecanismul care puneà în funcţiune raţiunea ierà cel mai puternic, de oarece, prin întrebările lui, prin felul cum voià să afle şi să judece lucrurile, tânărul dovedià intensitatea acestei facultăţi. Nimic nelămurit nu voià să lase şi numai decât prindeà contradicţiunile, iar pe temeiul principiilor ce-i deveniseră legi, căutà să pue în vază contrastul şi să aşeze adevărul.

*

Când ajunseră acasă, argatul dela grajd dădù fuga, ajută stăpânilor să descalece şi duse caii la locul lor.

In pragul sălii de intrare li se ivì Filofteea: se făcuse că bătrâna nu mai puteà de dragul cuconaşului Amedeu, care, îi ziceà cu duioşie: „mamă Filofteeo".

După ce intrară în biurou şi se aşezară, doctorul în fotoliu şi Amedeu de ceastălaltă parte, pe un scaun, tânărul începù a surâde în anume chip obişnuit al său, ceea ce însemnà pentru doctor o discuţiune pe cale, în vederea unei lămuriri.

— Tată, 'mi-ai spus şi cred că este aşa: nu beau şi nu mănânc, ca dumneata şi ca alţii, fiindcă, în rânduiala omenească sunt un anormal fiziologiceşte, cazuri pe cari Medicina le-ar specifică, după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum 'mi-ai afirmat. In privința somnului, cu toate că mă culc, eu nu'mi pierd cunoștința, caracteristică somnului. Imi ascult anume ritm lăuntric, mă gândesc, raționez. Am observat totuși că, odată pe lună, și anume în noaptea de 30, îmi pierd cunoștința, nu mai pot gândi, nu mai raționez. Să deduc oare că dorm numai o noapte pe lună și la termen fix?

— Negreșit Amedeu. Deducțiunea îți e dreaptă, îi răspunse serios doctorul.

— Ciudată conformațiune fiziologică, rosti Amedeu. Ce mult aș dà să pot întâlni un al doilea exemplar al anormalității mele.

— Dorința ta să fi tăinuind vr'o îndoială?

— Indoială, nu. Exist precum sunt, nu mă pot îndoi că exist și chiar că nu mai pot fi alții ca mine.

— Cazuri ca al tău sunt foarte rare. Pe deoparte însă e bine că nu mai ai grija aceasta atât de prozaică, a mâncării și a băuturii.

— Organismul meu deci, așa cum prin excepțiune l'a creat Natura, își ajunge lui însuși spre a se întreține...

— Negreșit, Amedeule.

— Ce intrigați vor fi aceia cu cari voiu fi la București în contact, când mă vor vedeà că nu beau, că nu mănânc... așa cum fac ei!

— Poți înlătură cu îndemânare ocaziunile...

— Să găsesc pretexte, va fi să ascund adevărul, să spun prin urmare minciuni, și, știi cum 'mi-ai recomandat să consider minciuna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— A'ți ascunde o stare a ta personală, pe care lumea nu are dece s'o cunoască, e nevoe de pretexte, când cazul se prezintă, și asemenea pretexte nu au caracteristica minciunii.

— Sunt dară două feluri de adevăruri?

— Adevărul e unul: îl spui însă, ori nu'l spui. In ce privește defectele ce de multe ori sunt vițiĭ, poți să ți le spui și'ți va fi ca un legământ în fața lumii că te vei îndreptă. Defectele fizice nu se spun fiindcă nu pot interesă lumea și nu ești răspunzător de ele, ca de cele din rânduiala morală. Calitățile să nu'ți le spui, fiindcă ți se poate imputà că te lauzi și lauda de sine e din vanitate ori din egoism îndrăzneț. De calitățile tale vor vorbì faptele tale.

Se făcù tăcere câteva clipe.

— Dar dece ții, tată, numaidecât, să mă duc la București? Nu mă simt bine acì și dumneata nu ești mulțămit de mine? rostì Amedeu cu părere de rău și par'că în chip de imputare.

— Dragă Amedeu, ți-am spus că nu ai nevoe să ocupi funcțiune ori să ai vre-o profesiune liberă. Poți să te ocupi cu citirea operelor cari te interesează, în orele ce ți le vei hotărî. — însă ca om, în tinerețea lui, trebue să-ți ai locul în societate, trebue să urmărești activitatea socială și să-ți mulțumești intelectul cu producțiunile Artelor.

— Bine, tată, dacă zici că trebue, răspunse Amedeu, însă fără hotărâtă convingere în adâncul conștiinții lui: începeà să ascundă din adevăr.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar doctorul *îi văzu gândul intim,* căci îi pusese în funcțiune și mecanismul iradierii: prin cristalul corpului străbăteà o tainică scânteiere, care se străvedea pe frunte, și ca înfățișà gândul intim.

— Dacă crezi că ți-ar face plăcere să te însotesc la București, îi zise doctorul, zâmbind, mergem împreună...

— Dar nu numai pentru câteva zile, tată, se grăbi să-i răspundă și mulțumirea îi străluci în privire.

— Vom stà până în primăvară... și împreună ne vom întoarce aici...

— Iți mulțumesc, tată, — și-i întinse mâna...

Simțise teama și parcă dezorientarea, de-a fi singur în București; bunăvoința tatălui lui îl liniștеà și-i făceà plăcere.

*

Toamna de pe paleta ei pe care domină bronzul și nuanțe de galben, aruncă din bielșug cu penelul aceste colori ce intră în luptă cu verdele pe care vara l-a întărit.

Invrâstătura își are farmecul ei, dacă soarele o însufletește cu lumina lui care nu mai este și căldură dogoritoare. Zările și-au mai pierdut poate în adâncurile lor din limpezime, dar priveliștea câștigă în feluritate. Dacă porumbiștii i se vestejește cuprinsul în folosul rodului ajuns la maturitate, miriștea ia înfățișare de pământ împrospătat prin arătura de după câteva ploi binecuvântate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă codrul începe să aibă întristătoarea viziune a apropiatei desvestmântări, care i se pare ca o moarte, — ogoarele arate au viziunea plină de speranțe a nu prea depărtatei împodobiri, care, se aseamănă unei învieri. Intristarea unuia și bucuria celorlalte pare că ar lega-o firele de-un alb mătăsos poleit cu aur, cari se plimbă legănându-se în aerul călduț. Legătură simbolică: pe-acelaș fir, lângă durere e mângâierea, lângă descurajare e speranța, lângă amintire uitarea, lângă moarte viața.

Pe portița de fier din zidul-gard al grădinii, Eudoxiu și Amedeu ies, în această dup'amează, pentru o din urmă plimbare înnainte de plecarea la București.

Vechea casă a familiei Zarian, clădită pe la 1848, refăcută cu puțin timp înnainte de moartea doamnei Zarian, în 1868, a fost închiriată mereu și în urmă, de câțiva ani, unui agricultor din județul Ilfov. Acesta, aproape se considerà proprietar, atât demult ce se deprinsese cu locuința pe care o mai potrivise trebuinților lui.

Când doctorul îi scrisese de hotărârea de-a se mută în București, cu fiul său, chiriașul îi propusese cumpărarea casei. In fața refuzului și fiindcă aveà un an înainte, agricultorul își clădise locuință.

Deja dela începutul lui Octombrie lăsase liberă pe-a doctorului și aceasta transportase parte din mobila bună și de prisos la moșie, se repezise la București, împlinise și orânduise așezarea, iar a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum ajunsese la ziua din urmă a şederii la Bozoteşti.

Energic când luă o hotărâre, nu'l puteà turburà regretul delăsării unei deprinderi cu un fel de viaţă într'un loc care-i plăceà. In plimbarea aceasta, aruncà locurilor priviri obişnuite şi primià împresiunile ce i le dà priveliştea, fără ca plecarea de a doua-zi să i le acopere cu vre-un văl de melancolie.

Mai degrabă vălul păreà că se găseşte potrivit pentru privirile lui Amedeu. Cu toate că nu de timp îndelungat şi nu destul de adânc ierà legat de meleagurile acestea, la gândul depărtării de ele nu se simţià mulţumit. Poate că felul de viaţă ce dusese la Bozoteşti, i se păreà îndestulător într'un mărginiş cunoscut de zări şi potrivit şi-l socotià naturii lui; poate că necunoscutul de care se apropià nu'l ispitià şi îi inspirà temeri, fără să şi deà seama dece.

— Tată, rostì deodată Amedeu, când văd ogoarele acestea pe care porumbul par'că 'şi plânge tinereţea, iar cele arate par'că râd unei tinereţi viitoare, mă întreb de ce nu mi-ai dat cunoştinţile plugăriei?

— Ţi-ar fi plăcut să fii plugar?

— Mi-ar fi plăcut lumea acestei îndeletniciri în care nu cred să fie nevoe de cele două adevăruri.

— Te trudeşte ideea celor două adevăruri?

— Mă face să mă tem că ar puteà fi şi un al treilea.

— Ţi l'aş fi arătat dacă ar fi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi ţii să le esperimentez pe cele două ?

— Ţin să te convingi că e unul, cu specificările pe cari ţi le-am deosebit.

— Nu mi-aş fi putut face aci convingerea?

— Cercul e prea strimt.

— Să fie mai larg la Bucureşti?

— Negreşit. In lărgimea lui înfăţişează feluritate, condiţiune de nelipsit în esperimentare.

— Dacă ai făcut-o dumneata, tată, eră numai decât trebuinţă să o fac şi eu?

— Iţi lipseşte poate curajul?

— A! e trebuinţă de curaj? Cred că-l am. Poate că nu am îndestul dorinţa şi curiozitatea...

— Trebue să le ai, fiindcă nu e om să nu caute a'şi aveà esperienţa, poate cu oarecari jertfe, dar şi spre folosul lui. Esperienţa e materialul cu care. încetul cu încetul tinereţea îşi clădeşte azilul de retragere pentru bătrâneţe, după ce omul a trecut prin fapte cari i-au afirmat şi i-au consacrat personalitatea.

— Desigur că numai omul mai înzestrat. Şi mă consideri aşa, de vreme ce crezi că-mi pot formà o personalitate, în vaza lumii? Eu m'aş fi mulţămit numai cu una, — cea interioară. — pe care numai eu să mi-o cunosc...

— Rar se cunoaşte omul pe sine...

— Şi poate cunoaşte pe alţii?

— Mai degrabă. Pe sine se poate cercetà şi vedeà cu ochi îngăduitori; pe alţii îi cercetează şi-i vede cu ochi aspri cari nu iartă...

— Atunci e o lipsă de conştiinţă în amândouă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cercetările. Nu fiindcă nu ar puteà să se cunoască pe sine, însă nu voieşte ori îi e teamă. Nu fiindcă poate să cunoască pe alţii, dar îşi impune o cunoaştere întemeiată pe aprecieri de pe deasupra, pe voinţa de-a aprecià greşit, ceeace se potriveşte cu a creà alţi oameni decât ai realităţii.

— Pe ce te întemeezi şi tu, care încă nu cunoşti lumea, ca să ai părerea aceasta?

— Deocamdată pe deducţiuni din chiar spusele dumitale. Doar m'ai învăţat să fiu logic.

— Amedeu, ia seama: şi logica e fiică a esperienţei.

Bine, tată: fiindcă esperienţa, are atâta valoare, exteriorizată în chipul cel mai de netăgăduit, primesc de bună voe să-i fiu ucenic.

— Fără regret că laşi Bozoteştii?

— La ce-ar folosì regretul, care e un fel de privire în urmă, când ai hotărât să mergi înainte?

— Foarte bine, Amedeu.

Se aflau la poalele colinei de unde drumul se îndoià, să cotiască în spre valea ce se înfundà între două coaste ale codrului: de aci priveliştea lui de toamnă se înfăţişà mai felurită şi mai atrăgătoare, în mai largă desfăşurare.

— Natura ne încearcă şi ne întreabă instinctul frumosului prin varietatea înfăţişărilor sale, zise Amedeu, după o privire de câteva clipe, în care timp îmbrăţişă priveliştea cu căutături calde.

— In ce chip îi răspunzi?

— Prin lăuntrica sclipire ce ne luminează instinctul şi ne dă înţelesul armonic al lucrurilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Din înțelesul acesta izvorăşte poezia...

— Chiar când nu o topeşti în cealaltă armonie, — a versurilor.

— Să nu fie de asemenea versuri, şirurile acestea de porumb, şirurile acestea de copaci, şirurile acestea de coline, iar fiecare grup câte un capitol din marele poem al Firei? Fiecare cu viaţa sa proprie, cu coloarea şi armonia sa, în armonia generală.

— Pot fi, după cum şi cugetarea esprimată, a omului, poate fi poezie.

— O simţi dar poezia, în versuri şi în Fire?

— In versuri, când în adevăr au armonia prin anume însuşiri; în Fire, când mai întâi o pot aveà în fiinţa mea, în intelectul meu sensibil...

Şi doctorul se gândi:

— Eată cum magnetismul şi electricitatea, într'un organism metalic, de-o perfectă funcţionare, pot da anume sensibilitate şi instinctul frumosului... De acum, înainte, spre esperienţa propusă !

Când să intre în cuprinsul codrului, găsiră pe Părăluţă culcat de-a curmezişul cărării, lângă o tulpină trunchiată şi uscată a unui stejar foarte de mult timp tăiat.

— Ierà să te întreb de mai demult, tată, ce este cu omul acesta?

— E nenorocitul unei moşteniri fiziologice, pe care o complică cu beţia...

Se aplecă şi-l întoarse pe spate, acolo unde ierà culcat, mai degrabă căzut cu faţa în jos şi cu braţele întinse. O spumă albă-gălbue i se uscase pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

buze, iar colțurile gurii îi ierau umede de balele cari încă i se mai prelungeau.

Doctorul își dădù seama că nenorocitul ierà de-al binelea beat când l-a apucat iarăș criza epilepsiei.

— Să trecem înainte, Amedeu... Nu-i putem aduce nici o ușurare...

— Omul acesta, de câteori m'a întâlnit, a încercat să-mi spună ceva, poate că a spus și nu l-am înțeles. Totuși, gesturile lui, mai lămurite de cât vorba, mi s'a părut că esprimau amenințare, poate chiar împotriva mea. Acum vr'o patru-cinci zile, pe când lipsiai, dus la București, a fost și mai lămurit în mișcare: a aruncat după mine cu bucăți de noroiu uscat, și m'a urmărit câteva minute cu asemenea dovadă a sentimentului lui pentru mine...

— Desigur că ierà tot în domnia beției... Cu toate acestea, până acum n'a dat nimănui prilej de plângere împotrivă-i.

In seara acestei zile Părăluță își venì în fire și după ce stătù, până ce înnoptă bine, pe brânci, bolborosind cuvinte fără legătură, se ridică, venì până la zidul grădinii proprietărești, amenință cu pumnul în spre casă și apucă apoi drumul satului.

La cârciumă cerù lui Pornilă să-i deà de mâncat, iar cei de pe la mese îl auziră pentru întâea oară că zice:

— Las' că i-o fac eu... Și ridică pumnul.

— Cui, mă Părăluță? întrebă un sătean.

— Ăluia! Că de când a venit în casa boerului, boeru' nu'mi mai dă nici un leu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI

Firei, conştient sau inconştient, îi plac contrastele.

Le vezi în priveliştile de tot felul, între indivizi şi chiar în unul şi acelaş individ.

Variaţiunea în forme la lucruri şi la vietăţi necugetătoare; variaţiunea în forme şi în mişcări lăuntrice: calităţi şi defecte, — e principiu iniţial al forţei moleculei şi desvoltarea ei în timp şi în mediu, la vietăţile cugetătoare, îi dă caracterul.

Desigur că domnişoara Daniela Mioneanu, când îşi priveşte în oglinda „armoarului" din odaia ei, întregul graţios al fiinţei, — numai la consideraţiuni biologice nu se gândeşte.

Şi totuşi mai violent contrast între lăuntrul moral ce nu se vede şi exteriorul ce se vede, nici că se puteà bănui. Dulce privire nevinovată, fineţe de trăsuri, ale unei figuri delicioase, zâmbet plin de curăţie, râsul ruşinei care-i puneà trandafiri roşii pe obraji, un glas în care cuvintele ierau armonie chiar când înţelesul li ierà săgeată a vreunui resimţimânt.

La moral nu aveà nici o virginitate: în răutatea firii sale clocotiau ura, invidia, intriga, clevetirea; îşi târà şerpeşte linguşirea; pândià ca pasărea de pradă un gest greşit, un cuvânt imprudent, un defect rău ascuns; ierà pasionată, cu dibăcie însă calculându-şi puterea de expansiune şi împlinirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unei dorinți; cunoșteà ca o moașă cu diplomă fiziologia amorului: îi rămăsese numai să esperimenteze. Și nu vre-o teamă ar fi oprit-o. Îi lipsise prilejul; n'o ispitise bărbatul „fatal".

In bogăția de care ierà înconjurată își făcuse o idee înnaltă de ceea ce reprezentà dânsa ca valoare financiară, în ochii Societății; prin frumusețea al căreea farmec și-l prețuise, se încredințase că reprezentà o neîntrecută valoare de atracțiune și de plăcere, în ochii „cremei" curtezanilor. Nu voià să-și deà însă bogăția și frumusețea fără promisiunile unui amor pasionat și până acum nu i se ivise „crema cremei", deși numărà douăzeci de primăveri în grădina ispitei și a speranțelor.

Mumă-sa, Zoe Mioneanu, avusese toată caracteristica Danielei, însă pe atât de brutală în toate manifestările, pe cât de ascunsă supt văl de curățic ierà a fie-si. Fetei i se idealizase aparența, prin care ierà superioară mumei; egalitate ierà între ele numai în ce privià statura mlădioasă și tinerețea, la care muma nu renunțase încă și cu drept cuvânt: unele femei se aseamănă toamnei îndelungate, care, împrumută dela primăvară o iluziune de frăgezime și dela vară iluziunea de putere a frumuseței.

Ilie Mioneanu, nalt și voinic, înfățișà grosolănia îmbrăcată în haine de serată, forța brutală în exercitarea unei profesiuni, specializarea prin practică și prin asimilarea metodelor bune, însă fără cultură. Trivial când voià să fie glumeț, vanitos când voià să pară filantrop, stângaciu când se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prindeà în raza idealismului altora, orgolios când voià să i se simtă bogăția și să i se recunoască valoarea.

*

Intâia vizită a doctorului Zarian, spre a'și prezentà „fiul", crezù că ierà bine s'o facă familiei Mioneanu, pe care o avusese atâția ani chiriașă.

Fu sgomotoasă primirea de simpatică prietenie din partea Mionenilor.

— Nu știam că ai băiat, domnule doctor, îi zise doamna Mioneanu.

— Par'că numai decât căsătoria dă copii, nevastă, râse gros și desfăcut, voinicul plugar.

Domnișoara găsì de cuviință să se înroșiască și să plece ochii, când nimeni nu-i cereà asemenea dovadă de „rușine", ca semn că pricepuse înțelesul glumei tatălui ei.

Impresiunea pe care tânărul Amedeu o făcù doamnei Mioneanu, dar mai ales domnișoarei Daniela, fu atât de puternică, încât le produse o sguduire de adevărat cutremur psicho-fiziologic. Și nu atât frumusețea chipului, cât ceva tainic care purcedeà din ființa lui și i se revărsà în privire, în graiu: vorbià „foarte la locul lui" și ce spuneà, le interesà. Aceasta li se întâmplà întâia oară, în mediul în care trăiau.

Doctorul, de vorbă cu agricultorul, în calitatea lui de agricultor, deși mai mult prin moștenire de cât ca profesiune, lăsà într'adins pe Amedeu în tovărășia cucoanelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi cu ce o să vă ocupaţi, domnule Zarian, îl întrebă doamna Mioneanu pe Amedeu, după vorba de până atunci.

— Doamnă, cu nimic, dacă ne referim la vre-o profesiune; cu tot ce poate interesă pe un intelectual, dacă ne referim la întrebuinţarea inteligentă a timpului.

— Şi vă fixaţi definitiv la Bucureşti?

— Definitiv. Vara vom petrece-o însă la moşie.

— Ca şi noi, zise Daniela privindu-l adânc.

— N'aţi fost nicăieri în străinătate? îl mai întrebă Zoe.

— Pân' acum nu.

— Credeam că v'aţi făcut acolo studiile.

— Studiile se fac şi la noi în ţară...

— A! nu, domnule, nu ca în Franţa, de pildă. Avem un nepot care'şi ia anul acesta doctoratul în Drept, în Franţa. Să vedeţi carte la el! esclamă Zoe, cu „pàtos".

— Desigur că trebue să fie aşa, dacă dumneavoastră afirmaţi cu convingere, răspunse Amedeu nu fără ironie.

Daniela simţi ironia şi se uită la el nu tocmai prietenos. Dar şi mama, se gândi ea, ce-a avut, să o facă pe grozava?

Vizita se termină cu stăruitoare poftire din partea Mionenilor ca Amedeu să le vină cât mai des...

Daniela rămase pe gânduri, după plecarea musafirilor. Singură, în odaia ei luxoasă, îşi declară cu siguranţă de sine că Amedeu Zarian îi plăcea şi totuşi o supără constatarea că „domnul" nu'şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

arătase de fel admirațiunea față cu frumusețea ființii sale.

In acest timp, doctorul își întrebă fiul:

— Ti-ai făcut părerea despre familia Mioneanu?

— Incă nu, tată.

— Nici măcar pe de asupra ?

— Poate că da: o familie de închipuiți...

— S'o mai observi...

In timpul săptămânii vizitară câteva familii încă, cu cari doctorul reînoi cunoștința și unde primirea ce li se făcù atinse cinci grade diferite de sinceritate pe ton unic de politeță.

Fiecare din aceste cinci familii își începeà seria petrecerilor, de o camdată în „cerc intim" și Amedeu fù invitat în chip stăruitor. De partea lui ierà o înfățișare fizică plăcută și o stare băncască însemnată. In fiecare familie ierà cel puțin câte o fată de măritat.

In viața de familie este introdus acum, se gândì doctorul. Trebuià să-l facă să intre în vre-un club, două, în cari viața de zi și mai ales de noapte, e a unei adunări de becheri, cei însurați regăsindu-și în o notă de adâncă nostalgie, vremi și amintiri ale traiului liber de altă dată.

Poate și vreun club politic n'ar fi fost de prisos: acolo e o notă particulară a vieții sociale.

VII

Dela a doua vizită pe care Amedeu o făcù, singur, Mionenilor, se hotărî contrastul: pe de o parte înrâurirea bunei lui înfățișări, pe de altă parte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

tainica iradiare lăuntrică ce-i făceà pe Mioneni *să-i vadă* cugetul adevărat, — lor nefavorabil, — ceea ce-i nedumerià mai mult decât îi mânià, — deocamdată.

După plecarea tânărului, vorba lor despre el se mărginì la ceea ce li-l făceà plăcut. In sine însă fiecare căutà să-şi deà seama ce însemnà *acea vedere a gândului*? In acest gând ierà caracterizarea reală a fiecăruia. Neputându-şi-o însă cunoaşte ca fiind aşa, întrucât le lipsià controlul conştiinţii, fiecare îi socotià gândul ca obrăznicie ascunsă ce se trădà. Numirà *„lucru cădat"* faptul acesta, care, la urma urmei, ierà poate mai mult o închipuire a lor şi se siliră să rămână numai cu impresiunea bună.

Totuşi Daniela ierà cu adevărat cea mai frământată: se simţià subjugată de frumuseţea lui bărbătească; simţià că tânărul acesta intrà ca nimeni altul în viaţa ei; îşi dà seama că i-ar fi lipsit ceva dacă nu l-ar mai fi văzut.

Şi o supărà de moarte gândul lui despre dânsa, — fiindcă, nu, ea nu ierà intrigantă, clevetitoare, linguşitoare, fără simţ moral, — fără virginitate sufletească, şi acestea ierau, ca o afirmare, în gândul lui.

Dar cum? de unde, să o judece el în acest chip? O cunoşteà doar de foarte puţin timp... Oare figura ei, privirile ei, vorba ei, de cari ierà convinsă că sunt ademenitoare şi că esprimau faţă cu el un simţimânt al clipei, o dorinţă ce se înfiripà — lui îi arătau cu totul altceva?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După îndestul de lungă chibzuire, se hotărî să aibă, la vizita ce desigur le-o va face în curând, cea mai delicată atitudine față cu dânsul. Doar cât să nu-i spună: îmi ești drag! Nu voià să fie cocheta care preface indiferența până la răceală, ca să pună pe „pretendent" pe gânduri triste și apoi să-l „înfierbânte" cu anume priviri, spre a-i sili începutul simțimântului. Prietenoasă până la drăgălășie, fără nici o provocare, să-l facă să vadă cu încetul în ea pe „aleasa" ursită, iar când el îi va mărturisi, în sfârșit, că-i este dragă, nespus de dragă, și că o vreà de nevastă, ea să-i răspundă curat, dulce, din toată inima, că și ea îl vreà pe dânsul, fiindcă-l iubește.

Oh! numai *gândul* acela despre ea, dacă nu s'ar mai face văzut!

Și par'că i se așeză credința că nu-i va mai vedea gândul, fiindcă el nu'l va mai putea aveà.

I se potoli dar supărarea și privirea îi răsfrânse zâmbet de mulțumire.

Amedeu își dăduse părerea despre Mioneni că sunt o famile de închipuiți, iar doctorul îi recomandase să-i mai observe.

In ajun de-a se duce iarăș la ei, cugetà acum la această recomandațiune a tatălui lui.

Să-i observe! Simțià că are darul de-a pătrunde dincolo de perdeaua aparențelor obișnuite și aveà siguranța de-a nu se înșelà. Dacă se lovià de teoria „celor două adevăruri", a doctorului, ierà numai în felul de a-și esprimà, față cu alții, părerea despre ei; în ce-l privià pe dânsul, ca observator,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

obiectivitatea îi ierà vederea dreaptă în amănunțirea caracterelor.

O!... dacă și-ar fi dat seama cât îi ierà de străvezie ființa, prin iradiarea cugetului!

Ajunsese să-l surprindă și să-l mire, în cele câteva vizite de la cunoștințile tătâni-său, schimbările de atitudine față cu el, ale persoanelor cu cari sta de vorbă, schimbări în cari, pe chipuri și'n priviri deosebià mirarea, apoi stânjinirea, spre a simți pe urmă mânie stăpânită și căutarea formei de-a opri vorba cu el, de-a se depărtà de el.

Se întrebase dar, care să fie cauza?

Cu iuțeală de fulger își cercetà convorbirea. Memoria lui, extraordinară, îi prezintà și spusele celuilalt sau ale celorlalți, când ierau mai mulți, și spusele lui. Puteà fi nepotrivire de idei, însă în esprimarea lui nu ierà nimic supărător. Își auzià glasul, care, nu se lăsà ironici, își simțià finețea espresiunilor, potrivita alegere a termenilor ce fixau ideea, delicatețea cu care își susțineà combativitatea. Oare și a combate științificește, și a demonstrà în chip logic, e tot un adevăr ce nu trebue spus? Atunci să nu mai fie discuțiune, schimb de idei, arătare de vederi, mărturisirea unei credințî? Să nu se mai iasă, de pe tărâmul banalităților, a cărora podoabă e spiritul eftin?

Eată ceeace nu poate fi.

Să fie dar cauza firea ușor plecată spre mânie a acestor oameni ce nu se vor fi cu nici un preț combătuți? Și mai ales combătuți cu logica aceea care nu iartă rătăciri sau elasticități? Poate. Căută

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar *acel altceva* care să-i mulțămiască judecata. Acest *altceva* nu i se ivià și în ființa lui stăruiau nedumerirea și contrarietatea. Cât timp oare va aveà înnainte efectul și cauza îi va scăpà ?

*

Domnișoara Daniela Mioneanu se aflà acasă singură, când i se vestì Amedeu Zarian. Nu se sfiì de loc să'l primiască, ba încă i se părù nemerit prilejul de-a fi cu el „între patru ochi".

Il întâmpină, pe-sală chiar, cu atitudinea ce'și hotărâse, dar văzù că Amedeu nu se clintià din politicoasa lui indiferență.

După ce-l poftì în salon, îi zise totuși cu dulce accent de sinceritate:

— Aveam presimțirea vizitei dumitale, domnule Zarian, de-aceea am rugat pe mama să nu mă ia la vizitele ce aveà de făcut.

— Sensibilitatea are adeseori presimțimântul în arcul ei de tensiune vibratorie, ar zice un psiho-fiziolog, răspunse Amedeu cu ușor accent de pedanterie voită, cu care își nuanță ironia.

— Ce-ai zice dumneata însă? îi întreabă privindu-l galeș și nu fără emoțiune.

— Că presimțirile se împlinesc uneori.

— Atât numai? se gândì ea.

— Ea voește să-i înțeleg ceea ce ea crede că ar fi iubire, se gândì el și iradiarea gândului acesta o jignì pe Daniela, care, se întrebă: cum? se îndoește că nu aș crede în iubirea mea pentru el?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se hotărî dar să fie mai stăruitoare şi-i zise:

— Eu cred că presimţirea e o vedere a simţimântului celui mai intim şi mai nobil din viaţa unei fiinţi omeneşti.

— Da, simţimântele nobile văd în viitor şi pregătesc faptelor mari calea.

— Simţimântul meu oare nu pregăteşte, şi el, o cale?

— Urmăriţi vreo activitate socială?

— Familia cred că face parte din ea.

— Contribue, la aceasta, în măsura potrivirii caracterelor.

— Şi cum se stabileşte potrivirea?

— Cum? e greu de fixat. Când? După ce sunt doi la un loc.

— De ce e greu de fixat?

— Fiindcă, după cum am citit, amorul, în fierbinţelile lui, se uită prin ochelari cari măresc sau cari au sticlele aburite...

Daniela avù un hohot de râs care sună fals în urechile lui Amedeu.

— Dar după ce sunt doi la un loc? întrebă ea cu adevărată curiozitate.

— Atunci, domnişoară, ochelarii nu mai măresc calităţile şi nu mai sunt aburiţi ca să nu mai vadă defectele. Soţii nu se mai pot unul de altul ascunde aşa cum sunt. Dacă-şi pot măsură calităţi şi defecte, în sensul de a-şi armoniză calităţile şi de a-şi înfrână defectele, va ieşi *potrivirea de caracter* care să-i facă folositori familiei lor şi societăţii. Dacă nu, defectele vor înnăbuşi calităţile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi nepotrivirea va hotărî neînţelegeri, luptă, vrăjmăşie, al căror final, dramatic sau comic, va fi divorţul.

Daniela nu slăbià din ochi pe Amedeu, în timp ce vorbià şi *iradiarea gândului lui lăuntric* i se arătà şi mai vie, pentru ea apărându-i condamnătoare, ceea ce o revoltă şi o făcù să-i zică, după o clipă de codire:

— Domnule Zarian, ştii ce cugeţi dumneata, acuma chiar? Că, în caz de căsătorie, defectele mele mă vor duce cu siguranţă şi în cel mai scurt timp, la divorţ...

El avù o destul de vădită tresărire; în adevăr, îşi zisese în gând acestea. Şi cu surprindere se întrebă: cum? şi ea aveà darul lui de pătrundere? Mai mult încă decât darul lui: el observà şi deduceà fără *să vadă* gândul altora; ea *i-l vedeà* pe al lui.

— Nu-i aşa că ghicesc? îi zise, dacă-i înţelese încurcătura. Şi cu asprime, dintr'o pornire de răzbunare ce treceà peste dragostea de el, urmă: domnule Zarian, dumneata crezi că mă cunoşti şi'ţi închipui, în cugetul dumitale, că eu sunt intrigantă, clevetitoare, linguşitoare, fără simţ moral, fără virginitate sufletească.

Se ridică, şi în timp ce el o privià aproape nimicit, căci aşa o caracterizase prin deducţiune, — Daniela îl apostrofă:

— Domnule Zarian, — şi parcă îl dominà cu statura, fulgerându-l cu priviri de ură, — dumneata eşti un răutăcios, fiindcă mă judeci astfel, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dacă nu ai mojicia să mi-o spui în față, căci îți lipsește curajul, ai îndrăzneala să-mi vii în casă și ipocrizia unei politețe care nu e a unei bune creșteri...

El ascultă potopul de cuvinte și se întrebă cu neliniștitoare nedumerire: cum de *i se vedeà gândul?* cum de *i-l putuse vedeà* Daniela?

Se ridicase și el, odată cu dânsa, și acum, că ea își oprise prea însuflețita revărsare, o privì cu stăpânire de sine și-i zise

— Domnișoară, se poate să mă fi înșelat și revolta să vă fie îndreptățită. Dați-mi voe să mă retrag și să meditez în privința cazului.

Ea însă, socotind că în atitudinea lui ierà, dacă nu umilința, dar negreșit părerea de rău, i se puse în cale dacă-l văzù că vreà să plece:

— Nu-i așà că *nu vei mai gândì* despre mine, cum ai gândit pân'acum?... îi zise cu glas dulce armonios, în care mijià *iertarea* și sclipià dorința *împăcării?*

— Domnișoară, îi răspunse cu blândețe și par'că cu regret, dacă voiu mai venì, va însemnà că am rezolvat cestiunea...

I se înclină și ieși. Daniela nu'l petrecù: în răspunsul lui ierà nelămurire, ceva ce nu se potrivià cu simțimântul ei, ceva care o înciudà...

Și-i rămânea nelămurirea, fiindcă Amedeu *nu mai gândise nimic* și ea, deci, *nu mai putuse vedeà gândul ascuns* care i-ar fi însoțit răspunsul.

Stând pe gânduri câtăva vreme, ajunse să se întrebe iarăș: dar cum de i se vedeà lui gândul?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lerà ca o licărire a unei tainice scrieri pe fruntea lui; cuvintele se urmau cu repeziciune dar privirea ei prindeà legătura şi înţelesul.

Şi parcă se înspăimântă acum când nu i se mai arătà lucrul ca o închipuire, după cum împreună cu părinţii ei bănuise. Da, gândul ascuns îi apăreà pe fruntea largă, ceeace nu mai văzuse la nimeni altul... Şi, nu mai ştià ce să zică...

— A! e nenorocit, bietul băiat, îşi spuse mai apoi, dacă i se poate vedeà tot ce gândeşte intim...

Şi simţì că o cuprinde mila de el, că dragostea i se făceà mai vie cu o nuanţă de protecţiune, de venire în ajutor.

— Ah! dacă l'aş puteà hotărî să nu mai gândiască de nimeni nimic! Ce-ar fi pentru el, dacă n'ar mai observà pe oameni? Dacă n'ar mai face deducţiuni? Are multă instrucţiune; — să-şi pue inteligenţa la ştiinţă, să discute, să-şi susţină părerile, cum şi face, — dar să lase de-oparte pe oameni, oricari le-ar fi defectele şi faptele... Să n'aibă oare puterea de-a se stăpânì? Mi-e drag, l'aş voì de bărbat...

Eată însă că, ajungând aci, îi venì în minte *chestiunea potrivirii*, şi, înroşindu-se deodată, îşi puse pentru întâia oară în faţă defectele pe care şi le văzuse în cugetul lui, de cari parcă îşi dà seama în aceste momente. Incepeà, în fiinţa aceasta, nu lipsită de câteva mici însuşiri bune, — *controlul conştiinţii.*

Prinse a i se desfăşurà împrejurările în cari, rând pe rând, fiecare din acele defecte îşi arătase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

răutatea, și le vedeà loviturlie, par'că ar fi văzut pe fruntea lui Amedeu gândurile intime; și le simțià acum existența și înrâurirea dăunătoare; și își dà seama de unele rezultate fatale chiar pentru câteva prietene mai de aproape.

Își simți dar vinovățiile din anii din pension și din timpul de când „ieșise în lume"; își dădù bine socoteală că „gândul" lui Amedeu despre ea ierà întemeiat și începù să plângă, pentru întâia oară de când nu mai ierà în copilărie...

Cu sughițuri de plâns nervos își promise *„să nu mai fie așă"*; cu nici un preț să nu mai fie, și atunci *el* nu va mai gândì rău de dânsa, *el* se va apropià de dânsa; *el* va înțelege că din dragostea pentru el îi cere, să-și lase năravul de-a gândì despre alții, cum sunt, și *el* va primì, fiindcă... nu se puteà să nu-i fi plăcut și ea *lui*. Căsătoria le-ar fi astfel *potrivire* care să le facă o viață bună, o viață în armonie...

La suflarea înviorătoare a unei asemenea hotărîri, care, se asemănà unei renașteri, Daniela își șterse ochii și privì în viitor cu zâmbetul fermecător care-i ierà adevărata atracțiune.

— Ah! dacă ar venì Amedeu mai curând, își zise cu accentul dragostei cuprinsă deja de nerăbdare.

Aducându-și aminte de cuvintele aspre și de tonul cu care i le spusese, se îngălbenì și ochii i se aburiră, ca dintr'un nor ce stă să plouă; iar când începură a-i curge lacrimile ,în ele i se vădiau părere de rău și teamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VIII

Amedeu se întorsese acasă, dela Daniela, atât de adâncit pe gânduri, că nu mai luase în juru-i la nimic seama.

Să-i fie văzut gândul intim, care este partea lăuntrică a fiinţii conştiente, din acel adânc al intelectului, unde nimeni nu străbate, — şi să-i fie văzut cu limpezime. — îl turbură, îi răpià siguranţa de sine. Se închipuià ca o sfărâmătură dintr'un vas, în voia valurilor, stare mult mai rea de cât a scufundării, care, înseamnă un sfârşit.

— Ce'ţi este, dragă Amedeu, îl întâmpină doctorul: îl văzuse, pe fereastră, venind. Luându-l de braţ, înnaintară spre biuroul de lucru, unde îşi ocupă fiecare locul.

— Tată, începù Amedeu, privindu-l din tristeţea care-i posomorà chipul, — se petrece cu mine ceva extraordinar.

— Anume ce? întrebă doctorul, căruia i se închipuià ce puteà fi.

Amedeu îi povestì întâmplarea în toate amănuntele, în timp ce doctorul îşi ziceà: „am dat mecanismului exteriorizării iradiarea vie pe care am dorit-o".

— Cum vezi, tată, sunt pe bună dreptate neliniştit, intrigat, îngrijat... *De ce gândul meu par'că e văzut?* Nu pot dà domnişoarei Mioneanu nici inteligenţa care pătrunde, care analizează, care deduce din observaţiuni determinante, dar încă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

darul acesta surprinzător *de a vedeà* în adâncul intelectului omenesc, unde cugetul își are inviolabilitatea? Ce crezi dumneata? Te rog, luminează-mă.

— Amedeule, îi răspunse doctorul, ești și rămâi o creațiune în afară de anume rânduială, comună oamenilor. Nu mi-o esplic, dar îmi propun s'o studiez mai de aproape.

— Dumneata îmi vezi cugetul?

— Uneori... și nu pe deplin.

— Care din cele două adevăruri e în afirmațiunea aceasta a dumitale? îl întrebă, zâmbind.

— Acum, de pildă, văd că domnișoara Mioneanu te-ar interesà...

— Da și nu... Da, din punctul de vedere al așezării unei prietenii care să-mi deà prilej de-a cunoaste în ea o femee; nu, din punctul de vedere al apropierii ce se chiamă iubire și care a început par'că să vibreze în ființa ei.

— Nu poți și tu vibrà p coarda simțimântului acesta?

— De pe când ieram acasă îi știu din vorbele dumitale și din citit desfășurarea, crizele și urmările. Ceva din el tot îmi rămâne însă necunoscut, după cum presimt, fără să pot precizà ce. Pe urmă nu văd în mine un îmbold, știu eu? către esperimentare. Poate că, și în privința aceasta, mă deosebesc de ceilalți oameni.

— Da, te deosebești, și de altfel te scutește de timp pierdut și de neplăceri, acestea fiind drojdia după ce s'a evaporat băutura amețitoare... Totuși.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chiar după cele întâmplate, nu părăsi casa Mionenilor...

— Tată, — întrebă Amedeu după câteva clipe de gândire, — nu s'ar puteà să văd oameni, să le înțeleg personalitatea, să primesc impresiuni, dar să nu gândesc nimic asupra lor?

— Tu nu'ți dai seama Amedeule, că primirea impresiunilor se face pe firul care duce la cugetare? Ce este *a cugetà,* dacă nu a te pătrunde de ele și a statornici cunoașterea din care să-ți decurgă un adevăr, o convingere, o sinteză? Dorința ta de-a nu cugetà îmi dovedește teama *de-a nu fi se vedeà cugetul,* nu-i așa ?

— Așa-i, tată. Simt că, *văzându-mi-se cugetul,* lumea se va vedeà cum e, în acest cuget al meu, și eu îi voiu devenì ei de nesuferit...

— Se poate să ai dreptate...

Intrarea servitorului care vestì sosirea a trei tineri, le puse capăt vorbei.

Ierau trei prieteni de curând, fii ai familiilor pe la cari fusese Amedeu în vizită împreună cu doctorul.

„Băeți buni", cum de obiceiu li se zice tinerilor de bani gata, cu sau fără profesiune, care să dovediască muncă, al cărora timp e însă foarte prins, atât de prins, că nu'și ajung lor înșiși-le, așa că arată prea adeseori obosiți și supărați ori plictisiți de prea multă ocupațiune.

Anume saloane, — multe la număr, — sunt sera în care își găsește loc, crește și se desvoltă floa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rea tinereţei lor şi a întelectualităţii lor artificializată.

Câştigând prea puţin sau deloc băneşte, bizuindu-se pe mijloace de-acasă ce le sunt nesuficiente, „îşi cearcă norocul" la cărţi prin cluburi ce le sunt încă o seră, şi strălucesc, ca nişte luceferi, când întâmplarea, — mare meşteră, — le scoate în cale pe viitorul „p.ieten", băiat serios la început, cu pungă sănătoasă pentru câtăva vreme.

Plini de esperienţă, numai decât judecă pe noul-venit în „lumea lor mare", îi cercetează, discret dar sigur, starea familiară, „greutatea" financiară, putinţa de-a cheltuî fără strună şi calitatea esenţială de-a nu cântări mereu fundul pungii. Dacă toate aceste informaţiuni corespund realităţii, figura tânărului îi impresionează şi se grăbesc să-i fie călăuzitorii şi în chip inteligent să-i mături punga.

Hotărârea domnilor Puianu, Gobescu şi Debleu ierà să'l proclame pe Amedeu Zarian „amicul ideal", sau, după anume termen din dicţionarul lor: „gâscă de jumulit", — şi să'l ià cu ei pentru seara aceasta...

Doctorul numai decât le ghicî însemnătatea „mondenă" şi le făcù primire foarte amicală, pentru care, îşi dobândi în gândul acestei treimi stima ce se dă unui sac plin cu aur, căruia i se pot face găuri cu însuşi binevoitorul concurs al posesorului.

Li se aduse cel mai bun vin vechiu din pivniţa boltită a Bozoteştilor, ceea ce desmierdă, până la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deliciu, delicatul cer al gurii, adânc cunoscător, al acestor trei alese exemplare omenești, *care, știau să trăiască.*

Dar cu acest întâiu prilej doctorul îi adresă treimei rugămintea să nu'l siliască pe Amedeu nici să mănânce, nici să beà.

Și când sprincenele treimei se făcură adevărate semne circumflexe de-asupra ochilor deveniți puncte de întrebare aprinsă, doctorul o lămuri :

— Domnilor, am în dumneavoastră încrederea păstrării unei taine: de câțiva ani de zile fac anume esperiențe medicale. Și ce subiect mai potrivit decât fiul meu? Inteligent, fără pretențiuni, pe deplin înțelegându-mă, a primit cu voe bună și cu crezământ în izbânda mea, să'mi fac cu el cercetările în privința nutriției. Compoziția mineralo-vegetală cu care cred să se înlocuiască odată grelele condimente de astăzi, i-o servesc din anii copilăriei în cantități deosebite și o modific treptat cu observațiunile asupra organismului lui. Vedeți că-i merge foarte bine, însă condițiunea capitală este să nu mănânce și să nu beà nicăieri, supt nici un cuvânt și din nici un îndemn.

— Ce ciudat! zise Debleu, cu cheful cam pierit: aceasta înseamnà... să-și ție tatăl și fiul strânse băierile pungii, iar sfântul Duh să nu se pogoare cu limbă de foc chefliu asupra capetelor lor.

Doctorul îi asigură repede însă :

— Această dispoziție specială să nu vă facă să credeți, tinerii mei prieteni, că nu-l veți aveà pe Amedeu bun tovarăș de petreceri, acolo unde se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

petrece... Ii pun la îndemână tot ce trebue... rostî doctorul cu anume gest şi zâmbet.

— „A la bonne heure!" zise cu însufleţire Debleu

— Ni e prea simpatic, domnul Amedeu, zise Gobescu, şi am fi regretat să nu'l prezintăm lumii noastre ca element de perfectă sociabilitate....

In acest timp Puianu cugetă:

— Să nu mănânce şi să nu beă, „c'est tout de même bien embêtant"... Să plătiască însă, şi'l vom trece ca neobservat asemenea defect „medicalizat"...

Amedeu ascultase cu luare aminte şi fără să vădiască surprindere. Ieră în spusele tatălui lui, cu privire la el, *unul din cele două adevăruri,* — justificarea probabilă pe tărâm medical, a excepţionalei lui organizaţiuni fiziologice, şi care, trebuiă să rămână un mister, — justificare foarte bine închipuită...

— Dragă Amedeu, îi zise doctorul, du-te şi-ţi schimbă hainele.

— „Tu sais, mon ami", îi recomandă Debleu: dacă nu smocking, pune-ţi jachetă...

— Daţi'mi voe, domnilor, să'l însoţesc pentru câteva momente, zise doctorul.

— Mă rog, — esclamară câte-trei...

— Şi fiţi buni de nu-mi economisiţi vinul, le rostî zâmbind.

Hotărârea doctorului erà să opriască mecanismul iradiării cugetului, pentru această seară dintâi între prieteni, şi de aci înainte să-i deà intermitenţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In adevăr, pe când Amedeu se desbrăcă, doctorul se apropiă de el, chip să-i ajute, părinteşte, cum adeseori făceà, aşa că-l obişnuise, — şi cu îndemânarea celui care cunoaşte toate punctele unui mecanism, — îi opri rotăria generală a craniului şi trânse şurubul mecanismului iradiării. Repede redădù crainiului funcţionarea întregului, chestiune de câteva clipe, — aşa că Amedeu avù impresiunea numai a unei uşoare întunecări a conştiinţii de sine.

— Ce-am avut, tată? întrebă, ducându-şi mâna la frunte.

— Ai simţit ceva neobişnuit?

— N'am mai văzut, n'am mai gândit...

— Da? iau act, îi zise, zâmbind. Mă voiu ocupà mâine de cazul acesta. Nu fii îngrijat.

Îi ajută să se îmbrace şi după ce'l făcù să se priviască în oglindă, îi zise:

— Uite, ia la tine banii aceştia. Nu eşti obişnuit; fii vesel cu toate acestea, petrece în mediul lor şi plăteşte tu ce se va consumà. Poţi să joci şi cărţi... Te-am învăţat pocker şi cunoşti macà.... Pricepi până unde trebue să mergi...

— Voiu încercà.. mai mult ca să fiu în nota lor...

— Să ne întoarcem în salon.

In acelaş timp :

— Ei, ce ziceţi băeţi, de esperienţa doctorului ăsta, care ar puteà fi calificată „ţicneală" ? întrebă Debleu.

— „Mon cher", râse Gobescu, poate fi chestie de economie... domestică...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cu tendința de-a ajunge la o revoluțiune economică universală, râse și Puianu.

— Să suprimi mâncarea și băutura, ce schimbare în comerț... și în „industria sentimentală"! declamă Gobescu. Cometa noastră se va resimți... teribil", fiindcă nu încetez de-a considera planeta noastră ca o cometă, a căreia coadă o ascunde Polul Nord...

— Ah ! adio atunci icre negre !...

— Adio șămpănica !

— Ce se fac aperitivele !

— Nu-i nimic... Ne vor rămâneà, în schimb, cărțile și femeile ! Lângă regrete, mângâieri, zise Gobescu, sentențios...

— Nu, nu, — doctorul e „cam", dacă nu de-al binelea, zise Debleu, împlinind vorba cu gestul semnificativ.

— „Et pourtant", declamă Puianu, Amedeu... „il est très bien"... Plin de tinerețe viguroasă...

— „Mon cher", vom aprecià la timp, rosti Debleu. Se întorc, îmi pare...

După vreo cinci minute, treimea plecà însoțind pe Amedeu.

*

Debleu, luându-l la braț pe Amedeu, când fură în stradă, începù:

— Dragă Zarian, pentru seara asta, — și când zic seara, bruna, ea se poate transformà în noapte albă, — avem trei misiuni serioase de împlinit: „Luăm masa" la Cora, cea mai sensibilă dintre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„demi-mondenele" interesate: ea îţi aşteaptă prezintarea. Nu vei mâncà, nici nu vei beà, fiindcă ne-am înţeles că ai regimul tău medicalo-economic, dar îi vei face curte, ceeace cred că'ţi permite regimul. O lăsăm pe Cora să se ducă la Operă, — fiindcă fermecătoarea asistă numai dela jumătatea spectacolului înnainte, ceeace înseamnă că moare după muzică, — iar noi ne ducem la un fel de selectă plictiseală literară-muzicală, în familia de pură aristocraţie a doamnei Colibaş: eşti şi acolo anunţat şi aşteptat... După ora două, te prezintăm la *„Clubul nostru"*, aşa intitulat, probabil, fiindcă... nu e al... „altora"... Ce zici de programul acesta?

— Domnilor, vă mulţămesc pentru prietenie şi pentru grija dumneavoastră de a-mi face plăcută aşezarea mea în Bucureşti, le răspunse, zâmbindu-le.

— Plăcere e şi pentru noi de-a fi în tovărăşia unui intelectual de valoarea dumitale, îi zise Gobescu.

— A! se petrece admirabil în Capitală, declamă Puianu.

*

In apropiere de biserica Visarion este o casă nu tocmai de bună înfăţişare din cauza vechimii şi a neîngrijirii, în contrast cu clădirea nouă din fundul curţii mari, care cuprinde grajdul şi locul pentru trăsură, iar deasupra podul pentru fân şi locuinţa vizitiului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Inlăuntru se schimbă însă înfăţişarea: încăperi spaţioase, bine împărţite, cuprinzând numai trebuinciosul dar cu foarte bun gust în orânduire. Numai camera de culcare, c'un singur pat larg, mai spaţioasă decât toate celelalte şase încăperi, îţi dă ideea multei îngrijiri de sine a unei femei deprinsă cu lux rafinat; foarte numeroase mărunţişuri ce servesc la întreaga găteală; apoi, statuete, tablouri, numai goliciuni, acuarele de un erotism caracteristic, care dădeau pe faţă sau isterismul unei sensibilităţi, sau mijloace de provocare erotică pentru acei ce pătrundeau, nu îndestul de „pregătiţi", în capiştea plăcerilor sensuale.

In celelalte încăperi, aerul decenţei în cuprins de bunăcuviinţă; în camera de culcare, realismul unei vieţi de comerţ ascuns, bine tarifat.

Un nume de fantazie care doseşte un trecut de care nimeni nu se interesează, ajunge ca o firmă după care dispare numele de familie al negustorului. Insăşi fiinţa care'l poartă s'a deprins până într'atâta cu el, că nu'şi mai aminteşte de acela care, poate, i-ar iscă mustrări şi melancolie. Acest nume, răspândit, e al personalităţii cea nouă, care, fatal merge spre vechime. Contrariu vadului vechiu negustoresc, vechimea firmei „dragostei" trădează vechimea persoanei şi e semn de scădere a clientelei.

„Cora", acest „nume de război", puneă numai de cinci ani în vază fiinţa plină de tinereţe, în armonie de forme graţioase şi de drăgălăşie blon-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dă foarte atrăgătoare, a aceleea ce fusese scurt timp profesoară suplinitoare în București.

Fiică de funcționar nevoiaș, dar care își crescuse doi băieți și pe fata aceasta, cu toată buna îngrijire a unei iubiri părintești prevăzătoare, își terminase la Iași studiile universitare, în atmosferă de muncă, de seriozitate, de credință în viață cinstită.

Întorcându-se în Bacău, tatăl se silî să o facă să intre în învățământ. La cine să alerge? La un ministru care ierà șef politic, al organizației unui partid, a acestui județ.

Se folosì de venirea atot-puternicului, în vizită politică, cu prilejul unei alegeri parțiale pentru Cameră, și se duse în audiență la Excelența sa. Nenorocire însă, își luă cu el și fata.

Ministrul, un foarte prețuitor de frumuseți mai ales fragede, promise să îndeplinească dorința tatălui, — partizan politic, — și se ținù de vorbă, îl găsì însă catedră, de o camdată de suplinitoare, în București, și se oferì tatălui să fie fetei lui „protector" în Capitală.

Tatăl se încrezù în păruta seriozitate a Ministrului, care, călcà pe pragul bătrâneței și își lăsă fata în București.

Un an de zile dibaciul politician și în ale seducțiunii, o înconjură pe Adela Bucescu cu toate atențiunile ce ușurează greutatea traiului, însă deșteaptă ascunse poftiri de cochetărie ce năzuiește la lux, la aparențe cari se pare că nu mai amăgesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când, încă supt înrâurirea creşterii serioase, Adela îşi dădù seama de direcţiunea spre care se îndreptà, se înroşi pentru ea, se mustră şi se împotrivì câtorva asalturi... ministeriale.

Intâia ofensivă a craiului de cupă, fu încetarea tuturor dărniciilor, ceea ce o stânjini pe Adela. Traiul i se mai înnăsprì şi părerea de rău că „nu mai aveà de toate", o plecă spre melancolie, umplând-o şi de grijă.

Ministrul urmà cu ofensiva: în toamnă, când la Ministerul Instrucţiunii se orânduiesc stările şcolare, Adelei nu i se mai dădù suplinirea..

Fata scrise tatălui. Acesta alergă la Bucureşti şi se prezintă Ministrului „protector". Marele strategist politico-erotic se mirà... şi promise îndreptarea *„erorii"*.

Adela făcù, şi ea, întâea eroare, că nu spuse tatălui *cine ierà* domnul Ministru. Ori de ruşine, ori din speranţa că „poate" va fi lăsată în pace.

Şi domnul Ministru reîncepù să fie binevoitorul tactic, mai afirmativ însă: îi dăruì casa din strada Visarion, mijloace băneşti să şi-o mobileze după gust, cai şi trăsură.

Ea nu avù curajul să refuze. Făceà o transacţie cu cunoştiinţa: *„nu va şti nimeni"*, îşi va asigurà catedra şi... bani albi pentru zile negre. Nu avù tăria de împotrivire a voinţii curagioase faţă cu furtunile vieţii. Se lăsase întâielor mijloace de seducţiune ale craiului, le gustase înşelătoarea mulţumire, îşi slăbise cingătoarea cinstei, dăduse pas

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

instinctului cochetării: mergeà spre ceea ce nu se mai îndreaptă.

Doi ani o duse ca amantă a Ministrului, până când acesta, căzând dela Putere, căzù şi în saţiul de „frumuşica"... ajunsă „prea pretenţioasă"...

Iat-o pe Adela Bucescu, — care nici nu mai preţuià învăţământul, — fără catedră, fără „protector", cu casa ei şi cu ceva pus de-oparte... însă puţin.

Tatăl, muma, fraţii o oropsiseră şi nu voiau să mai audă de dânsa. Familia nu mai puteà dar să-i fie sprijin moral şi legătură sufletească, atât de trebuincioasă vieţii în câte anume momente, ce prietenii puteà să aibă, în starea ei, de aci înainte? Cum apoi va trăi mai în larg, când „mişelul" o lăsase fără să-i asigure un capital mulţumitor?

Se hotărî să mai încerce cu învăţământul. La Ministerul Instrucţiunii i se cunoşteà însă... „activitatea extra-şcolară" şi anume şefi se ispitiră să-i cerceteze drepturile... acasă la dânsa.

Atunci Adela, fără incriminări, fără revoltă, nu mai năzuì la catedră şi îşi trase calea pe care niciodată nu-i lipsă de drumeţi...

In aceşti cinci ani îşi organizase viaţa şi îşi sistematizase trebuinţele: ierà, pentru acei ce petrec, numai femeea petrecerilor, în ritmul lor special; ierà, pentru dânsa, în o singurătate, în intimitatea căreea nimeni nu pătrundeà, ierà intelectuala ce se ţine în curent cu mişcarea culturală şi citeşte, ştiind ce să citiască, ştiind să judece şi să-şi formeze spiritul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rar când printre svânturații plăcerilor găsià pe omul cu care să aibă și legătura intelectualității: atunci îl surprindeà prin noutatea ființii ei de-o inteligență cultivată, — impresiune trecătoare peste care cădeà povara „meseriei".

Își făcuse și anume filosofie a vieții: n'o supărau ironiile, când se întâmplà să le simtă, și nu se ostenià să le răspundă, deși ierà de spirit; n'o revoltà disprețul pe care-l întâmpinà uneori la lumina zilei; nu se mai lăsà mâhnită când o vizitau amintiri din vremea cinstei. Unele mojicii ale bărbaților nu le suferià însă și le înfrânà cu câte un cuvânt, care, potolià, punând măsură.

La teatru, la concerte, la plimbări, nu se puneà în vază prin nimic strigător în gățeală sau în atitudine: păstrà o bună cuviință în care mai trăià trecutul, pe care nu i-o înnăbușià prezentul, care-i rămâneà ca o stimă de sine însăși, ca mulțumire a unui instinct tainic.

Pe Debleu, Puianu și Gobescu, amanți de câte-o ciipă, îi primià cu politicosul nume de prieteni. Nu le dà multă considerațiune, dar îi aveà ca un fel de legătură cu lumea în care nu puteà ea să intre. Uneori o interesau cu veselia lor, cu spiritul lor, deși nu se ridică peste nivelul „mondanității" lor. Se întâmplà apoi că-i aduceau cunoștinți, — poate fără intențiune, — cari îi folosiau însă cu averea ce „i-o puneau la picioare".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In sala de mâncare masa oferia plăcuta priveliște a fineței lucrurilor de pe dânsa și a unei orânduiri măestre, fără nimic exagerat.

Cora era în adevăr fermecătoare, nu atât prin vreo frumusețe tipică, pe cât prin drăgălășia plină de frăgezime și fără nici un artificiu, unită cu îmbrăcămintea de casă foarte îngrijită dar foarte simplă. Iți făceà impresiunea celei mai desăvârșite femei casnice, care nu caută să placă, dar primește cu discretă mulțumire complimentele unei curteniri cuviincioase.

Pe lângă treimea Puianu-Debleu-Gobescu, se aflau Amedeu Zarian, o ceafă groasă de financiar care se jucă fără falsă trufie cu filele de cer albastru bancar și o ceafă subțire de agent pentru care „Schimbul" e o profesiune... cu riscurile ei. Amândouă aceste puțin simpatice cefe, aduse de Debleu, erau în concurență deschisă la „bursa" grațiilor Corei fără să izbutiască însă o urcare hotărîtoare de acțiuni cupidoniene în favoarea vreuneia... Cora le mistuià greu.

Se făcù haz, la începutul mesei, de „regimul" lui Zarian și de nestrămutabila lui credincioșie, la care luă și el parte cu mult spirit, — apoi, el însufleți mersul regulat al cinei, cu multă vervă în variațiune de subiecte, ceea ce-l făcù plăcut chiar celor două cefe financiare deprinse numai să câștige, să plătiască și să cheltuiască mai mult bani decât vorbe, mai mult vorbe decât spirit.

Lipsit de coarda sentimentalității sensuale, dar prețuind frumusețea unei femei, Amedeu privià a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deseori la Cora, pe când vorbià: nu puteà fi în ochii lui dorința, nu erà intențiunea de-a plăceà. Ierà numai veșnica lui aplecare spre observațiune, spre descoperirea amănuntelor ce întocmesc întregul artistic plastic, intelectual, moral. Ierà unica lui mulțămire de-a găsì calități în cari să se armonizeze ființa omenească, treçând peste defectele ce o descumpănesc.

Și ar fi voit să găsiască în această splendidă făptură a plăcerilor, calități cari să i-o facă simpatică, prin cari el să uite și să-i ierte siluirea cu voe și fără voe a unui corp robit unor trebuințì necruțătoare.

Cora prinse, negreșit, de veste privirilor ce i se părură, omenește, mult-zicătoare, și par'că se simțì, pentru întâia oară dela căderea ei, stânjinită, aproape rușinată.

Tânărul acesta, cu altă înfățișare decât a atâtor inși ce-i trecuseră prin viață, — atât de deosebit mai ales decât *cei trei* și mai de aproape cunoscuți, — o impresionà până la sfială, până la nu știà ce îngrijorare, până la nu știà ce teamă.

Dar după cină nu avù destul timp de vorbă, fiindcă trebuià să se ducă la Operă și nu dela jumătatea spectacolului, după cum în chip răutăcios o categorisise Debleu către Amedeu.

Se despărțì de dânsul cuprinsă de aceiași sfială, și, înroșindu-se, ca pe când ierà acasă la părinți.

— îl poftì să o viziteze a doua zi.

— Sunt acasă, pentru dumneavoastră, între pa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tru și șase după amează, îi zise nu fără un ușor tremur de emoțiune.

Debleu aruncă o glumă nesărată cu privire la poftirea aceasta. Ea îi adresă o căutătură cum desmățatul încă nu-și atrăsese din parte-i. Iar pe stradă, îi zise lui Amedeu:

— Să știi că ți-a pus gând rău Cora. Te felicit. Ești debutant cu noroc...

Amedeu nu răspunse nici c'un zâmbet.

IX

Familia Colibaș e reprezintată prin domnul Ion Colibaș, fost în câteva demnități ale Statului, unde s'a deosebit prin muncă de inițiativă și prin probitate. Azi e aproape de bătrânețe cu ocupațiunea de-a citî și de-a medità. Prin fiul matur Grigore, care administrează moșiile părintești și e atins de oarecare misantropie: de aceea se arătă rar în saloanele familiei. Prin Sorin, tânăr, de curând ieșit din Facultatea de Litere și Filozofie, entuziast pentru toate manifestările artistice și culturale: pe unele, cu toată discrețiunea, unui suflet nobil, le ajută bănește. Prin domnișoarele Ulpia și Cornelia, gemene, amândouă brunete drăgălașe, pe cari muma a știut a le formă ferindu-le de spiritul de emancipare timpurie: Ulpia e mai naltă și mai sveltă; Cornelia, fără să fie grasă, e mai corpolentă, mai scurtă și mai puțin vioaie. Ulpia e aplecată către pictură și urmează la Artele-Frumoase, unde începe a se distinge; Cornelia are a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plicare la gospodărie şi o întovărăşeşte pe mumăsa, cu pricepere şi cu stăruinţă, la toate ale casei. In sfârşit, prin doamna Adriana Colibaş, femee nicidecum frumoasă dar simpatică, cultă prin inteligenţă şi voinţă, de admirat ca educatoare plină de prevedere în spiritul ei de a pătrunde firea copiilor şi de a-i îndrumă după aplicarea de seamă a fiecăruia.

Infăţişarea generală a casei lor, ca clădire grea din vremi de bielşug şi de zidiri cari să înfrunte veacurile, e, înlăuntru, a dărli de mână, a lucrurilor fin sculptate în nuc masiv, a broderiilor şi a ţesăturilor de casă, a argintăriilor delicat lucrate, a covoarelor de Persia şi a velinţelor naţionale în colori şterse, de o rară armonie şi de-o bogată feluritate de desenuri; într'un cuvânt, a unei aşezări casnice aristocratice, de-o severitate distinsă ce impuneă respect.

Coborâtor din o spiţă boerească veche, a Drăculeştilor, în linie dreaptă bărbătească ce se urmase fără întrerupere, Ion Colibaş păstră, neînfrântă, mândria de neam, fără trufie însă. Pe chip i se răsfrângeă noblеţea reală a sufletului, ce se revărsă în fapte de ajutorare discretă a multor familii cărora munca nu le puteă asigură existenţa, cum şi a câtorva instituţiuni de utilitate publică. Pe mulţi vrăjmaşi prieteni şi-i făcuse prin bunătatea lui; pe prieteni şi-a păstrase prin înrâurirea, asupra-le, a puterii lui morale. In deosebire de soţia lui, — şi erâ singura deosebire, — credeă numai în o Putere supremă, fără nici un ritual, fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nici o formă exterioară. Ierà în cea mai deplină înțelegere cu conștiința lui, în cea mai desăvârșită liniște a ființii lui.

Doctorul Eudoxiu Zarian și Ion Colibaș, porniți din clase deosebite, ajunseseră la aceleași încheeri în privința Forțelor Naturii și a vieții, prin același proces de superiorizare a ființii lor intelectuale și morale.

*

La ora nouă începură a sosì obișnuiții Joilor literare-muzicale.

Nu se făceau poftiri. Intinsul număr de cunoștinți mai de aproape ori mai dedeparte, venià când credeà că e timpul, ca familia Colibaș să nu se supere de prea rară ivire, ceea ce ar fi însemnat lipsă de interes pentru felul ei de a petrece.

Ierau însă persoane, între cari seratele acestea făcuseră legătură sufletească, și ele foarte rar lipsiau și atunci cu părere de rău. Le adună aci plăcerea de-a se revedea, le mânau dorința sinceră de-a ascultà literatură și muzică, siguranța că vor aveà de discutat lucruri interesante, mulțumirea de a-și spune unii altora, ca în cerc familial, întâmplările de peste săptămână și noutățile zilei. De bunele însușiri ale celor ce lipsiau se vorbià, dacă prilej se ivià; de defecte, nici odată, din hotărîrea de-a se înlătură defaima.

Treimea ierà aproape nelipsită și din casa Colibașilor, — fiindcă principiu al vieții îi ierà „să strălucească" unde se află bogăție, unde se mâncà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bine, unde mirosià bine aristocrația. Dar aci treimea își schimbà înfățișarea și felul de-a vorbì punându-și masca unei seriozități care o sugrumà, dar pe care o ferià de „gafe". Aduceà stiri, dar numai de acelea cari nu puteau jignì auzuri delicate și se silià să le prezinte cât mai cuviincios pe cele ce ierau prin însăși firea lor sărate și pipărate, în câte un colț de salon unde puteà să „mobilizeze" auditori mai îngăduitori.

Totdeauna în căutarea de „recruți", espresiune a treimei, ajunsese până la entusiastul Sorin Colibaș pe care foarte degrabă îi subjugase. Prin el străbătuse în *„cetatea Drăculeștilor"*, — cum o porecli treimea, mai apoi. — Și se lipise de cetatea aceasta, ca o epidemie. Ba încă izbutise să placă bătrânului.

Debleu voià „ceva mai mult": să prindă pe „păsărica" Ulpia, — „afacere" care, grozav 'i-ar fi „aranjat" viitorul. Păsărica însă ciripià numai în câte-o Joi, cu dânsul, iar când, ca din întâmplare, o întâlnià la ieșirea dela curs, și își permiteà s'o însoțiască, — deși o servitoare ori un servitor o însoțià, — ea nici nu ciripià măcar. Atunci, nenorocosul păsărar înțelegeà că trebuià să salute și să-și vadă de drum în altă direcțiune... Dar, speranța o aveà în ajutorul răbdării și al încăpățânării.

Puianu, — cu autorizațiunea lui Gobescu, — în altă parte îndeletnicitor, — „manevrà" pe lângă Cornelia și i se închipuià că domnișoara par'că-par'că își potrivià clipa de privire cu clipa lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aceasta ierà situaţiunea treimei în „cetatea Drăculeştilor".

Când intră treimea însoţită de Zarian, în marea sală centrală, o întâmpină Sorin, căruia Amedeu îi fu prezintat. Infăţişarea lui îi plăcù lui Sorin. Cu entusiasmul firii lui, luându'l de braţ, îl prezintă doamnei Colibaş, în chip prietenesc, apoi lui Ion.

— Domnule Zarian... dar am cunoscut pe doctorul, tatăl dumitale. Ca prefect, am fost şi la moşia dumneavoastră, la Bozoteşti... E cam multişor de atunci... Imi pare bine că te cunosc şi fii bine-venit în casa noastră, îi zise cu foarte multă tragere de inimă bătrânul.

Amedeu i se înclină respectuos.

— Mulţumirea mea de-a vă cunoaşte e cu atât mai mare, cu cât îl ştiţi pe tata, pentru care am un adevărat cult.

— A! e un distins cugetător... Mi-ar face plăcere să'l văd...

— Ii voiu comunicà dorinţa dumneavoastră.

In acest timp celelalte persoane şi mai ales domnişoarele Colibaş îl priviau cu interes. Inroşindu-se şi sfioase, îi făcură cunoştinţa.

Abià la ora zece doamna Colibaş rostì fraza obişnuită:

— Imi pare că suntem de faţă toţi câţi vom petrece seara aceasta împreună... Doamnă Aderescu, vă ascultăm cu plăcere.

O doamnă naltă, subţiratică, oacheşă, zâmbì, se îndreptă la piano şi execută cu multă technică şi simţimânt una din cele nouăsprezece *„nocturne"*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ale lui Chopin, terminând apoi c'un *„alegro de concert"*, tot de Chopin.

Deschizându-se discuțiune în privința personalității acestui distins maestru, doamna Aderescu arătă că el a dat pianului o existență cu totul nouă. Deși operele lui excluziv destinate pianului, sunt foarte grele de executat, ele au ajuns totuși aproape populare.

Un profesor de muzică povestì viața lui Chopin în Polonia și apoi la Paris, dragostea lui cu doamna Georges Sand, romanciera, și moartea lui, de ftizie, la etatea de patruzeci de ani, — ceea ce emoționă pe cei de față.

Se declamă *„Vara la țară"* a lui *Depărățianu* și se făcù pe urmă critica elegiei în sensul că se distinge prin o mare curățiе de simțimânt, deși are unele scăderi ca afectare și absurdități.

Amedeu îl arătă ca unul din premergătorii poeziei lirice, în literatura noastră. Cele mai multe din poeziile lui au avut succes fiindcă ierau produsul unei adevărate sensibilități poetice. Recunoscù însă că stilul îl aveà puțin îngrijit și plin de neologisme.

Sorin trase punte dela Deparațianu până la mișcarea literară a vremii de față, și plin de un optimism pe care entusiasmul firii lui îl făceà covârșitor, ajunse la încheerea unei poezii românești de înnaltă valoare literară, cu reprezentanți cari îi ridicau prestigiul, pre ei înșiși ridicându-se.

O sonată de Bach, pentru piano și pentru instrumente cu coardă, fù o foarte interesantă produc-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţiune, ceva nou pentru asistenţi. Execuţiunea lăsă întrucâtva de dorit şi se esprimă dorinţa unei audiţiuni a sonatei, mai bine studiată, în altă Joi.

Profesorul de muzică primi, fără să se simtă jignit, şi arătă apoi pe scurt că numele de Bach a fost ilustrat de o întreagă familie de muzicanţi germani, vreme de aproape două veacuri. Familia începe dela 1561 cu Hans Bach şi îşi ajunge apogeul dela 1685 până la 1750 cu Ioan Sebastian Bach, autorul sonatei, cel mai fecund, şi care a transformat şi a perfecţionat toate procedeurile întrebuinţate în muzica instrumentală a epocei lui, excelând în toate stilurile. Operele lui cu caracter religios sunt impunătoare ca sens şi ca desfăşurare. In toate domină genialitatea personalităţii lui muzicale, un mare revoluţionar al formei, al armonizării sunetelor instrumentale. Dela el urmaşii familiei au început a scădeà în valoare, totuşi urmând tradiţia, până la cel din urmă, — al douăzeci şi cincilea, — Carol Filip Emanuel, al treilea fiu al lui Ioan Sebastian.

Operele cu caracter religios ale lui Bach făcù pe bătrânul Colibaş să aducă în vorbă cestiunea religiunilor.

— *„Sa marotte"*, şoptì Debleu la urechia lui Puianu.

— *„Et pourtant il a bien raison"*, îi răspunse acesta, nu prea atent, întrucât ierà în schimb de priviri cu domnişoara Cornelia.

— Ce părere ai domnule Zarian, relativ la religiuni în genere, îl întrebă bătrânul, pe Amedeu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intru totul pătruns de convingerile tatălui lui, Amedeu răspunse:

— In firea omenească, domnule Colibaş, e o aplecare spre misticism, trecut prin diferitele civilizaţiuni cari au pus câte un semn în desvoltarea intelectuală. Pornit din primele turburări de uimire şi de teamă în faţa manifestării elementelor Naturei, s'a oprit la anume organizaţiuni, din ce în ce mai inteligent şi mai despotic speculative, numite religiuni. Acestea au impus adoraţiune de idoli ce înfăţişau divinităţi iar mai apoi sfinţi şi chipurile lor, zugrăvite. O buturugă cioplită în chip de om, seamănă omului; aşa dogma seamănă adevărului, aşa un idol seamănă cu Fiinţa Supremă. Spiritul omenesc, — supt neconştienta apăsare a unei moşteniri de zeci de mii de ani, de care foarte cu greu se poate scuturà, — se îngrădeşte în fiecare din espresiunile misticismului, însă din ce în ce se depărtează de practica ritualului, urmând-o mai mult ca formă tradiţională. Simţimântul religios, — la suflarea totdeauna înnoitoare a cunoştinţilor temeinice cari înfăţişează progresul, — devine tot mai vag în minţile luminate, până ce se pierde în conştiinţa morală liberă. Dacă în muzică, în pictură, în sculptură sunt inspiraţiuni carl au dat imagini religioase de o factură genială chiar, aceasta nu dovedeşte veşnicia religiunilor. Arta începuse a trăi: aleşii ei ierau şi nu puteau fi decât oamenii vremii lor şi numai opera lor rămâneà şi încă rămâne peste ceeace începe a fi trecutul. Acum, nu simţirea religioasă se mai des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prinde cu vigoare din creaţiunile maeştrilor, ci frumuseţea muzicală a compoziţiunii, ci plasticitatea minunată şi armonia formelor, în sculpturi; ci magia coloritului şi măeastra espresiune a Ideei, în picturi. Ceea ce continuă a impresionà şi a se menţine în mintea omenească, este măreţia Universului şi ideea de creaţiune, implicit existenţa Marelui Motor. Orice nume i s'ar dà, acest *Necunoscut* trăieşte prin tot ce putem experimentà şi înţelege, în infinitul ce se confundă cu el şi pe care poate că omenirea nu-l va pătrunde niciodată, oricât i s'ar superiorizà intelectul. Dar că ar fi o observaţiune a lumilor ce trăiesc, o supraveghere a vieţăţilor lor, o înrâurire în bine sau în rău, ca să ajute ori să pedepsiască, este o concepţiune interesată, în folosul ideei de-a ţine legate conştiinţile de anume stare de lucruri, de-anume organizaţiuni. Acestea le cred eu, domnule Colibaş, pentru care credinţă cer iertare celor prezenţi, dacă n'o împărtăşesc. Am espus-o, fără intenţiune de prozelitism... Nu dărâm. Las vechilor credinţi toată iluziunea şi libertatea de acţiune. Dar, *aceea ce trebue să fie,* va lucrà asupra conştiinţii omeneşti prin acea forţă care premeneşte şi aşează mereu temelia viitoarei clădiri intelectuale şi morale....

— E o prezicere, zise bătrânul, în tăcerea plină de reculegere a celor ce ascultaseră cu luare aminte. Apoi, urmă: după cum două triunghiuri asemenea unui al treilea, sunt asemenea între ele, aşa oamenii ce se aseamănă, mânaţi de patimi, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sentimente sau de idei la fel, duc la împrejurări ce se aseamănă. Aşa avem o geometrie a Istoriei, o matematică a Întâmplării; aşa se face că nu e o închipuire calculul probabilităţilor şi prezicerea dar nu poate purtà numele de utopie.

Ridicându-se şi strângându-i mâna, îi zise: mă bucur când văd tineret care-şi sprijină cugetarea nu pe ficţiuni, nici pe aparenţe. Imi place să cred că realităţile vieţii dumitale sunt pe tărâm de adevărată morală...

— Imi permit a vă încredinţà că nu vă înşelaţi. Nu e prea rar când minciuna să nu aibă pentru ea probabilitatea; nu e mai puţin rar când realitatea să nu se întocmiască din improbabilităţi.

Urmară câteva momente de tăcere, ca după ce s'a petrecut ceva neobişnuit, şi când, înrâurită, conştiinţa par'că-şi dibueşte drum nou.

Debleu, ca să „premeniască" atmosfera încărcată cu „carbon", se ridică şi declamă:

— Doamnelor şi domnilor, după conferinţa „insecticidă" a noului nostru prieten, am onoare a vă surprinde cu o noutate vivificătoare: Sorin Colibaş, licenţiat în litere şi filosofie, a atârnat în cuiu filozofia ca pe o vioară cu coardele rupte şi a încălecat pe Pegas, cal care nu concurează la ipodrom. Călare spre ţara Poeziei, a „comis" un sonet. Ii rănesc modestia, denunţându-l, însă i-o voiu vindecà prin aplauze.

— Eşti de-o indiscreţiune revoltătoare, rosti Sorin, înroşindu-se.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mă revolt împotriva timidității talentului.
— S'auzim, — s'auzim!...
Sorin, în adevăr sfios, începù:

O flori, în voi câtă drăgălășie!
Oricare vă sunt formă și colori,
Voi încântați cu numele de *flori,*
Cu-a voastră efemeră gingășie.

Sunteți priveliște de armonie
In ale Firei veșnice comori.
Când Vara e 'n fiorii creatori.
Pe sute de fânețe 'n bucurie.

Grădini și parcuri mândre vă adună
Să fiți o lume nouă de splendori
Ca fiici de neam din specie comună;

Să fiți ca desmierdări pentru privire,
Duioase inspirații de iubire.
O! scumpe sufletelor noastre *flori!*

Firește, aplauzele răsunară.
— E admirabil! tună Debleu.
— E plin de drăgălășie ca și florile pe cari le cânți, domnule Colibaș, zise o doamnă.
— E espresiunea caldă și delicată a dragostei de flori, a poetului, zise Amedeu. Și totuși, dacă îmi dai voe, domnule Sorin, 'mi-aș permite o observațiune.
— Te rog, domnule Amedeu, să o faci, răspunse Sorin, nu fără surprindere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ca fiici de neam din specie comună", e ceva botanic care cred că strică poeziei...

— Nu am esprimat bine o idee pe care o aveam.

— Ideea selecțiunii, nu-i așa, ca pentru parcuri și grădini...

— Mărturisesc.

— Aș fi de părere să nu lași un mărăcine în mănunchiul de flori al sensibilității dumitale poetice.

— Eu simțiam că ierà *ceva* care nu se potrivià... Și dacă n'ar fi fost graba amicului Debleu, negreșit că'l mai revedeam, sonetul, după cum de altfel fac cu toate încercările mele... Dar mi se pare că am găsit:

Grădini și parcuri mândre v'adoptează
Să fiți o lume nouă de splendori,
Fiici din popor ce neamu'și nobilează...

— Ei, da: ideea selecțiunii are acum o formă fericit găsită și poezia își păstrează unitatea...

— Sorine, te rugăm, spune-l cu schimbarea aceasta, zise Ulpia, sora lui.

— Bucuros.

In adevăr că făcù o mult mai bună impresiune.

Doamna Colibaș își poftì musafirii la obișnuita gustare, aproape ospăț.

„Clubul nostru" e așezat cu lux deosebit în o clădire centrală de banală înfățișare exterioară, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un al treilea cat. Un lung şir de încăperi, din una în alta; par a'şi trece una alteea lumina becurilor şi impresiile serale. Există şi o aşa zisă bibliotecă: în adevăr, dulapurile răspund menirii. Rânduri de volume îşi arată de după ochiuri de sticlă, legătura variată. Insă mai nimeni „nu'şi pierde timpul" cu aerisirea lor prin citire. Ziarele la cari Clubul e abonat, trec din mână în mână; câteva reviste româneşti îşi fac un stagiu scurt de prezenţă, pe mese şi merg să ţie de urât celor ce îngroaşă grămada imprimatelor pe care se aşează praful... până la vânzarea cu chilogramul în tovărăşia ziarelor vechi. Revistele franceze, numeroase, două trei germane şi italiene, — mai mult umoristice, — fac stagiu mai îndelungat şi sunt onorate cu binevoitoare atenţiune şi consideraţiune din partea domnilor membri...

Mesele acoperite cu postav verde, mari şi mici, pătrate, rotunde şi ovale, sunt însă mobilierul cel mai în număr şi ca atribuţiune se aseamănă „meselor sfinte" de prin altare, pe cari se săvârşeşte taina cea mai de seamă a ritualului religios; ritualul unei părticele din civilizaţiune, întemeiată pe credinţa în Noroc, săvârşit cu patima nărăvaşului, ale căruia „precepte evanghelice" merg în afară de club până la delapidări, ca înlăuntrul clubului să ajungă a fi: „datorii de onoare"!

Adevăratul scop al Clubului pare astfel să fie numai jocul de cărţi, — cea mai înnaltă raţiune a existenţei lui.

Motivul „selecţiunii" membrilor, în marginile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unor formalităţi de „strictă severitate" în ce priveşte primirea în club, e numai firma frumoasă care ascunde mărfuri avariate sau de contrabandă.

Discuţiunea cestiunilor politice, financiare, economice, stă numai în schimburi de păreri grăbite, între prea puţini; între mai mulţi, palavre cu privire la ce se petrece în lumea care petrece sau la secrete ale odăilor de culcare.

Şi mesele verzi numai decât atrag şi grupează, adună şi adâncesc în fierbinţelile patimei. Pereţii, dacă ar fi de oglindă, ar avea ce să răsfrângă: gesturi, schimbări de fizionomie caracteristice.

Cotizaţiunile membrilor nu ar fi de ajuns să ducă toate cheltuelile „selectei" aşezări. Jocul de cărţi are asemenea părintească grijă, prin anume zeciuială din ce se câştigă, — deşi câştigul e mai mult un rezultat provizoriu dela un ceas la altul, dela o zi la alta cel mult.

Monezi de aur de douăzeci de lei îşi arătau adeseori roata ispititoare; hârtii de o mie, de cinci sute şi de o sută se aşterneau pe mese în tresăririle ce le da desdoirea, unele noui, altele şi cele mai multe, cu urmele atâtor tarabe şi mâini prin cari trecuseră. Cele de douăzeci de lei, din modestie, se iviau numai când şi când şi mai mult pe la mese cu feluri de joc... „numai de distracţie": preferanţ (prefă), pocker, maus, şasezeci şi şase, écarté, ghiordum...

Pe la ora două din noapte treimea escortând pe Amedeu, îşi făcù la club aparitiunea. Il prezintă Preşedintelui, ca viitor „candidat" şi după ce'l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plimbă prin încăperi, dându-i lămuriri, îi făcù loc la o masă de *„macà à deux tableaux"* şi Debleu rămase lângă el, ca iniţiator în taina jocului.

Amedeu, plin de curiozitate mai întâi, trecù la surprindere: cum? atâta lume care „arătà bine", îşi pierdeà timpul şi somnul cu asemenea „petrecere" ciudată care o interesà, o pasionà, o enervà?

Debleu luà el cărţile şi conduceà jocul: Amedeu sta lângă el şi numai cât privià, prea puţin la ce făceà amicul lui, cu toată luarea aminte la „mutrele" congestionate, grămădite în jurul mesei, — adevărată expoziţie de caricaturi vii. După un ceas, fără să se uite la suma ce aveà dinainte, o lăsă lui Debleu, îl lăsă şi pe dânsul să joace mai departe şi el se ridică. Debleu, înfierbântat, nu-l făcù nici o obiecţiune: îi şi mergeà de minune.

Işi plimbă câteva minute chipul plictisit prin şirul încăperilor, fără să-i ià cineva seama: — nu'şi mai căută treimea, pe care desigur că o stăpânià „duhul sfânt" al locului, şi plecă.

Puneà capăt întâiei nopţi bucureştene. Pe drum îi făcù încheerea: o figură atrăgătoare de femee; o foarte plăcută serată de familie; un club, în care, la mese verzi... „se mănâncă bani cu lingura mare".

X

De dimineaţă Cora se simţì fără dispoziţiune: nu aveà pentru nimic îndemn.

După ce'şi făcù baia, rămase în o moleşeală cu care corpul ei voluptuos desmierdă fotoliul. Nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un gând precis, şi totuşi un şir de oftări ce nu-i uşurau respiraţiunea. Privirea i se plimbă prin odaia de culcare dela un obiect la altul, fără să ia vre-unuia seama. Pe chip i se lăsă melancolia ca un văl subţire supt care se şterge întrucâtva ce este mai caracteristic. Plecându-şi capul pe un colţ al spatelui fotoliului, părîi că aţipeşte, aşa de mult ce i se apropiaseră genele lungi.

Şi atunci începură a-i trece pe dinainte înfăţişări ale vieţii de-acasă, — din pragul copilăriei până în grădina adolescenţei, — cari îi răsăriră zâmbete pe buze şi-i făcură galeşe privirile. Viaţa de Universitate, pe lângă grija de învăţătură, o deşteptă la cunoştinţa ispitelor, în libertatea în care băeţi şi fete se mişcă zilnic. Ea îşi ferià însă sensibilitatea, o supuneà scopului, o îngrădià cu amintirea poveţelor de-acasă, — şi-i făceà bine acum seriozitatea de-atunci, care, impuneà. Dar iată criza... şi lipsa de curaj de-a se luptà cu greutăţile vieţii. Simţî că i se aprind obrajii şi inconştient termometru îi fură palmele ce'şi le trecù pe catifeaua lor.

Controlul conştiinţii începeà, — şi ierà o potrivire între domnişoara Mioneanu, copila încă în familie, virgină numai de corp, — şi Cora, în afară de familie, cu o rămăşiţă de virginitate sufletească în făptura ei cercată de pofte bărbăteşti.

Domnişoara Mioneanu căutà să'şi facă o realitate înălţătoare din ceea ce-i fusese numai aparenţe; Cora simţià nevoia de a-şi transformà realitatea ce o degradà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi aceiaş persoană bărbătească venià în viaţa amândurora să hotărască controlul.

Corei i se ivì chipul serios, simpatic, înrâuritor al lui Amedeu şi la el i se opriră gândul şi privirea. Simţì fiori. Insă nu carnea ei vorbì. Din adâncul sensibilităţii i se ridică, într'aripată, acea simţire ce se îndreaptă spre regiunea senină unde se întâlnesc inimile curate.

— O!... cum l'aş iubì, îşi şoptì...

Lacrimi însă îi potopiră ochii şi de astădată dogoarea obrajilor porni din jarul ruşinii.

— Din drag de a'l vedeà, l-am poftit pentru azi dup'amează. A fost act necugetat, se gândì dânsa. Mă pot aşteptà din parte-i la iubire? Să mă placă, da; să mă doriască, e al vârstei... Mie însă simt că mi-e setc, acum pentru întâia oară, de iubirea care să mă curăţe, să mă redeà vieţii de familie... Ah! cum i-aş fi de recunoscătoare, cum m'aş devotà, cum l'aş iubì!...

Şi în visare, cu privirea înlăcrimată, rămase multe momente.

Dor fierbinte după viaţa de familie, aşa cum e ca organizată, — însă fără de scăderi, — îi puneà în vibrare întreaga fiinţă şi se pătrundeà că i s'ar fi lipit obrajii de urma paşilor lui, din tainică umilinţă, şi inima de inima lui, din tainică încredere că se ridică moralmente, că se puteà stimà pe sine.

Ce fericiţi apoi i-ar fi fost părinţii, în iertarea lor; cu ce duioşie i-ar fi intrat în casă frăţiorii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de dorul cărora nu mai puteà şi cari, astăzi, când o întâlniau, se făceau că nu o văd!

Speranţa, ca un curent de aer înviorător o îmboldì să se ridice, să se plimbe prin încăpere, zâmbitoare, de pe acum seama dându-şi că ierà alta, că treceà de pe un prag putred în altă despărţire a casei, reparată, plină de aer şi de lumină.

Totdeauna, dela punctul unde se opreşte balanţa, în oscilarea ei spre a stabilì dreapta cumpănire, va purcede un idealism pe care conştiinţa morală îl poate duce la îndeplinire.

De odată i se opriră ochii, ca miraţi, la întreg cuprinsul acestei odăi de culcare... Sensaţia de mai 'nainte, a ruşinii, i se răsfiră iarăş pe obrajii pălmuiţi parcă de realitate, cu o brutalitate fără seamăn. O! nu! încăperea aceasta nu trebuià să mai rămână aşa. Azi, — acuma chiar, — înnainte de-a venì *el*, — să ià altă înfăţişare!

Şi repede chibzuì.

Salonul va fi odae de culcare, simplă, cu aparenţă de aproape feciorie: alt pat, şi aveà încă pe acela de când ierà faţă: altă rânduială. Încăperea aceasta va fi salon, şi-i va dà cuprins cuviincios. Da, da, — când va venì *el*, să vadă schimbarea, s'o înţeleagă, — dacă îi va fi luat cumva aminte. Să-i facă impresiunea unei vieţi cuminţi.

Orice-i vor fi spus despre dânsa prietenii lui, — el, prin ce va vedeà de aproape, să-i micşoreze vinovăţia, să o pue pe seama unei fatalităţi, — cum fatalitate a şi fost de altfel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O! da, i se va mărturisi lui, în unul din acele momente de intimitate prietenească, de încredere, de dor de curățire morală, — care, ușurează sufletul.

Până atunci, — la lucru!

In adevăr, cu femeea din casă, Andrița, care se nemerise a fi femee matură, cuminte, ce'și deplângeà, în sufletu-i, stăpâna, nespus de bună cu ea și cu ceilalți ai casei, — și cu viziținl, bărbatul ei, om foarte de treabă când nu ierà în nas cu vinul, pe care'l îndumnezeià, — schimbă toată înfățișarea casei. Patul „păcatelor" fu exilat în pod, împreună cu tot ce puteà jigni privirea cuviinții. Nudul poate fi o espresie de admirat a plasticității; când însă artistul se lasă fantaziilor erotice până la nerușinare, cum mai ales în pictură se vede adeseori, Arta își pierde din prestigiu și chiar din valoare.

Oricum, în anume locuințl a cărora pecete e decența, — și nu numai ca aparență ipocrită, — asemenea lucrări distonează cu aerul ambiant. *Cora*, — pentru ultima oară își rostià ea însăși acest nume, — îndepărtà tot ce-i pricinuià desgust acum și plăcere nu-i făcuse niciodată.

După patru ore de muncă, la care pusese cu hărnicie mâna, în care timp nu voise să primiască pe Debleu, — când se văzù singură, și când își inspectă încăperile, avù impresiunea că se aflà în altă locuință și că ea însăși nu mai ierà aceiaș ființă.

Camera de culcare se asemănà unei locuințl cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rate, de şcoliriţă încă, în care ceva dare de mână a pus toate trebuincioasele, fără să o lipsiască de simplitatea modestiei. Focul în sobă, — aprins de când începuse scuturatul şi schimbarea, — încălzià de pe acum aerul proaspăt al încăperii. Ea se lăsă într'un fotoliu mic cu îmbrăcăminte albă de in, şi odihna, — după muncă şi după dorinţa, împlinită, — o gustă cu adâncă mulţămire.

Când Andriţa veni ş'o cheme la masă, ea îi zise:

— Dragă Andriţo, de azi înnainte nu mai sunt ce-am fost. Mă numesc Adela, aşa cum îmi e numele de-acasă; nu mai primesc pe nimeni, afară de domnul Zarian, pe care îl aştept la patru după amiază, — şi pe dânsul, numai ca pe un frate.

— Doamne, bine faci cuconiţă, că nu ierà pentru dumneata aşa traiu. Eaca îndrăznesc să 'ţi-o spun azi. Şi să deà Dumnezeu să ai parte de bine.

— Ei, Andriţo, oftă Adela, ne avem şi noi, femeile vina, — dar răi mai sunt foarte mulţi bărbaţi!

— Aşa-i cuconiţă, aşa-i... la poftim la masă.

In sofrageria, şi ea cu altă faţă, masa se făcuse mică, serviciul de o persoană, tot atât de fin, nu mai părea luxos, întrucât ceea ce-l încărcà pe delături, lipsià.

— Ascultă Andriţo dragă, începù Adela vorba, eu ţin la bărbatul dumitale şi nu aş voì să plece dela mine, deşì voiu să mă desfac de trăsură şi de cai... Să'l întrebi dacă vrea să rămâe om în curte. Nu tot el se duce la târguit?

— Lasă, cuconiţă, că facem noi cum e bine. Eu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încalte, nu mă duc dela dumneata... doamne ferește!

— Îți mulțămesc, Andriță. De-acuma vei găti numai pentru mine și pentru voi amândoi. Nu mai poftesc pe nimeni la masă.

— Nici pe domnu'... cum îi ziseși...

— Nici pe domnu'... El nu mănâncă decât acasă. Știu eu? Poate că sufere de ceva, — își zise, cu grijă, mai mult sie. Imi va spune el, când ne vom împrieteni...

*

In dimineața acestei zile Amedeu, după ce povestì doctorului impresiunile din noaptea ce trecuse, îi zise:

— Nu am simțit însă că gândul meu tainic ar fi indispus pe cineva. Și'mi amintesc că *am gândit* în privința persoanelor de față. Nu'ți pare ciudat lucrul?

— Dragă Amedeu, nu numai odată și de aci înnainte vei fi surprins de unele stări ale tale, cum le zicem noi, medicii, — patologice. Urmează'ți petrecerile și lasă'mi mie grija de-a ți le observà și poate de-a le vindecà cândva.

— De ce acest „poate" și acest „cândva"? „Poate", e al îndoelii, al nesiguranței; „cândva", e al nedeterminării, în timp. Sunt bolnav, de'mi e organismul cu atâtea nepotriviri, pe cari îmi vine să le numesc metehne, — și nu ai putința de-a mă vindecà? Deja cunoscuții sunt surprinși că nu pot mâncà, iar dumneata, celor trei prieteni, le-ai mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tivat lucrul cu unul din cele două adevăruri. *Gândul mi se vede,* — şi se pare, că de acum înnainte, cu intermitenţă... Pornirea sentimentală a dragostei nu o am, şi, desigur, că şi această lipsă va fi obiect de mirare şi de cine ştie câte alte interpretări... Tată, te rog, lămureşte-mă, cu adevărul unic, ce e cu mine, — termină Amedeu, adânc rugător în glas şi'n priviri.

— Să fie cu putinţă suferinţa morală în astfel de întocmire? se întrebă medicul cu îngrijare. Repede însă se încredinţă: nu, nu sensibilitatea se manifestă, ci resortul judecăţii funcţionă pe deplin şi puneă în ivire dorinţa de-a cunoaşte, de-a nu-i mai fi taină întregul lui organic.

— Dragul meu, îi răspunse, să te convingă zicătoarea aceasta: „toate, la vremea lor". Fiece lucru îşi are deslegarea: trebue însă aşteptarea şi răbdarea. Te rog, nu mai stărui...

— Bine, tată te ascult. Ştiu eu însă pentru cât timp? adaose zâmbind.

— Să nu măsurăm de pe acum timpul, îi zise, zâmbind şi el.

— Şi eşti de părere să răspund invitării domnişoarei Cora?

— De ce nu? Văd că te interesează. Nu uitâ însă şi pe domnişoara Daniela.

— Fiecare mă interesează în fel deosebit.

Şi pe când Amedeu se retrăgeà din biuroul medicului, în biuroul lui de lucru, medicul îşi zicea nu fără mâhnire:

— Perfecţiune nedeplină, dacă o pot numì aşa, e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întocmirea lui Amedeu. Cum de nu-i pot dà ceea ce este esențial vieții, organe și putința procreării? Și mă tem că din această lipsă va izbucni vre un conflict, pe care'l presimt, — pe care'l văd. Cora aceasta, pe deoparte, — și pe altă parte, Daniela, îl vor împresurà cu dragostea lor. Desigur că resortul iradiării gândului va îndepărtà conflictul, însă nu'l va înlăturà. In sfârșit, văzând și făcând...

Amedeu, cu privire la aceste două femei, răspunsese medicului că „fiecare îl interesează în fel deosebit".

Singur acum, urmà șirul acestui răspuns. Imaginea Corei i se ivì aevea și-i puse pe buze un zâmbet prietenos. In adevăr că'l interesà cu totul „altfel" decât domnișoara Mioneanu. Dar acest „altfel" nu și-l puteà lămurì. Înțelegeà numai că ierà plăcere în ducerea de după amează la dânsa. Ii venià apoi convingerea că nu ierà să'și facă despre Cora nici o părere care s'o jigniască, în caz că 'i-ar vedeà și dânsa gândul...

A i se vedeà gândul! Eată ce-i ajungeà grijă și teamă. De aci, taina organismului lui ciudat îi cuprinse judecata și căutà să 'și-o lămuriască el, dacă tată-său amânà. Oricât adunà însă într'un unic mănunchiu anume observațiuni, cărora cu câtva timp în urmă nu le dăduse atențiune de aproape, nu fù în stare să pătrundà misterul. El nu văzuse alt corp omenesc „în carne și în oase". Corpul lui și-l socotià ca al tuturora. In privința întocmirii acestui corp nu aveà dar nici o nedumerire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu'mi rămâne decât să mă las curentului apei pe care tata mă îndeamnă să plutesc, își încheiă neizbutita cercetare. Insă acest *„de ce"?* al neliniștei, mă va îmboldì mereu cu nerăbdătorul *„până când"* și 'mi-e teamă să nu mă turbure revolta...

I se vesti Debleu singur. Ii ieșì întru întâmpinare și'l duse în biurou.

— O!dar ce rece e în biuroul dumitale, amice, esclamă musafirul.

— Rece? se miră Amedeu. E drept că nu se face foc nici în odaia de odihnă, nici aci. Nu mă supără nici căldura, nici frigul, îi zise, zâmbind.

— Mă rog, râse Debleu, prin toate curiozitățile dumitale, respiră sănătatea și... economia... Am și eu o curiozitate: să știu cum te-ai „amuzat" în societatea persoanelor cu cari ai făcut aseară cunoștința.

— Foarte bine, domnule Debleu. Singura petrecere pe care n'o pot înțelege și gustà, e la clubul dumneavoastră.

— Cum se poate! strigă Debleu, aproape înmărmurit. Dar tot ce e mai distins, e *„Clubul nostru"!* Numai persoane din înnalta societate, a nașterii și a intelectualității! Tot ce e mai „șic", e jocul de cărți, singurul care înnalță valoarea banului și dă emoțiuni, și sanctifică pasiunea! Și apoi, te rog să vii și în timpul zilei, între orele patru și șapte, și să asculți, și să iei parte la discuțiuni și la comunicări de știri „epatante"! Ziarele și mai ales mulțimea revistelor literare străine, denotă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gradul de intelectualism al Clubului. O! amice, *„clubul nostru"* este o adevărată şcoală de perfecţiune a vieţii de după universitate...

Şi eră în nobilul Debleu cea mai arzătoare însufleţire de apostol al vieţii de club.

— Nu te contrazic, îi răspunse Amedeu, însă îmi dau seama că nu sunt eu pentru asemenea perfecţiune...

— Te vei deprinde. Nici nu se poate altfel. Te-ai abate dela un intelectualism superior... Să ştii că te propun membru...

— Eu te-aş rugà să nu mă propui... Sunt, cred, şi alte locuri de petreceri...

— A! preferi „variété"-urile. E drept, că e şi muzică, pe lângă expoziţiune permanentă de forme plastice... Uite, vom merge diseară. Viu pe la nouă să te iau. Cred că nu te vei oprì la Cora... cu toate că se pregăteşte să te primiască, devreme ce nu m'a primit pe mine mai adineauri. Am trecut numai să-i dau un „bonjur"... Dereticà... Vrea să'ţi facă onoarea lucrului cu totul curat... Amice, e delicioasă ca amantă, mai ales că nu'ţi dă timp să te plictiseşti cu dânsa: când nu te-aştepţi, îţi dă răvaş de drum... şi trebue să pleci... Dacă ai stăruì să mai urmezi, o pierzi ca prietenă... Ai văzut ce mese fine dă... şi e păcat să nu-i mai intrì în casă. Deci, eşti înştiinţat.

— Domnule Debleu, îi răspunse cu seriozitate, eu doresc numai prietenia domnişoarei Cora.

Debleu începù a râde cu haz.

— *„Farçeur, va!"*... Are prea multe mijloace de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seducțiune, ca să-i poată cineva rezistă, când s'ar întâmplă așa anormalitate. De altfel nu cu gând de prietenie intră un băiat, chiar dacă nu-i frumos, în casa Corei. Comedia sentimentală se joacă însă, cu plata locului ori fără, — și pe urmă, după lăsarea cortinei, când s'a părăsit scena, — *„schetch"*-ul prieteniei se pune în repetiție în *„foyer"*. „Apropo", mâine seară un prieten al nostru își beà la Vila-Regală ultimul pahar al vieții de plăceri, căci, nenorocitul, se însoară c'o avere fenomenală în care logodnica își pierde personalitatea. Mergi cu noi, nu-i așa?

— Dacă nu mănânc, dacă nu beau...

— In adevăr că asta cam strică celorlalți cheful... Vor fi însă femei, din „aristocrația străzii", „mon cher", una și una... Voiu îngriji să nu rămâi stingher.

— Adecă?

Debleu i se uită adânc în ochi, gata să râdă.

— Nu cumva regimul dumitale înseamnă „abstinență" totală? Ar fi culmea.

— Dă'mi voe să'ți spun că nu înțeleg...

— Ia stai, amice: cum adecă? până la etatea aceasta a dumitale nu ai avut contact cu nici o femee? Așa cum natura cere instinctual?

— Nu înțeleg ce cere instinctual natura...

— Ești un monument al virginității masculine. Ah! ce-o să mai facem mâine seară haz! Cu siguranță, te luăm cu noi... *„Elle est bien bonne, celle-là"*, esclamă într'un hohot de râs plin de veselie ironică. Apoi, îi zise: amice, „papà" al dumitale a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fost din cale afară sever... şi ai nevoe de toate iniţierile... Dacă nu cumva Cora... Dar 'i-o luăm noi înnainte... *„En fin"*, la revedere, ramură de crin... A! uitam: la club am câştigat optsprezece mii de lei... Fiindcă ai avut capital în joc, zece mii sunt ale dumitale, opt ale mele...

— Dar ce-am pus eu? O mie de lei.

— Şi trei de câştig?

Puse pe biurou zece hârtii de o mie.

— Te rog, ia-le dumneata, îi zise Amedeu.

— Nu se poate. Aşa e datoria *„Chibiţului"* şi aseară chibiţ ţi-am fost... Fiecare cu partea lui...

Îi strânse mâna, îl gâdilî pe supt bărbie, şi, petrecut până la scară, plecă; în ochii îi licărià încă veselia râsului de adineauri, — şi iată ideea de a-i pregătì amicului Zarian o farsă, care, să'l ducă de altfel în paradisul în care Adam şi Eva au mâncat din pomul oprit.

Amedeu rămase însă îngândurat. După atâta frământare cu privire la întocmirea lui omenească, şi tocmai când se hotărâse „a se lăsà curentului", iată că Debleu îi puneà înnainte o cestiune pentru el neînţeleasă.

Dacă ştià ce înseamnă dragoste, familie, divorţ, nu cunoşteà ce deslegare aveà dragostea. Privià la familie şi-i pricepeà rostul; o vedeà înconjurată de copii, însă nu căutase a-şi lămurì cum, de unde vin aceşti copii, — după cum nu se întrebase când şi cum venise el.

Ce însemnà dar „contactul cu o femee" de care-i vorbise Debleu. Nu ierà „contact" când fusese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Mioneni, când stătuse de vorbă cu Daniela? Când fusese la Cora? Când fusese în familia Colibaș? Contact, cu lumea aceea? Nu va fi contact, când dup' amează se va duce la Cora și va avea cu dânsa convorbire? Cu privire la dânsa, Debleu pomenise și de cuvântul *amant*. Ei, da, îl întâlnise și în romane de atâtea ori. Ierà în legătură cu cestlalt cuvânt, *dragostea*. Dar care le ierà însemnătatea adevărată, devreme ce aveà anume înțeles în vorba lui Debleu, — înțeles care'l lăsà încurcat?

Ce de taine în calea intrării lui în societate! Și tată-său nu voià să i le facă știute.

— De ce tata, îmi e *tată?* se întrebă mai apoi. De ce sunt *tați* acei ce au copii? Dece sunt mame și cum sunt mame femeile? Știu espresia: *„a se naște"*. Dar cum se naște copilul? Prin ce împrejurare? Nu m'am gândit de fel până azi. Nu mă interesà lucrul, fiindcă nu venisem *în contact* cu lumea. Eată că rostesc și eu cuvântul: *contact*. Dar de ce în vorba lui Debleu termenul acesta se referià numai la femee? De ce pentru seara de mâine va fi și pentru mine o femee; *ca să nu rămân stingher?* Stingher înseamnă: fără tovarăș. In sfârșit, până să-mi deà tata lămurire, cred că o voiu aveà mâine seară.

XI

Amedeu sună la Cora.

Ii deschise Andrița, curat îmbrăcată.

— Poftim, îi zise, zâmbindu-i cu simpatie res-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pectuoasă. Şi după ce-i atârnă în cuier pardesiul şi pălăria, îl făcù să intre în micul salon-cameră de lucru, încăpere vecină cu sala de mâncare.

— Domnule Zarian te rog să mă ierţi că am să'ţi spun o vorbă: domnişoara are numele de-acasă Adela Bucescu şi 'ţi-ar mulţămì dacă n'o să-i mai zici Cora, nume care nu-i place să'l audă...

— Iţi mulţămesc că 'mi-ai spus, îi răspunse Amedeu.

Asemenea înştiinţare îi ridică par'că nu ştiu ce greutate şi'l puneà la îndemână.

Rămas singur, aruncă o privire încăperii şi apoi sălii de mâncare, a căreia uşă ierà deschisă... Işi dădù numai decât seama că ierà o schimbare a înfăţişării lor, între ieri şi azi. Tineà foarte bine minte cum fuseseră ieri aceste două încăperi: lux, atmosferă încărcată. Acum, simplitate; atmosferă de curăţie intimă. Ii spusese Debleu că *ea* scuturà. Poate că numai când primià lume mai multă, puneà altă rânduială, ca potrivită, se vede, cu acea lume. Să fi fost *pentru el,* înfăţişarea aceasta nouă?

Adela se ivì, foarte simplu îmbrăcată. Emoţionată, sfioasă, păreà fată de curând ieşită din pension, pentru întâia oară primind singură, în casa părintească, un musafir, — deşì prieten al familiei.

Ii întinse mâna, privindu-l cu prietenie dulce, în sfioşia momentului, şi-i zise cu firească drăgălăşie:

— Bine-aţi venit. Vă mulţămesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Amedeu îi sărută mâna şi-i răspunse:

— Bine v'am găsit. Revederea între cei ce doresc să fie prieteni, e plăcere.

Adela se înroşi mai mult decât din prima emoţiune: aceste cuvinte o impresionară mai ales fiind că nu vedeà în privirea lui *dorinţa,* înnaintea simţimântului care cu încetul îşi ia fiinţă pentru legătura menită statorniciei.

— Poftim staţi, domnule Zarian.

— Mulţumesc. Imi daţi voe, domnişoară Bubescu să'mi esprim încă o plăcere? Vă e foarte de bun gust fizionomia gospodăriei.

— Atunci, voiţi să'mi vedeţi în întregime casa?

— Bucuros.

Din încăpere în încăpere, unde în fiecare strălucià curăţenia şi făceà bună impresiune orânduirea, Adela se oprì înnaintea uşii odăii de culcare şi avù o clipă de codire.

El înţelese şi voì să se întoarcă; ea deschise uşa şi din prag îl lăsă să'şi arunce privirea:

— Tot atât de plăcută prin simplitate şi prin armonia de rânduială şi de colori. Admir pe cine ştie să se înconjoare cu ceea ce mulţumeşte privirea şi face simpatic un cuprins, îi zise cu sinceritate.

Adelei îi merse la inimă această apreciere şi-i mulţumì cu zâmbetul.

Când se întoarseră în salonaşul de lucru, Amedeu se oprì înnaintea bibliotecii deschise, din lemn de mahon, foarte delicat lucrată. Cărţi, legate şi nelegate, acestea foarte curat ţinute, se înşiruiau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

după înnălțime, dela margini către centru, unde ierau cele mai mici ca format.

— Cărți didactice, îi lămuri Adela, — în mare parte de literatură, de filosofie, de pedagogie...

— Văd și de științi naturale...

— Imi place să mă instruiesc continuu...

— Ca și mine, domnișoară...

— Și nu ca să arăt lumii câte cunoștinți posed... S'ar părea că voiu să mă laud. Numai pentru plăcerea mea intimă caut în lectură putința de-a fi în curent cu ce se petrece în lumea Artelor și a activității științifice, care, mă interesează.

— Prețuiește mult, domnișoară, asemenea petrecere, bună tovarășă a momentelor de singurătate.

— Mai mult ca toate, Muzica mă duce în regiuni unde nu întâlnesc oameni, deși esprimă și ea sentimente și patimi. Ele îmi par însă impersonale. .Dacă nu o pot execută, mă duc s'o ascult: dacă nu știu s'o judec cu spirit critic din cultură muzicală, o simt în taina dintr'un ungher al ființii mele, o simt până la uitarea de mine însă-mi, și conștient e numai farmecul.

Cât de espresive îi erau: glas, privire, zâmbet. —muzicalitate femeiască ce'și aveà și ea armonia!

— Eu o gust muzica mai mult cu mintea, ca pe o știință a sunetelor; pictura, ca pe o muzică a colorilor; sculptura, ca pe o concretizare a formelor plastice într'un tot armonic. Dacă din ele se desprinde o idee filozofică, religioasă ori numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pasională, admir perfecțiunea esprimării, însă sensibilitatea nu-mi vibrează.

— Nu din cauză că ați fi materialist, cuvânt pe care vă rog să mi'l iertați....

— Sensibilitatea, pentru cine o are, e ceva firesc; materialismul e defect ce se dobândește prin înrăurirea mediului; e efect al unei cauze sociale. Materialismul care călăuzește activitatea, poate să nu înlăture manifestarea sensibilității față cu Artele, față cu frumosul etern. Eu nu sunt materialist, dar nici un sensibil; totuși înțeleg sensibilitatea altora...

Adela îl privì mirată: ceea ce auzià ierà în afară de concepțiunea ei despre firea omenească: materialistul însemnà, pentru dânsa, omul nesensibil, lipsit de interes față cu Artele, preocupat numai de problemele în legătură cu interesele lui proprii, iar de interesele țării și ale semenilor, numai întrucât poate din ele hrăni pe ale sale. Materialistul e lipsit de generozitate; materialismul e forma cea mai concretă a egoismului. Iar să-ți placă Artele și sensibilitatea să nu'ți fie atinsă, i se părea paradoxal.

Amedeu îi prinse mirarea și zâmbì:

— Vă pare curios fiindcă mă cunosc nesensibil?

— Mărturisesc.

— Și cu toate acestea mă interesează un bun caracter de bărbat și de femee; înțeleg apoi apropierea prietenească.

— Nu vă pare că prietenia este un sentiment, un fir al sensibilității?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vedeți, eu cunosc prietenia ca fiind o formă a sociabilității omenești; o prețuiesc și o mărginesc la potrivire de idei, ori de temperamente, dar nu o simt.

— Potrivirea de idei ține de intelect, cea de temperamente trece iarăș de partea sensibilității.

— De aceea nici n'o revendic pe aceasta...

— Dar și potrivirea de idei... poate fi absolută?

— Absolutul e numai o iluziune a priceperii noastre... El poate fi numai în Infinit, unde nu pătrundem. Sunt însă tărâmuri pe care dacă ne-am așezà să judecăm împreună, după observațiuni ce vom fi cules, potrivirea noastră de idei s'ar vădì, în o relativitate, negreșit, care e cea firească. S'ar puteà să ajungem la încheeri cari să nu difere...

— Și ne-am mulțumì cu ce se poate? rostì ea dulce-ironic....

— Vedeți dar că prietenia între noi este cu putință?

— Cel puțin pe aceasta 'mi-o dați... cu toată inima? îl întrebă, nu fără tainică înfiorare.

— Din inima, pe care nu cred s'o am, nu; din tot intelectul meu, de care sunt sigur, — da.

— Domnule Zarian, — îi zise rugător cu gingășie, — de ce vrei să treci în ochii mei drept ceea ce nu poți fi?

— Dar domnișoară Bucescu, vă rog să credeți că nu'mi schimb firea, pentru năzuința de a vă intrigà...

— Imi cunoașteți poate trecutul și voiți să în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lăturați putința unui simțimânt... mai divin decât prietenia? îi zise cu durere, în timp ce roșeața rușinii îi învăpăia obrajii.

— Dacă aveți un trecut, de care înțeleg că vă lepădați, el poate fi numai al împrejurărilor vitrege, nu al caracterului pe care vi-l cunosc și vi-l prețuiesc...

— O! da, domnule Zarian, ați spus adevărul, rostì ea, împreunându-și mâinile și privindu-l rugător. Numai împrejurări ce n'au ținut de voința mea, m'au adus în starea de care prietenii dumneavoastră v'au vorbit desigur... Adâncul firii mele, onestitatea, se revoltă foarte adeseori, însă în lupta cu protivniciile e greu de biruit când nu ai sprijin moral, — când mai ales ești femee, — când tot ce e bărbat vede în tine numai o unealtă.

Își acoperì obrajii cu mâinile și plâns, fără de voe, îi înnecă glasul.

— Domnișoară Bucescu, rostì Amedeu cu intonațiune, care, pentru Adela însemnă înduioșare.

De aceea, își ridică la el privirea în care zâmbetul puneà lacrimilor o tainică lumină.

— O! iertați-mi aceste lacrimi: sunt ale căinții. Și căința aceasta, dumneavoastră v'o datorez. Lăsați-mă să vă spun totul... Vă cunosc numai de aseară, și v'am deosebit ca nefiind de potriva tuturor acelora pe cari i-am văzut până acum. Superior ca intelectualitate, suflet bun, compătimitor la suferințele desmoșteniților ca mine, am dorit să mă apropiiu de dumneavoastră, ca să'mi curăț casa și sufletul. Ați observat, cred, deosebirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dintre cum ierà ieri locuinţa mea şi cum e azi; am schimbat-o ca să răspundă căinţii mele, ca să vă primiască în alt aer şi de aci înnainte numai pe dumneavoastră, ca prieten adevărat. O! repetaţi-mi că voiţi să-mi fiţi prieten, că primiţi prietenia unei femei care aspiră să-şi recapete stima de sine.

Şi cu însufleţire pe care o nuanţă o discretă umilinţă, îi întinse mâinile, plecându-se spre el.

Amedeu i le cuprinse, în ale lui, de obiceiu reci, — ceea ce o înfioră, — şi strângându-i-le, îi zise:

— Da, domnişoară Bucescu. M'am deprins să am numai un cuvânt, şi când îl rostesc, eu mai întâi pun pe dânsul temeiu.

— Cum să vă mulţumesc! îi zise, cu rouă de lacrimi în priviri.

— Mulţumirea va fi pentru amândoi.

— Şi nu-i aşa că veţi veni cât mai des, — negreşit când vă vor îngădui ocupaţiunile.

— Ocupaţiunile mele, ca nou-venit, în Bucureşti, dela o moşie a tatălui meu, unde am trăit pân'acum, — instruindu-mă, — sunt să cunosc Capitala şi să'mi fac prieteni. Am fost în câteva familii, însă nu m'am aclimatizat încă. Prietenii cari m'au prezintat dumneavoastră au singurul drept la mulţumirile mele. întrucât m'au făcut să vă cunosc.

— Ce bun sunteţi!

— Incolo, — adaose zâmbind uşor-ironic, — e nepotrivire între mine şi ei... în felul cum ei înţeleg vieaţa...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932-

— O! da, domnule Zarian... rostì ca cu însufleţire. Şi cu toate acestea ei reprezintă felul de a fi al tinerimei cu pretenţiuni de selecţiune socială.

— Nu sunt ei vinovaţi de asemenea pretenţiuni, ci acei cari îi iau în serios şi nu-i deşteaptă la realitate...

— Câte scăderi, chiar acolo unde nu ar trebui să fie! zise cu tristeţă Adela. Lumea se lasă în câte un curent, ori fiindcă nu ia seama, ori fiindcă nu are tăria să reziste, ori fiindcă dincolo de el crede să găsiască anume satisfacţiuni...

După o clipă de tăcere, Adela se ridică:

— Imi faceţi plăcerea să bem împreună ceaiu?

— Aţi uitat regimul meu? îi răspunse, zâmbind.

— Cu adevărat că duceţi un regim atât de aspru? Sunteţi bolnav poate? îl întrebă repede, îngrijată.

— O! nu, domnişoară, rostì şi-i zâmbì amical.

Ii spuse apoi „unul din cele două adevăruri" ale tatălui lui, cu privire la esperienţa medicală asupra alimentaţiunii, aşa cum doctorul o spusese treimei.

— Şi vă lipsiţi de plăcerea de-a vă ospătà la masă, cu prieteni, mai ales în familii?

— Nu ştiu dacă a mâncà e o plăcere... rostì cu zâmbetu-i uşor ironic... dar sunt convins de plăcerea de a fi laolaltă pentru îndeletniciri în cari să nu se simtă mirosul bucatelor... Intrucât mă priveşte, mă supsn unei esperienţe, graţie căreea, după cum mă vedeţi, mă aflu sănătos şi ca trup, şi ca minte...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ziceți că tatăl dumneavoastră e medic?

— Da, însă de câțiva ani nu mai profesează.

— Aș dorì mult să-l cunosc.

— Ii voiu comunicà dorința dumneavoastră. De altfel, nu va fi greu să'l hotărăsc, fiindcă, deși e mai mult omul studiului, mă însoțește în familii.

Dorința să cunoască pe doctorul Zarian, ca tată al lui Amedeu, îi veni Adelei din chibzuința de-a se face bătrânului simpatică, și, poate, — cine știe...

Trecea peste trecutul ei, în aprigul dor de-a găsì dincolo de el limanul liniștei și siguranței familiale. —

— Domnul doctor s'a ocupat personal de educațiunea dumneavoastră?

— In singurătatea lui voită și închinată numai studiului și esperiențelor, i-a fost ușor să mă aibă elev, să mă formeze după intelectualitatea și cunoștința lui de viață.

— E dară om de valoare... Nici nu se puteà altfel să fie, când mă uit la dumneavoastră... Cu atât mai mult îi doresc cunoștința.

Amedeu se ridică.

— Domnișoară Bucescu, îi zise, întinzându-i prietenos mâna, să'mi dați voe să plec și în acelaș timp să-mi esprim mulțumirea pentru buna noastră prietenie.

— Vă sunt eu, recunoscător, domnule Zarian. In fiecare zi voiu fi în așteptarea revederii.

Amedeu îi sărută mâna și, petrecut până la ușă, plecă, după ce o salută, zâmbindu-i.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Plină de-o dulce mulțumire, Adela se văzù în salonașul ei, unde urmă să aibă înnaintea ochilor, la locul lui, pe noul prieten în care'și puneà toată speranța refacerii morale.

Căutând să'și amintiască tot ce vorbiseră, își dădù seama că ea fusese, dacă nu ispititoarea care provoacă, desigur însă o discretă insinuatoare a simțimântului ei mai mult decât prietenesc pentru el. Când îi venì în gând declarațiunea ce-i făcuse, că numai pe dânsul îl va primì de aci înnainte, se înroșì arzător și se temù că mersese prea departe. Repede își iertă că-și lăsase inima să vorbiască. Dar că el răspunsese la acest accent intim numai cu prietenia, nu se simțià jignită. Nesensibilitatea de care-i vorbise el, ierà desigur un efect trecător al esperienței tătălui lui, iar nu vre-o lipsă organică. Totul, pentru acum, ierà prietenia, legătura aceasta, la el mai mult intelectuală, cărecea îi va dà ea însă duioșie din comoara inimii ei de femee scăpată de o robie urâcioasă.

*

Doctorul Zarian îl văzù pe Amedeu că-i vine cu înfățișare nouă par'că. Dacă nu-i citià gândul, îi simțià schimbarea. Fusesc la domnișoara Cora. Ce se întâmplase?

— Tată, îl auzì vorbindu-i, după ce șezù, în adevăr că am găsit ființa lângă care să mă cunosc, dacă nu altul, însă desigur mulțumit. Domnișoara Mioneanu e ușuratecă, răutăcioasă, cu spoială de cultură, cu gusturile unei educațiuni greșite... Pecând domnișoara Adela Bucescu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Adela Bucescu? întrebă doctorul, ca în fața unui nume necunoscut.

— Lumea-i zice Cora. E nume de împrumut și l'a purtat numai pân'acum...

Doctorul zâmbi ironic: i se păreà că pricepe...

Amedeu îi povestì tot ce se petrecuse în acel început de intimitate, apoi își spuse impresiile, negreșit fără căldura, pe care n'o puteà aveà, dar cu accentul de adevăr care esprimă limpede o situațiune ce place.

Doctorul își lămurì atunci caracterul femeei greșite, — din punctul de vedere social, — care aspiră la ridicare din nelipsita glodărie omenească, — și aceasta din punct de vedere cu totul intim; — iar pe de altă parte, nu fără surprindere, se găsì în fața fenomenului apropierii lui Amedeu de o femee: tărâmul acesta al prieteniei se pleacă, până la surpare, de partea dragostei. Iată apropiat conflictul de care mă temeam, își zise. Domnișoara Bucescu îmi dorește cunoștința; e bine să-i intru în casă, să-i dobândesc încrederea și să depărtez conflictul dacă nu să'l înlătur cu totul.

— Dragă Amedeu, îi vorbì, zâmbindu-i afectuos, asemenea apropiere de-o femee intelectuală, e plăcere și-mi pare bine că înțelegi sociabilitatea. Iți promit să te însoțesc la domnișoara Bucescu, să o cunosc și eu, să o prețuiesc și eu de-aproape.

— Familia Mioneanu și alte familii ar fi de prisos dară?

— Nicidecum. Te vei pune pe tărâm mai concret

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de comparaţiune, dacă vei vizită şi pe alţii. Când cealaltă lume te va indispune, la domnişoara Bucescu vei află mulţumirea care dezdăunează. Îţi vei mai îmbogăţi esperienţa şi vei dă mai mult preţ prieteniei cu domnişoara Bucescu...

— Va fi precum doreşti, tată. Eşti atunci de părere să mă duc şi la Vila-Regală, diseară, cu Debleu şi cu ceilalţi doi?

— Nu mi-ai vorbit de vre-o petrecere acolo.

— Debleu m'a invitat şi mi-a zis că dacă nu mănânc şi nu beau, voiu aveà tovărăşia unei femei, ca şi ceilalţi. Până la etatea mea, s'a mirat par'că Debleu, se poate să nu fi avut *contact* cu femei? Esplică-mi te rog, ce înseamnă acest *contact*, care, în vorba lui, aveà par'că alt înţeles decât acela pe care-l pricep eu..

Doctorul stătù câteva clipe, încurcat. şi Amedeu îi ghicì codirea.

— Iarăş vr'o taină, tată, din complexul de taine ce'mi întocmeşte fiinţa? îl întrebă cu ironie în resemnare.

— Dragul meu băiat, adaogă şi pe aceasta la acelea ce-ţi vor fi cândva lămurite. Sfatul meu este să nu te duci cu prietenii tăi la vila Regală, unde nu vei aveà ce dobândì pentru capitalul esperienţei tale.

— Şi când va venì Debleu sub-seară?

— Îl voiu întâmpinà eu. Scuza va fi că promisesem să te duc în o familie unde suntem aşteptaţi... Uite ce: scrie-i câteva rânduri şi, pe lângă motiv, invită-i pentru mâine, pe câte-trei, la masa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de prânz... E mai nemerit să nu fim diseară acasă nic tu, nici eu... Ar fi prea multă cheltuială de vorbă.

— In adevăr, e mai nemerit.

XII

E zi de Noembrie, pe la capăt, atât de senină şi de căldicică, încât acest aliat al Iernii să pară furişat în domeniul Primăverii, ca să facă măcar cu o zi concurenţă lui Aprilie.

Se simte în aer o împrăştiere dulce a unor adieri cu miros de reînviere. Cei din urmă trandafiri încă-şi mai îndeamnă la înflorire boboci întârziaţi. Crizantemele pletoase, de-o singură coloare şi de colori împărechiate, îşi ţin cu mândrie, pe ramuri încă verzi, florile atrăgătoare. Dahliile nu se lasă mai prejos cu discuri de petale fragede. Numai bobocii lor târzii încep a tânji: presimt că nu vor puteà să-şi vadă desvoltarea. Ici, colo, Mixandrele 'şi-au îmbogăţit rămurelele cu frunză nouă deasă, prin care râd flori albe şi roşii. Este o plăcută desfăşurare de forţe în privazul poleit adese ori de soare al unei toamne lungi, blândă, îngăduitoare.

Doctorul se plimbà prin grădină cu Amedeu, când un automobil deschis se oprì la poartă.

— Acasă sunt boerii? le strigă de acolo trufaşul Mioneanu.

— Mă rog, poftiţi, îi răspunse doctorul, în timp

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce Amedeu se şi îndreptă cu paşi repezi să-i întâmpine pe musafiri.

Mioneanu ajută soţiei lui şi apoi fetei, să se coboare.

— Venim să vă vedem acasă şi să mai vedem locuinţa care atâta timp a fost ca şi a noastră, rostiă Mioneanu pe când Amedeu oferiă doamnei Mioneanu braţul.

Doctorul ajungând şi el la poartă, se oferi Danielei s'o conducă.

După ce vizitară grădina, care, le părù frumoasă, — „aproape" ca pe vremea lor, — musafirii fură poftiţi în casă, pe care o văzură cu de-amănuntul, în chip indiscret chiar.

Convorbirea, repede trecând dela o banalitate la alta, ajunse la ceea ce se limpezì a fi fost scopul vizitei: poftirea ce o făceau, „în persoană, ca o mare dovadă de consideraţiune", la o serată, pentru a treia zi, Duminică. Vorbià domnul Mioneanu, „marele" agricultor, în vreme ce Daniela sorbià cu ochi de emancipată simţitoare pe Amedeu.

Fiindcă „dumnealui" nu'şi potrivià privirea, cu a sa, sensitiva făcù ce făcù şi se apropiă de el, spre a'l prinde în mreajă.

Părinţii, înţelegând-o şi desigur voind să-i înlesniască „manevra", făcură prizonier pe medic, luându-l mai de-oparte între ei, pentru cine ştie ce vorbărie goală.

— Te-ai mai gândit, domnule Amedeu, la cele ce-am discutat ieri? îl întrebă cu dulce glas sfios.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eu, — îți mărturisesc, — și vezi câtă simpatie am pentru dumneata, — că am avut o noapte aproape albă, cum se zice: m'am gândit și iar m'am gândit numai la acea discuțiune... Te rog să crezi că m'am mustrat, că 'mi-am „reproșat" cuvintele aspre ce 'ți-am adresat... Mi le ierți?

— Nu am ce să iert, domnișoară, îi răspunse cu blândețe. Revolta dumitale ierà îndreptățită.

— Eu voiu să uităm și unul și altul, cauzele, și te rog din toată inima să ai altă părere despre mine, să cauți să mă cunoști de-aproape și vei vedeà ce buni prieteni vom fi... Nu-i așa că vrei?

Și îl ațintì cu galeșă privire înlănțuitoare, care, însă, nu fu în stare să-l miște către prietenie.

Și Amedeu se gândì:

— Ce departe e de domnișoara Bucescu!

Acest gând nu se iradiă însă.

Daniela așteptă câteva clipe în enervare.

— Domnișoară Mioneanu, ți-am spus, când neam despărțit ieri, că, dacă voiu venì la dumneavoastră iarăș, va însemnà că „am rezolvat cestiunea".

— 'Mi-aduc minte de cuvintele acestea, însă îmi scapă sensul lor, îi zise nu fără de ciudă.

— Când ne vom mai vedeà, vi le voiu lămuri, așa cred....

— O! cât ești de rece... și până chiar și Noembrie e călduros... îi rostì ironică și se ridică, jignită...

Dar fiindcă *nu-i vedeà gândul,* ca acasă la ea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

își închipuì că începuse s'o considere în mai bine, și-i zise, făcându-și dulce zâmbetul:

— Atunci dar cu nerăbdare aștept să ne vedem la serata de Duminică. Voiu îngrijì să putem stà de vorbă *numai amândoi...* și subliniă cu chip de taină, luminat de un zâmbet și mai dulce, cuvintele din urmă.

Părinții, — mai ales muma, — priviau în spre Daniela mereu. Dacă o văzură că se ridică, se ridicară și ei, ca pentru plecare.

— „Contăm" dar pe prezența voastră, încheiă Mioneanu cu glas de condescendență din înnălțimea situațiuni lui superioare.

*

— Nu, nu-mi place familia asta, zise Amedeu când se văzù singur cu tată-său, în biurou.

— Inclinai parcă în spre prietenie cu domnișoara Daniela... Te interesà.

— Erà ceva silit, tată. Acuma, că-mi cunoștì părerea în privința domnișoarei Bucescu...

— Înțeleg. Îți e de-ajuns numai o prietenie.

— Una singură, tată... fiindcă o socotesc de potriva mea...

Iar doctorul, după ce rămase și el singur, își zise, cătându-i pe urmă :

Și eu te-aș socotì îndrăgostit, dacă...

C'un zâmbet ciudat își împlinì fraza.

*

In preseara petrecerii dela Mioneanu, o Sâmbătă, fiind și capătul lunii, doctorul *„își adormì"* bă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iatul, îi inspectă până în cel mai mic amănunt întreaga rotărie şi redădù mers iradiării mai cu simţită forţă.

Duminică, pe la unsprezece de dimineaţă, Treimea se înfăţişă la locuinţa medicului. Zarian o primì. Pe Amedeu îl trimisese la plimbare şi-i orânduise pe la ce oră să se întoarcă acasă.

Debleu luă cuvântul:

— Ne surprinde că Amedeu nu-i acì.

— Nu e nevoe să fie numai decât la masă, domnilor, dar va venì la timp, ca să vă găsiască... Ei, cum aţi petrecut la Vila-Regală?... întrebă doctorul.

— „Mais, très bien"... Şi cât am regretat că nu a fost şi Amedeu al nostru..

— Imi daţi voe să vă întreb: credeţi că un tânăr trebue numai decât să urmeze unui anume curent ce trece pe platoul tinereţii? Nu-i poate fi îngăduit să-şi aleagă felul de-a-şi petrece timpul ?

— A! negreşit că da, răspunse Puianu, contrariat.

— Vă rog să nu-mi luaţi în nume de rău cuvintele, fiindcă nu-mi pot permite nici o observaţiune cu privire la dumneavoastră. Lui Amedeu i-a displăcut însă clubul iar chefurile nu-l atrag...

— Da, da, plăcerile intelectuale, liniştea... de-o parte, între *el* şi *ea,* sau în familiile unde se cască delicios, pe motive muzicalo-literare, râse Debleu.

— Debleule, declamă Puianu, „chacun, son goût". Ne vom găsì cu el unde-i place lui să fie.

— Negreşit, rostì şi Gobescu: ni-i prea simpa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tic, ca să nu-i voim tovărășia, chiar în sensul vederilor lui.

— Vă mulțumesc, domnilor, pentru această simpatie... Și ca să 'mi-o dovediți, poftiți la masă...

— Dar Amedeu?

— El își ia, dimineața, și seara înnainte de culcare, porțiile...

— Îmi dați voe, domnule doctor să vă întreb dacă „e mare cantitatea porțiilor?" își arătă Debleu curiozitatea...

— Cât încape în o linguriță...

— Lichid?

— Pastă moale.

— Beteală ori [illegible]erbet, râse Puianu.

— [illegible] cercă și noi? întrebă Gobescu

— Să nu trebuiască, cine știe, vr'o pregătire specială de câteva zile, râse Debleu.

— „Tu blagues, mon ami", declamă Puianu. Pregătirea te pomenești că ar însemnă post și rugăciune. Și să nu mâncăm, și să nu bem unde ne place și cum ni place, „comprends-tu l'énormité"?

— Are dreptate domnul, zise doctorul, râzând. Și apoi, nu m'aș oferi să fac experiența cu mai multe persoane: secretul încercării mele nu s'ar mai păstră, — încheiă, ironic. E ora douăsprezece, — ora mesei mele. Vă e foame pe vremea aceasta? îi întrebă acum.

— Pe orice vreme, râse Debleu.

— Minunate organisme, râse și doctorul. Domnilor, la masă dar.

Serviciul, foarte simplu ca înfățișare, îi făcù

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să se uite cu surprindere unul la altul. Nu cumva căzuseră cu foamea la un avar? Nu cumva le ierà rânduit să postiască? Drace!

Doctorul li înțelese parcă impresiunea și zâmbi, rugându-i să se așeze.

Când gustară însă țuica, chihlibar topit în uitare de ani, de un parfum care le gâdilì plăcut nasul și când începură a frânge între dinți niște delicioase „croquete" de pept de pasăre, ca prefață a felurilor ce aveau să urmeze, — li se liniștiră nervii stomachului și li se bucură „rafinarea": ierau la un doctor nu numai al științii profesionale, dar și al științii de-a mâncà..

Această idee 'și-o întăriră pe măsura perindării felurilor, în adevăr vrednice de mâncăcioși subțiri...

Doctorul, frugal, de obiceiu, pregătise masa ca pentru oameni știuți și voise să-i aibă oaspeți, spre a le da și o lecțiune, fără să le parà lor lucru într'adins.

Un vin alb, aproape incolor, de o vechime ce insuflà respect, de un gust și de-o aromă ce predispuneà la admirațune până la leșin de plăcere, — îi făcù să asculte cu „indulgență" sfaturile medicale ale doctorului, cu concluziuni de morală socială, — și să'l aprobe cât mai politicos, fără ironie.

Sosirea, către sfârșitul prânzului, a lui Amedeu, tinerii o primiră cu însuflețirea al căreia măsurător ierà vinul băut, ridicară paharele pline și închinând în sănătatea lui „de un echilibru netur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

burat", le goliră într'o clipă... de echilibru turbure.

Amedeu le mulţămî şi se aşeză între ei: ierà voios.

In trecere numai, fusese pe la Adela Bucescu, şi bucuria ei, dulce şi duioasă, în faţa vizitei neaşteptate, îl mulţămise. . Ii promisese să se ducă în acea dup' amează, ca împreună să citiască vre-o oră, două.

Pentru întâia oară Adela *îi vedeà gândul:* „ce bun suflet e femeea aceasta", şi asemenea idee tainică despre ea, — nerostită, dar cugetată şi vădită, îi merse la inimă, fără să se întrebe cum de o puteà citî în înfăţişarea lui.

— Inchinând, domnilor, în sănătatea fiului meu, aţi rostit cuvântul: *echilibru,* începù doctorul. E echilibru în matematici: potenţialul; în fizică, echilibrul mobil de temperatură; în chimie, echilibrul corpurilor compuse, în artele-frumoase echilibrul poziţiunii unei figuri sau a grupurilor; în gimnastică, echilibrul exerciţiilor pentru atitudini determinate; în politică... dacă vreţi, echilibrul, de asemenea, al „poziţiunilor"... Dar cel mai însemnat, după mine, *e... echilibrul moral.* De acesta e legată toată acţiunea individuală, în parte, — toată activitatea colectivă, în general. O mişcare pripită, un pas necugetat, o săritură pentru care s'a pregătit elasticitatea, strică echilibrul şi rezultatul faptic e dăunător individului, familiei, societăţii. Negreşit că tinereţea e epoca unei cheltuieli de forţe prea grămădite, dar dacă pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vagoanele în mers ameţitor e frâna Westhinghouse, pentru tinereţea prea în goana după petreceri care ard, de ce nu ar fi frâna echilibrului măcar... intermitent? Cheltuiala fără de economii, în materialul organic omenesc, duce la sărăcia sângelui, la anemiare, la rezistenţă impuţinată, la pregătirea câmpului boalelor. Se miră omul dacă, nu de îndată, la tinereţe, la maturitate însă desigur, că anume organ intern îi e bolnav. Se miră, fiindcă nu ştie *„să fi făcut ceva"* care să-i aducă boala. Şi nu'şi întreabă nopţile pierdute în chefuri şi în sensualism nesăţios; şi nu'şi socoteşte lipsa de echilibru, în care, a tot dat, a dat mereu! Din lipsa de echilibru fizic; se trage lipsa de echilibru moral şi se ajunge la un fel de îndobitocire poleită, la o inferioritate de înţelegere a vieţii, de cugetare şi de înfăptuire, ceeace necinsteşte, creând ceata inutililor, a trântorilor, a criminalilor chiar. Supt ochii noştrii se perîndă lăstari omeneşti lipsiţi de puterile unui întreg în echilibru. Cauza? Dezechilibrul părintesc, care, nu puteà trece altora putinţa de echilibrare sănătoasă, rezistentă. Nu-i aceasta o crimă săvârşită asupra urmaşilor, — a viitorului? Aş sfătui prieteneşte, părinteşte, pe acei ce nu'şi pot echilibrà tinereţea, în exerciţiile vieţii, să nu se însoare, să nu întemeieze familie, să nu slăbiască firul energiei Neamului, să nu împământenească luptători fără armamentul care apără şi dă putinţa victoriei.

Aproape emoţionat, cu toată stăpânirea de sine, doctorul se oprì: vorbise cu conştiinţa răspunderii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cetăţeneşti faţă cu tineri prieteni în rătăcire de cale.

Veselia pe care le-o da vinul „excepţional", li se topi în cursul cuvântării, „desert" nu dulce, dar substanţial. Rămaşi cu paharul aproape plin, în mâini, se vedeau fără de voe impresionaţi şi de accentul vorbirii şi de adevărul spuselor. Sfatul cu care doctorul îşi termină cuvântarea, îi pătrunse cu deosebire şi nu căldura vinului o simţiră prin vine acum, ci fiorii controlului fulgerător al vieţii ce duceau.

— Domnule doctor, rostì, cel dintâi. Debleu. serios vă mulţămim pentru sfatul ce ne dati.. —care. încununează un prânz ..copios", adaose Gobescu. Eu doresc să mă gândesc, mai pe urmă, la posibilitatea unui echilibru ...

— Când doreşte omul să cugete la bine, are numai un pas până la înfăptuire, zise doctorul, ca încurajare.

— Ciudat lucru, rostì Puianu. Frâul îţi poate fi la îndemână şi să nu te opreşti unde alţii îi vad şi'l apucă... cu amândouă mâinile!

— Ca să vezi, dragul meu, nu înseamnă numai decât să ai ochi... râse doctorul.

— Ei da, domnule doctor, zise Debleu. zâmbind cu melancolie par'că, — se vede cu ceilalţi ochi. ai conştiinţii pericolului, ai coborârii în sine, — ai judecăţii.

— Ce te faci deseară Amedeu? îl întrebă Puianu, ca să schimbe „o scândură dela pod". Mergi cu noi la teatru? Se joacă „*Fântâna Blanduziei*".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Suntem invitaţi la serata familiei Mioneanu... răspunse Amedeu.

— Spectâcolul se sfârşeşte pe la unsprezece. La o serată e mai „de bon ton" să te duci după teatru, zise Gobescu.

— Atunci, tată, vrei să te duci dumneata singur, mai devreme, şi eu să viu după reprezentaţie? Piesa lui Alecsandri 'mi-a plăcut, citită; doresc s'o văd, trăind.

— Să te duci cu prietenii tăi...

— Vom veni să te luăm la opt fără un sfert...

*

— „Tu sais, il n'est pas du tout bête, le médecin", rostì, zâmbind, Puianu, când fură în stradă

— „Mon cher", răspunse Debleu, nu'ţi vine să'l iei în bătae de joc. Şi apoi, „nous ne sommes pas des imbéciles, nous aussi".

— Debleule, mă furnică ceva: de n'ar fi conştiinţa, aş zice că e vinul doctorului, rostì Gobescu, mai serios decât se credeà în stare, când „făceà spirit".

— Vorba e, Gobescule, zise Debleu, noi, cari urmărim ca nişte copoi de rasă, vânatul căsătoriei, — care căsătorie poate fi final de piesă cu prea multe peripeţii, — oare nu ar fi prea târzlu cu privire la diavolii de urmaşi? Aud? doctorul 'mi-a bătut un cuiu tocmai unde mă doare...

— Ei! „nici toate ale doctorului". — nu ştii vorba? râse Puianu.

— Nu, nu, Puiene, chestia metehnei urmaşilor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

moştenire dela „papà", — e foarte serioasă. Să ai nişte degeneraţi, — ia gândeşte-te... Va fi rău pentru ei, va fi destul de rău pentru părinţi, cari, vor suferi şi în mândria lor...

— „Tu deviens douloureux", râse Puianu.

— Amicilor, „nu avem" decât să „nu avem" urmaşi. Sunt mijloace, zise Gobescu.

— Vrei să se „depopuleze mapamondul"? declamă Puianu. Şi apoi nu suntem noi tocmai aşa de „epuizaţi", ca să ne temem. Ce zici Debleule?

— Eu aş îndrăzni să zic, Puene, că ne trebue frâna Westhinghouse... Altfel, „deraiem". Suntem la o cotitură cu „pantă"... Să nu zicem că nu vedem pădurea, de răul copacilor... ceea ce s'ar potrivì: că nu vedem adevărul, fiindcă e prea aproape.

— Atunci, amice, să începem o „cură" de abstinenţă... eroică, declamă Puianu. „Pas de femmes... pas du champagne"....

— Şi să ne lămurim situaţiunea faţă cu „dulcineele", încheiă Gobescu.

XIII

Doctorul Zarian se ivì în sala dela intrare a casei Mionenilor.

— Cum? singur? îl întrebă Daniela, surprinsă.

Şi în timp ce înnaintau spre salonul, în care numai câteva persoane se aflau, doctorul îi răspunse:

— Singur, domnişoară, dar nu singur plecà-voiu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de-acĭ: Amedeu va venì dela Teatrul Naţional, după reprezentaţie.

— Ah! răutăciosul! a preferat teatrul, rostì ea încet, cu chip de supărată.

— Nu văzuse încă „Fântâna Blanduziei". I se poate acordà iertare, mai ales că o serată ţine mult...

Mioneanu se arată, în smocking, care-i puneà şi mai espresiv în vază îngânfarea cu care i se pecetluià mediocritatea. Ii întinse mâna, par'că 'i-ar fi făcut un hatâr, dar îi zise, în chip de taină, cu ton pe care catadicsì să şi-l închipuie familiar:

— Bine că ai venit mai devreme. Hai să stăm numai amândoi de vorbă.

Il luă grosolan de braţ şi-l duse în o încăpere care purtà numele de „turcească", fiindcă pe o măsuţă aveà un vas pentru tutun, în forma unei cealmale cu fes.

Il poftì să şeadă într'un fotoliu, i se aşeză alături, îşi aprinse un ciubuc şi începù:

— Doctore, părinţii, când au copii, în loc să fie ei mari şi tari, în casa lor, ajung un fel de vătafi ai copiilor. Inţelegi dumneata, mă rog, aşa ceva?

— Firește că înţeleg, prietene, dar pentru alţii, nu pentru mine, îi răspunse, nu fără ironie.

— Adecă, doctore, cum vine asta? întrebă şi-l aţintì cu o pereche de ochi mari, în cari se trudià nedumerirea.

— Când părinţii ajung copiilor vătafi, înseamnă că nu au ştiut să fie din vreme stăpâni. Tirania

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

celor mici e mai cumplită. Există o neîngăduire a îngăduiților, după cum există o furie a cumpăniților.

— Ei, dacă o iei așa, firește că n'am ce să zic, răspunse cam nu din înțelegerea lucrului. Vorba e, că am pe Daniela, — numai pe dânsa; — e fată mare, cu zestre mare și 'i-a abătut să se mărite...

— Lucru la vremea lui: mărit-o.

— Bine, s'o mărit, nu zic altfel. Dar băiatul dumitale ce zice? Se însoară ori nu?

— A! de Amedeu e vorba...

— Mie'mi place băiatul... Nici Daniela nu zice nu. Nevasta, pe urmă, zice cum zic eu, adecă cum vreà fata...

— Prietene, Mioneanu, între părinți trebue totdeauna să fie spuse lucrurile cum sunt... Amedeu nu e încă de însurat...

— Ei ași!

— Nu în ce privește vârsta. E însă supus unui regim. Nu e bolnav, o spun ca medic. Tot ca medic îi îngrijesc însă organismul foarte „debil".

— Ei drăcia dracului!... De ce atunci l-ai scos în lume așa cum zici că e... Și ce sănătos, ce voinic arată!...

— Dovadă că tratamentul meu e bun.

— Și, mă rog, mulți ani o să'l doftoricești?

— Incă trei, patru....

— Hm... cam lungă socoteală... Dar, în sfârșit, să vedem ce-o să zică Daniela...

— Eu n'aș stărui să'l aștepte. Domnișoara nu se poate să nu aibă pretendenți...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vezi-că, drăcia dracului, mi-i că e, înțelegi dumneata, un puiu de dragoste... la mijloc.

— Nu'l lăsă să crească, îi zise, râzând.

— Când ai ști ce'mi-a spus fata, rostì Mioneanu, cu necaz par'că, într'un nor de grijă.

— Că a făcut puiul aripi?

— Că nu ia pe altul decât pe Amedeu al dumitale. Și... să n'o silim să ia pe altul, că... Și se șterse pe frunte de sudoare.

— Prietene, dacă ține așa de mult la Amedeu, sfătuiește-o să aștepte, îi zise cu seriozitate.

— N'ai puteà să'l doftoricești și după însurătoare? Aud? îl întrebă, necăjit.

— Dacă s'ar puteà, crezi că n'aș face-o, pentru dumneata? pentru copila dumitale? îi zise afectuos. Îl mișcà, în adevăr, starea de suflet a tatălui, pe care o vedeà, — și pe aceea, mai delicată a Danielei, care, nu puteà fi capriciu.

— Uite ce: să mai vorbim mâine...

— Și se ridică, lăsându'și nefumat ciubucul.

Se îndreptară spre salon.

Daniela se gătise foarte pretențios. Peste firească frumusețe a obrajilor pusese părută înfrumusețare combinată, a fardurilor. Îi dăduse lustru celei dintâi, dar îi luase frăgezimea, lustrul adevărat. Semănà unei măsci care imità natura, însă nu'și pierdeà anume înmărmurire, proprie măscii.

Inconjurată de un cerc de tineri, nu lipsiți de personalitate, își puneà în funcțiune cochetăria, se lăsà cu vădită bunăvoință curentului curtenirilor, deși supt „corsaj" simțià împunsătura ca de ac a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nemulțămirii că Amedeu îi preferase teatrul, a dorului de-a'l vedeà venind, a grijii că nu mai venià.

I se aprinsese închipuirea, la suflul ambițiunii de-a 'și-l subjugà, și pentru nimic în lume, — așa credeà dânsa, — n'ar fi dat înnapoi.

Se începuse seria danțurilor, când Amedeu se arătă. Din înfierbântarea „boston"-ului, — împământenit de câtva timp, — Daniela zări pe Amedeu și numai decât mulțămì cavalerului, spre a'și dobândì libertatea.

Cavalerul își pusese în gând să o ție mai mult în contactul permis al danțului. Se miră dar de graba de a'l lăsà, a domnișoarei, și rămase s'o priviască cum se strecură de repede și cu ce îndemânare, printre numeroasele perechi dănțuitoare... Nu'și putù oprì o muscătură a geloziei când o văzù cum întâmpină pe Amedeu Zarlan, căruia ea îi oferì brațul... Ce ierà între ei?

Dar când Daniela așteptà dela „iubitul" privirea și zâmbetul la care „avеà drept". — îi văzù gândul, și gândul acesta ziceà:

— *Ce păpușă de vitrină!*

Ea se îngălbenì, apoi roșul fardului i se pierdù supt stacojiul mânicì, și lăsându-i brusc brațul, într'o ghiontire de îndepărtare, îi scăpără cuvântul:

— Grosolanule! Și plecă de lângă el.

Nu luă seama acestei repezi frânturi de scenă, decât cavalerul care o dansase și care, și mai surprins acum, o urmărì cu ochi curioși.

Amedeu, ca și cum nu s'ar fi întâmplat ceva neplăcut, dându'și seama însă că *iar i se vedeà gân-*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dul, — înnaintă şi salută respectuos pe doamna Mioneanu, — în timp ce iradiarea gândului arătă:

— *Mama ca şi fiica...*

Doamna Mioneanu interpretă însă *gândul văzut.* în sensul că, ea, mumă, ierà tot atât de frumoasă ca fiica, şi această apreciere o încântă. De aceea îi întinse, lui Amedeu, foarte graţios mâna. şi-i râse dulce.

Nu'l oprì lângă ea, ca să'l lase liber: locul lui ierà lângă Daniela.

Amedeu îşi găsì locul în dreptul unei ferestre, în preajma unui coş mare din care se ridică şi se revărsà un mănunchi de flori înnalt, bine întocmit. Dosit întrucâtva de acest mănunchiu, începù să îmbrăţişeze cu privirea salonul şi să amănunţiască figurile în mişcările danţului.

Daniela trecù prin trei încăperi, fără să vadă pe tată-său, care ar fi voit să-i vorbiască, fără să ia seama surâsurilor de curtenire ale câtorva persoane din calea ei, şi, în stare de adâncă supărare, intră în odaca ei, unde se trânţì într'un fotoliu. Batista i se sângerà de roşul gros de pe buze, în muşcăturile mânioase cu care o sfâşiă. O aruncă într'un colţ, când o podidì plâns cu necaz, de revoltă, — de ură chiar, — da, de ură pe *„mitocanul boerit"* care o insultase. Şi cum îi mai curse izvorul îmbielşugat al celor mai mahalagieşti expresii la adresa lui Amedeu.

O singură ură e mai puternică decât zece bunevoinţi, de oarece ura e patimă care lucrează, pe când bunăvoinţa e numai o stare de suflet în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

repaos. Trebuie o iubire statornică spre a combate ura.

— Auzi! Eu, păpușă de vitrină! Eu care'l aștep-tasem cu „palpituri": — eu, care'l iubesc. .

Așa își secă amarnicul izvor.

La gândul că'l iubiă, — plânsul i se înteți și artistica măscuire i se făcù, pe obrajii inundați, un amestec desgustător de negru din jurul genelor, de roș, de alb.

Lacrimile îi potoliră cestlalt amestec de izbucniri ale sensibilității chinuite, și atunci își prinse de veste coloritului bizar al mâinilor, — iar când își aruncă ochii într'o oglindă, se speriă: vai! ce grozăvie! Acum s'o vadă *el !*

Luă o cârpă curată, o muiă în apă și își șterse fața, fără s'o poată curăți. Își puse peste rochia „roz-thé" un capot și se spălă pe mâini, pe obraji; îi uscă bine c'un prosop de olandă și după ce le dădù numai „o idee" de pudră albă; după ce'și netezì bine sprincenele și genele, fără să le mai înnegriască negrul firesc; după ce își curăți tot roșul ce mai rămăsese pe buze, așa că le lăsă plăcuta roșeață ușoară, naturală;—se privì de aproape în oglinda mare a „armoarului", își scoase capotul, își drese cutele rochiei și noua cercetare o încredință că: „ierà mult mai bine așa".

— Poftim! Să mai zică *domnul* că sunt păpușă de vitrină!

Și adresă imaginei lui Amedeu un zâmbet de prietenească imputare, ca înnainte-mergător „împăcării".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Această întreagă scenă, al cărecia final o redà dragostei, ţinuse aproape un ceas, — în care timp danţul încetase şi anume persoane, — cavaleri şi domnişoare, — o căutau şi se întrebau unde şi de ce dispăruse.

Cavalerul cu care Daniela dantase, îşi făceà o taină din ceea ce observase şi îşi promitea să limpeziască „lucrul", întrucât el îi ierà pretendentul cel mai stăruitor: momentul acela dintre Daniela şi Zarian, însemnà ceea ce lui nu 'i-ar fi plăcut să fie: o intimitate „prea-prea", — şi tot odată însemnà par'că o supărare a Danielei, — ceeace lui 'i-ar fi plăcut să nu fie de „reparat".

Când Daniela se întorceà, mumă-sa se îndreptà spre camera ei s'o caute.

— Da' unde-ai fost? o întrebă, îngrijată par'că. A! 'ţi-ai schimbat „toaleta"?

— Am schimbat ce ierà de schimbat, îi răspunse, răstită, şi trecù înnainte, par'că necăjită pe mumă-sa...

Doamna Mioneanu îi cătă pe urmă, mirată: ce toane mai ierau astea!

Pe Daniela o înconjurară şi o strânseră între întrebări, cei ce îi cunoscuseră lipsa. Ea, zâmbindu-le, răspunzându-le, cercetà salonul cu privirea: unde ierà Amedeu? Plecase oare?

Urmată numai de trei inşi, — între cari cavalerul pretendent, — Daniela, schimbând cu ei, vorbe cărora abia le prindeà înţelesul, străbătù salonul şi celelalte încăperi de primire: Amedeu nicăiurea!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dela o masă de joc de cărți se desprinse Mioneanu și veni de-o luă de braț, zâmbind tinerilor fiindcă-i despărțià de dânsa.

— Tată, n'ai văzut pe domnul Zarian?

— Cum nu. Am și vorbit cu el. Nu însoară pe fiu-său... decât peste trei ani...

— Eu te întreb de Amedeu...

— Nu mă mai întrebà: au plecat amândoi. Am să'ți spun eu mâine cum și de ce.

Daniela îi lăsă, tot ca lui Amedeu, brațul, și fără să'l mai privească pe tată-său, se întoarse la ea în odae, unde înfundă iar fotoliul, unde rămase ca bătută și nedesmierdată.

*

In timpul destul de scurt, după retragerea Danielei, — și până să se retragă și el, — Amedeu indispusese pe câțiva cari *îi văzuseră gândul* despre dânșii. Cum îl știură plecat se făcù oarecare zarvă cu privire la el: „domnișorul" acesta găsià oamenilor numai defecte! Doi, trei, mai gâlâcevoși, spre a'și creà apoi o faimă, declarară că-i vor da o lecțiune care să-i vindece metealna.

Amedeu, în automobilul casei, stà tăcut, nemulțămit. Doctorul îl privì câteva minute, îi citì gândul, și ca să'l depărteze de el, îl întrebă:

— Cum 'ți-a plăcut piesa, văzută pe scenă?

— Te rog, tată, nu mă ntrebà, îi răspunse cu obișnuitu-i ton respectuos, în care îi străbătea nemulțămirea.

— De ce, Amedeule? Fiindcă iarăș ți se vede

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gândul? Îți zici acuma, de pildă, că e supărătoare asemenea vădire.

— Supărătoare, în adevăr. 'Ți-am mai spus, tată, că nu mă pot opri să nu primesc o impresiune, să nu am o părere... Ca alții să *le vadă*, nu mai pot înțelege cum e cu putință. Când e bună părerea, se simt măgulițI. Tac ori îmi mulțămesc în vreun fel. Când nu li-i pe plac părerea mea, fiindcă se referă la caracteristica lor, defectele, — îi supăr și-mi înfig priviri vrăjmașe. Iartă-mă, tată, dacă'ți spun că prefer să nu mai ies în lume, — mai ales că dumneata nu'mi dai lămurirea pe care 'ți-am mai cerut-o....

— Dragă Amedeu, ți-am mai spus-o, sunt în cercetarea cazului... Fenomene de asemenea natură nu pot fi ușor cunoscute... Ai răbdare...

— Negreșit că o am, răbdarea. Nu mai puțin, mă indispune cazul. E, în sfârșit, de vr'un interes pentru societate, metehna aceasta a mea? Are ea menirea de-a îndreptă cumva firea omenească?

— Nu'ți trudi priceperea. Fiecare lucru, la vremea lui, — și iartă și tu că mă repet.

XIV

Trecură trei zile.

In această după'amează de vifor cc'și învață meșteșugul, doctorul și Amedeu se află în salonașul Adelei Bucescu.

Cu atâta sinceritate îi primise pe amândoi și își arătase bucuria cunoștinții cu doctorul, încât aces-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ta simţise în adevăr părerea de rău că Amedeu nu putea fi omul firesc.

In momentele următoare, de convorbire şi de observaţiune din parte-i, doctorul îşi făcù convingerea sigură în privinţa caracterului acestei femei plină de drăgălăşie în frumuseţea ei, de umilinţă resemnată în discreta ei atitudine, de aspiraţiune la cuminţie. Nimic prefăcut, nimic silit. Privirea îi ierà oglindă nu numai spre a răsfrânge imagini de dinafară, ci mai ales spre a răsfrânge din lăuntrul ei sufletesc imaginile curate ale bunelor ei însuşiri.

Amedeu adusese cu el un volum de poezii ale lui Eminescu. El citì *Venere* şi *Madonă,* cu o dicţiune de admirat; ea citì *Satira a III-a,* cu atâta pătrundere a situaţiunilor, spre a le dà adevărata coloare, cu atâta artă şi simţire, că impresionă adânc pe doctor.

Lui Amedeu i se iradiă gândul:

— Calităţi de admirat are femeea aceasta!

Adela *îi văzù părerea* intimă, se înroşì de plăcere şi-i adresă cea mai galeşă privire.

De aci inte Amedeu şi Adela se încinse un schimb de vederi critice de o înţelegere adâncă a sensului şi a frumuseţei limbii, de o punere în lumină neumbrită, a imaginilor şi a filozofiei poetului genial. Se vedeà că Adela ierà înzestrată cu adevărat spirit critic care nu se înneacă, pretenţios şi ridicol, în consideraţiuni doctrinare personale ce tind să vădiască erudiţiunea mai mult pedantescă a criticului. Ea judecà pe poet din punctul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de vedere al culturii lui, al împrejurărilor cari 'i-au putut fi nepriincioase desvoltării talentului ori înlesnitoare spre a-i fixà mai apoi geniul; — din punctul de vedere iarăș, al temperamentului. Ea îi aprecià frumosul, artisticul, sentimentalul, sentențiosul, nu prin comparațiune cu maeștri streini, dar ca însușiri caracteristice hotărâtoare pentru așezarea lui în Literatura Țării.

Prin nota sentimentală care ierà a personalității, ei, prin espunerea metodică în care ierà așezarea unei gradațiuni firești, decurgând din o vie putere de analiză și de sinteză, Adela întreceà pe Amedeu, și doctorul, cu însușiri la fel pe tărâmul științific, stabilià deosebirea în favoarea Adelei, prindeà un interes adânc de tânăra, frumoasa și bine-înzestrata femee...

I se făceà apoi vădită diferențiarea între un creer natural de esență superioară și un creer artificial sau mai nemerit zis, un complex de rotării fine metalice, înlocuind în chip fericit creerul, fără să ajungă superioritatea celui natural în toată desfășurarea lui luminoasă.

Adela aduse ceaiu și prăjituri anume pentru ceaiu. Ii poftì în sala de mâncare, unde doctorului îi plăcù curăția, simplitatea și rânduiala datorite unei mâini de femee, casnică și cu gust.

Astfel, doctorul aduse într'adins vorba despre ale casei îndeletniciri, ca să deà Adelei prilej să își arate și însușirile acestei ocupațiuni.

Cu spirit povestitor, plin acum de o dulce voioșie, de o naivitate aproape de copil, arătă cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a învățat acasă lângă mumă-sa arta gospodăriei, căci, în adevăr, e și ea artă, această gospodărie, de nesuferit în mare parte fetelor și femeilor la casa lor. Cum pe urmă, ca studentă, în micul cuprins al unor odăi nehigienice, a putut să fie gospodina și să înlocuiască lipsurile cu rânduiala și curăția, în o dispoziție de spirit care să le complecteze.

De odată i se întunecă fața și avù un oftat, — apoi căță la doctor ca spre a-i cere indulgența. Fără voea ei se făcuse legătura între acel trecut și starea de până ieri-alaltăieri, iar timpul dintre aceste două epoce înfățișà ispitele și căderea,— monstruozitatea unei vieți de tină, peste care aruncà intimitatea unei izolări în intelectualism, stare ce o desdăună fără să o liniștiască moralmente.

— Cum de-am putut... voì să înceapă o mai amănunțită mărturisire decât o făcuse lui Amedeu.

— Domnișoară Bucescu, o întrerupse doctorul, cu accent de părintească îngăduire, — te rog nu'ți mai impune și față cu mine o dureroasă umilință. Nu voiesc să te mai împovăreze trecutul, întrucât hotărâtoarea prefacere pe care o însemnează prezentul, e o reabilitare de care ține seamă simțimântul meu de omenoasă pricepere.

— Sunteți bun ca și fiul dumneavoastră, domnule doctor, rostì, în ochi cu ușoară rouă de lacrimi. Vă mulțumesc din suflet, — și se plecă să-i sărute mâna.

El nu-i învoì, dar o sărută pe frunte, — când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îşi prinse de veste unei emoţiuni... unei emoţiuni...

Nu 'şi-o definì, însă o stăpânì şi vorbì cu o seriozitate care s'o acopere...

— Copila mea, nu tind să'ţi dau o lecţiune de morală, ca treimei de prieteni ai lui Amedeu. E deosebire de cauze şi de efecte în caracterizarea vieţii lor şi a vieţii dumitale. Ai dobândit scump o esperienţă — ai hotărât energic o îndrumare nouă. Imi dai voe să te întreb părinteşte ce voieşti să faci? Ce mijloace ai?

— Am dreptul la o numire provizorie în învăţământ, deşi am fost numai suplinitoare, *atunci*... răspunse ea, nu fără tristeţă, întrucât întrebarea doctorului ce puteà alt să însemne decât că... nu o socotìà vrednică de fiul lui?...

— Ai primi să fac cu demersuri, spre a ţi se dà dreptul acesta?

Descurajată, răspunse

— Dacă aveţi bunăvoinţa...

— Până atunci îţi pot stà părinteşte în ajutor.

— Vă mulţămesc. Dispun de cât îmi trebue.

Simţì ca o sleire de puteri şi amândoi îi observară îngălbenirea, fără să-i străbată în cuget: îşi luà rămas bun dela iubire, dela speranţa unei căsnicii întemeiată pe simţimânt.

— Ce ai?... o ntrebă doctorul şi, ridicându-se, îi cuprinse o mână spre a-i pipăì pulsul.

Ea îngăduì pipăirea, ca să'şi poată stăpânì slăbiciunea. Când doctorul termină, ca se ridică.

— Nu am nimic, domnule doctor, rostì uşor zâmbind, încă pàlidă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pulsul e neregulat... Voiu veni să'ți cercetez inima...

— Inima nu m'a supărat niciodată...

— O vizită medicală nu e nicicând în zadar. Sunt afecțiuni fizice de care nu'și dă omul seama, deși are unele dureri sau slăbiciuni de câteva clipe. Răul lucrează pe ascuns și poate fi mai greu de vindecat când se arată ca boală.

— Domnișoară Bucescu, vă rog și eu să ascultați pe tata, îi zise prietenos Amedeu.

— Atunci... când credeți, domnule doctor, rosti ea.

— Mâine dimineață, la ora opt. Să nu pui nimic în gură...

Se despărțiră afectuos.

Adela rămase însă plină de oboseală sufletească, supt apăsarea mâhnirii.

— Imi iartă trecutul, mă simpatizează, îmi e binevoitor, dar dacă'mi ghicește iubirea pentru Amedeu, nu e atât de generos încât să mi'l dea de bărbat, încât să'mi refacă în adevăr viața... își zise și lacrimile îi potopiră fața.

— Tată, ce crezi că se petrece în domnișoara Bucescu? îl întrebă pe doctor, Amedeu, după ce automobilul se puse în mișcare.

— Care, adecă, e cauza acelei îngălbeniri?

— Să fie în adevăr fizică?

— Ce bănuești tu?

— Nu știu să precizez, fiindcă multe lucruri nu le cunosc. Pe cât pot înțelege, pe cât pot judecă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebue să fie ceva care ține de acea parte ce lipsește organizațiunii mele.

— Vrei să vorbești de simțimântul numit iubire?

— Da. Nu'l pot aveà; înțeleg însă că se produce și se manifestă prin anume semne...

— Deduci dar că ea te iubește?

— 'Mi-o spun ochii ei, zâmbetul, intonațiunea în vorba ei. Se aseamănă cu ceea ce văd la domnișoara Mioneanu și totuși se deosebește. Aci e seriozitatea sincerității, dincolo vioiciunea capriciului.

Caracterizarea simțimântului o da pe a ființilor și-l uimì pe doctor.

— Și care-i atitudinea ta față cu acest simțimânt?

— Știu eu? In înțelegere cu domnișoara Bucescu am numit prietenie apropierea aceasta a noastră. Știu eu ce poate fi dincolo de prietenie? Imi place să-i intru în casă, și, după cum ai văzut, să petrecem intelectualicește. Lucrul îmi devine deprindere mulțămitoare. Așteaptă ea mai mult de cât aceasta... și ce ?

— Zi cuvântul, căci îl cunoști: *îl văd*.

— A! da... vederea, mereu vederea gândului meu, rostì cu amărăciune. Mă voește de bărbat, se gândește la căsătorie, precum e rânduiala, — iată cemi ziceam.

— Ai dedus bine, Amedeule. Vom vorbì mâine despre cestiunea aceasta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eată cum cel mai îndrăzneț întreprinzător, înfăptuitorul cel mai măestru, nu cuprinde în întregime problemele pe care le va pune în discuțiune opera lui, nu-i pătrunde anume puncte esențiale ce pot fi neajunsuri cari s'o distrugă în parte, ce pot fi piedeci împlinirii scopului.

Doctorul își dădù bine seama că n'a prevăzut putința îndrăgostirii de Amedeu a unei femei și implicit actul sexual. Cazul ierà pe deplin doveditor că viața cere viață, că printre toate necazurile și sarcinile aspre ale existențelor, actul acesta e nelipsitul bold, șiret, despotic, neiertător.

Și „Amedeul" lui nu puteà să'l simtă fiziceşte, din înrâurirea dragostei, — dragostea fiind numai șiretenia firii.

Apropierea pe cale de intelectualism puteà să-i deà o satisfacțiune cerebrală; dar femeea, — ființă normală, — dorià finalitatea apropierii. Și fiindcă se ridicase moralicește, căsătoria îi ierà aspirațiunea firească pentru o finalitate care e și stare de convențiune socială îndatinată.

Amedeu, dacă nu simțià îmboldul fizic, înțelegea tovărășia și mai strânsă, în căsătorie, și se întrebà de ce nu s'ar căsătorì și el, cu Adela?

Acum, care ierà punctul critic?

— Deja îl nemulțămià pe băiat *vederea gândului.* Când va trebuì să-i spună că nu-i *omul* căsătoriei și să-i lămuriască de ce, nu se va socoti cu totul nenorocit?

Resortul iradiării gândului i'l puteà oprì, *ca mecanic* al rotăriei întregi. Organul și forța pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oreării, sau cel puțin organul și mecanismul care să deà iluziunea actului, nu ierau cu putință. Chiar de l-ar fi inventat, ar fi fost ceva monstruos, pentru femee mai ales, când ar fi surprins lucrul.

Trebuià o deslegare. Care însă?

Și eată'l în sbucium, în dimineața aceasta, la lumina lămpii de biurou, în tăcerea rar întreruptă de sgomotele cu care vieața își începe încă o zi...

La ora opt aveà să se ducă la Adela.

Își aminti și se gândi la motivul cercetării medicale: îngălbenirea, slăbiciunea. Poate să fi fost cauza vr'o afecțiune organică. Nu cumva oare ierà ceva moral? Repede îi veni în minte că întrebarea lui privitoare la ce voià Adela să facă, ce mijloace are și propunerea lui de intervențiune pentru o catedră. — fusesera o lovitură pe care i-o dăduse, fără voe, iubirii și aspirațiunii la unirea cu Amedeu. Da, acum înțelegeà acea criză sufletească: deziluziunea! Un părinte dacă voiește să orânduiască fiului lui o stare casnică, nu face asemenea întrebări și propuneri aceleea ce aspiră să-i fie nurore, când, ca în cazul lui, fiul nu are nevoe pentru soția lui de muncă în afară de casă.

I se ivi apoi îndemnul Adelei de a-i sărută mâna și sărutarea din partea lui, pe frunte: ierà ca o iertare a trecutului ei, iar pentru Adela recunoștință și speranță, — de aceea gestul lui de mai apoi o descurajase cu atât mai mult.

Ca să îndrepte lucrul, ar fi trebuit să consimtă la căsătoria ei cu Amedeu, să-i spună taina întocmirii lui organice și să-i ceară jertfa renunțării fi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zice în schimbul mulţămirii morale şi al tovărăşiei intelectuale. Ar primi ea însă? Nu ar impresiona-o cine ştie în ce chip neplăcut, poate chiar respingător, ideea de a trăi lângă un om artificial, oricât de măeastră 'i-ar fi întocmirea?

*

Adela îşi mai potolise dezamăgirea; intenţiunea de ajutorare, a doctorului, poate că fusese numai a momentului, fiindcă nu pricepuse încă situaţiunea, fiindcă nu respirase încă aerul de iubire din juru-i.

Om de inteligenţa şi de cultura lui, fără prejudecăţi de neam şi avere,—nu, nu se puteà opune unor sentimente împărtăşite, cu scop binecuvântat!

Când ceasornicul de părete îi arătă dar ora opt, se ridică şi trecù din camera de culcare în salonaş. Aci ierà cald. Pe fereastră se vedeà cum soarele se silià să străbată prin uşor văl de ceaţă, spre a înveselì şi cu raze iernatece.

Cam în acelaş moment, automobilul doctorului intră în curte şi se oprì la intrarea principală.

Adela însăşi descuià şi'l primì.

— Exactitatea se zice că e una din calităţile regeşti, rostì doctorul.

— Cred că şi a medicilor, îi zise, zâmbind.

— Mai rar, când au clientelă multă. Eu nu mai profesez...

— Şi cu toate acestea, v'aţi ostenit pentru mine.

— Fiindcă, dacă nu profesez, n'am uitat deloc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meşteşugul, iar presupusa pacientă merită tot interesul unui discipol al lui Esculap .

In acest timp, intraseră în salonaş.

Ascultarea medicală şi întrebările ţinură o jumătate de oră, poate chiar mai mult.

In afară de o uşoară afecţiune renală stângă şi de o puţin însemnată dilatare a aortei, constată o foarte bună stare organică, în înfloritoarea ei tinereţe.

Se simţi ruşinat faţă cu el însuşi că-i făcù anume impresiune formele şi albeaţa catifelată a pielei, parfumul de floare omenească în deplină desvoltare, şi, fără voe, îşi afirmă că.... ierà fermecătoare.

Işi stăpânì ciudata turburare pe care din tinereţe n'o mai avusese şi redevenì medicul, aşa că stătornicì anume regim de hrană şi prescrise întrebuinţarea unor preparate farmaceutice franceze.

— Ţi le voiu aduce eu sau ţi le voiu trimite pe Amedeu, îi zise.

— Vă mulţumesc domnule doctor. Imi faceţi plăcerea să „luăm" împreună cafeaua cu lapte?

— Firește că da, copila mea, îi răspunse cu părintească bunăvoinţă.

— Vă rog să treceţi în sala de mâncare.

Acì, îl lăsă pentru câteva minute singur. Doctorul putù în libertate şă'şi dea seama de atracţiunea pe care tânăra o exercità asupră-i şi se dojenì, — fără să'şi ia în serios dojana.

Adela se întoarse cu Andriţa care aduceà pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tavă de argint cescile cu cafea cu lapte, unt, miere şi pâinişoare rumene.

După ce'l servì pe doctor, Adela îi zise nu fără oarecare stânjinire:

— Imi faceţi dumneavoastră plăcerea aceasta, dacă simpaticul meu prieten, domnul Amedeu, nu se învoeşte să se mai abată dela regim şi să guste numai convorbiri...

— Cred că nu-i iei în nume de rău această pază riguroasă a regimului.

— In adevăr că e bolnav? întrebă cu aceiaş grijă cu care'l întrebase şi pe Amedeu.

— Domnişoară Bucescu, Amedeu are o organizaţiune cu totul altfel decât cea obişnuit omenească, şi, fără să fie bolnav, are nevoe de observaţiune medicală continuă, pe lângă anume regim şi tratament.

— A! Doamne! Dar atunci... făcù ea, lovită par'că în inimă.

— Nu trebue să te îngrijoreze, asemenea stare, cât timp sunt lângă el...

Ea îşi plecă între mâini drăgălaşul cap, îngreuiat deodată.

Doctorul o privì compătimitor: o înţelegeà că sufere tocmai din cauza stării lui Amedeu, nelămurită pentru ea şi de aceea mai ameninţătoare pârându-i.

Dar, de va fi să-i spună într'o zi partea de adevăr, cea mai de interes pentru o femee normală, — ziua aceea nu venise încă.

Se ridică şi-i luă o mână, afectuos zicându-i:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Copila mea, nu trebue să te laşi primelor impresii. Ceea ce ţi se arată ca un necunoscut primejdios, când îţi va fi esplicat, te va împăcà degrabă cu o stare de fapt şi o vei primì cum este, iar deprinderea nu'ţi va mai dà temeri. Vrei să bem, — fără noduri, — cafeaua? termină, râzând, cu o duioşie care o făcù să zâmbiască.

Deşi vorbele doctorului tot îi mai păreau destul de enigmatice, Adela se plecă să afle în ele, acum, o înţelegere îngăduitoare a simţimântului ei pentru Amedeu. Viitorul şi-l închipuì mai puţin nesigur. Ţineà şi de dânsa, şi anume, să inspire tatălui lui, nu numai încredere, dar şi dragoste de fiică.

XV

Ierà o gălăgie la *„Clubul nostru"*, cum încă nu fusese, dela nobila lui întemeiere. Se dovedià că şi oamenii de *„elită"* au organe vocale puternice spre a'şi tunà şi a'şi fulgerà revolta.

Se ridicaseră în picioare de pe la mesele unde'şi goliseră pungile şi unde îşi ascuţiseră nervii. Cu felurite gesturi cari statorniciau legea variaţiunii în mişcări şi atitudini, vociferau şi acelaş strigăt îl articulau buzele lor, unele inspumate chiar, încă un semn că „elita", ca şi marea, îşi are valurile...

Acest strigăt ierà: *afară! afară!*

Privirile se îndreptau către un singur om, care, ca un brad drept şi volnic în bătaia furtunii, nu se clătinà. Fiind om, bineînţeles că nu aveà frunze

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să freamăte; un freamăt lăuntric, poate că aveă, şi tăcuta-i răsfrângere ieră în uimire, înnainte de a se face fapt... adecă faptul plecării, dacă nu precedat de vre-o apostrofă.

Cel dat afară ieră Amedeu Zarian. De când veniă la „Clubul nostru", — de altfel destul de rar, — încă neprimit membru, — începuse a scandalizà pe unii şi pe alţii, prin *gândul care i se arătà* şi care esprimà la adresa acestor cetăţeri aprecieri pe care ei le socotiau ofensătoare, — ei devenind *martirii* acestor păreri de nesuferit.

In noaptea aceasta, când norocul se declarase, în clasica lui orbenie, numai de partea *bancherului,* aşa că vibrările pungilor sleite ierau dureros simţite de *puntatori,* — iată şi „colacul peste pupăză", — *gândul* domnului Zarian.

De ce îl lăsà văzut? ieră bine cuvântata obiecţiune, care, din fenomen static ajunse dinamic şi izbucnì în acel arhi-hotărâtor de energic final: *afară! afară!*

Debleu intervenì la momentul psichologic, nu să aline valurile mării şi să le sufle spuma, — nu să pună conştiinţă în nişte nenorocite pungi goale, — dar să ià de braţ, pe Amedeu, — al cărui gând scânteietor ieră acum: *sărmani pătimaşi!,* la adresa nollor martiri, fără calendar, — şi să'l însoţiască „afară", ca ieşirea să nu pară ceea ce ieră.

— Ce e cu vederea asta a gândurilor tale, Amedeule?, îl zise, când se aflară în stradă.. Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cumva regimul tău *te subțiază* până într'atâta? Și râse, silindu'și hazul.

— Eu știu că nu mi le văd... răspunse, cuprins de melancolie.

— Și despre noi ai uneori aprecieri, nu zic greșite, fiindcă bat la poarta adevărului, dar care nu ne prea încântă... Noi însă ți le trecem cu vederea... ca prieteni. Astă seară însă, care 'ți-a fost dispoziționea sufletească, de n'ai mai contenit cu aprecieri foarte aspre, când nu ierau curat „sarcasme"?

— Ce voiai să cuget, domnule Debleu, față cu nebunia risipei de bani și cu enervarea care le sluția tuturora chipurile? Dacă nu strigau în mânia, ori în ciuda lor, că pierd, — cum au strigat împotriva mea, — nu-i vedeai și dumneata ce gesturi aveau, ce sudori le brobonau fruntea, cum se chinuiau de disperare și cum iarăș încinși de speranța câștigului, de întoarcerea norocului, se așezau din nou pe la mese, după ce aproape cerșiau împrumuturi? Apoi, trecere de timp inteligentă și priincioasă este asemenea neghiobie sub-omenească? Cum să nu-i zic pe nume, iar despre acești Sisiphi de bunăvoe, cum să nu am păreri cari să-i pălmuiască?

— Dragul meu, mulțămește-te că nu te-au pălmuit ei, îi răspunse râzând.

— 'I-ar fi arătat și mai decăzuți...

— Amedeu iubitule, nu-ți fac morală, — negreșit deosebită de aceea pe care ne-a făcut-o tatăl tău. Morala lui terapeutică, vezi bine că a avut efect asupră-ne. Nu mai suntem ce-am fost și ur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mâm a ne întări pe calea cea bună. De ce nu cauți și tu să'mi asculți sfatul? Nu mai cugetă nimic despre lume când ieși în lume. Cugetă numai acasă la tine...

— Dar dacă observ, se poate să nu cuget?

— Înregistrează observațiunile și gândește despre ele, acasă.

— Eu cred că nu se poate să observi fără să nu cugeți, cugetul fiind însuși faptul înregistrării...

— Cu toate acestea, uneori nu ți se vede cugetul. Înseamnă că nu observi și că nu cugeți atunci?

— Aci nu știu ce să'ți răspund...

— La întâia Joi dela Colibași, de pildă, nu 'ți-am văzut defel vre-un gând intim. Joia trecută da, — da, — și știi că ai întâmpinat oarecare răceală, la plecare. Au fost și murmure.

— Imi amintesc.

Ajunseseră la poarta locuinței doctorului. Intuneric adânc înlăuntru... Amedeu întinse lui Debleu mâna.

— „Apropo". Ți-am spus ori nu ce vâlvă e încă din cauza dispariținii Corei de pe scena „galanterici"?

— Mi-ai spus.

— Tu o mai vezi?... Pe noi nu ne-a mai primit...

Unul din cele două adevăruri îi veni lui Amedeu în minte:

— N'am mai fost pe la dânsa... îi răspunse, și repede se despărți de Debleu, ca nu adevăratul gând să'l trădeze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Amedeu intră în odaia lui de culcare de-a dreptul şi fără să se desbrace de haine ca de obiceiu, se lungì pe canapea. Impresurat de întuneric, începù a se gândì la întâmplarea dela club.

Luase seama că de două săptămâni i se vedeà iarăş gândul, după schimbarea de atitudine faţă cu el, a celor ce stăteau de vorbă cu el sau numai că se aflau în acelaş cuprins cu el.

Periodicitatea aceasta ierà dar fapt dovedit, atât numai că se repetà fără ştirea lui. S'o mai judece? Să-i mai arate tatălui lui dorinţa lămuririi sau ceea ce păţeşte? Socotì de prisos lucrul. Se hotărî dar să nu mai iasă în lume decât când nu i se va mai vedeà gândul. Cum va ştì însă aceasta? Tată-său nu i-o spuneà. Dela Adela nu puteà ştì: de o lună de zile se ducеà în fiecare dup' amează la ea. Nimic rău nu puteà să gândiască de dânsa; se întâmplà numai să aibă uneori părere deosebită de a ei, în unele cestiuni, şi o cugetà numai fără să-i mai obiecteze. Ea, cu toate *că-l vedea gândul,* se deprinsese cu asemenea „particularitate" şi, învăluindu-l cu aceiaş privire de discretă iubire, nu îi arătà că vedea şi că înţelegeà.

Adela!

Numele acesta par'că i se desenă înnaintea ochilor, în litere mari cu uşoară scânteiere albăstrie. Ii urmă de îndată ivirea fermecătoarei figuri, întocmai ca o răsfrângere pe „ecran": înfăţişarea îi ierà de dusă pe gânduri, dar floarea gurli puţin întredeschisă 'i-o luminà un zâmbet tainic. Zâmbì

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi el, — zâmbet care nu sclipì în întuneric, dar care par'că se înfrăţì cu al ei.

— Soră a intelectualităţii mele, murmură Amedeu, cu dulce mlădiere de glas, nu aş voì să mă mai desparte de tine...

In acest timp de o lună, doctorul Zarian venise, şi el, aproape în fiecare zi la Adela şi în fiecare din zilele acestea, simţià că apropierea de Adela i se făceà mai strânsă, — apropiere sentimentală care-i deşteptà tainice şi neglijate vibrări senzuale.

El nu fusese de atâta amar de vreme omul firestii porniri. Ştersese din condica administrativă a vieţii lui felul acesta de comptabilitate „în partidă dublă". Femeca tinereţei lui devenise o abstracţiune; puterea lui bărbătească, un liliac amorţit în somn de iarnă. Şi eată că liliacul îşi venià în fire, căutà să'şi destindă aripile şi să se cuprindă cu sborul în mişcarea firească şi raţională a vieţii.

Ce adiere de primăvară se înfiripà din această fermecătoare întrupare femeească! Sensibilitatea i se înviorà, supt înfăţişarea lui părintească, devenită o prefăcătorie. Ceea ce numim inimă, se alipià privirii galeşe a Adelei, zâmbetului ei dulce, sunetului glasului ei armonios; fiinţa ei pătrundeà în fiinţa lui şi-i făceà un bine pe care nu-l arătà nimănui, ca pe o comoară ce nu'şi pierde valoarea dacă stă ascunsă şi mulţămeşte o simţire intimă.

Acum, în timp ce Amedeu se gândià la Adela,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai ca la o soră a intelectualității lui, — doctorul, — deșteptat din somn de când simțise întoarcerea acasă a fiului lui, — îi evocă și el imaginea subjugătoare, ca să-i deà însă altă lumină

Și i se preciză situațiusea.

La etatea lui de aproape cincizeci și trei ani, înfățișarea îi este îndestul de tinerească și plăcută Ochii lui mari negri 'i-o accentuiază. Seriozitatea 'i-o îndulcește blândețea. Numai decât îți închipui că ai înnainte un devotat al gândirii, un obișnuit al studiului, dar și un viguros al vieții.

In firea lucrurilor este totuși ca tinerețea să se îndrepteze către tinerețe, — rază caldă lângă altă rază caldă spre a se complectà și a'și desăvârși, mai de potrivă, menirea.

Doctorul nu'și ascundeà acest adevăr.

Nu va puteà să-i întoarcă privire și sensibilitate, firești, dela Amedeu, decât dacă 'i-ar face destăinuirea la care dejà se mai gândise.

Și încă și atunci...

Dezamăgită. — nu se va răcì de el, tatăl, a căruia prietenie o primià mai numai în hatârul fiului ?

I se năruì par'că în adâncu-i ceva, la gândul îndepărtării de dânsa.

Ca pozitivist, el nu voià să deà numele: *„iubire"* acestei înlănțuiri, căreea îi vedeà adevărata finalitate, și cu toate acestea își caracterizà ca o nenorocire lipsa Adelei din viața lui de acì înnainte. Mai ales își dădeà seama că nu va mai puteà să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

priviască viața ca pân'acum și să'și păstreze echilibrul voinții și a liniștii tot cu aceeaș tărie.

Se ferise în tinerețe de asemenea *căderi,* — fiindcă, după credința lui, ieră cădere, — și înlăturase de câteva ori putința.

Acum *căzuse,* deodată, și fără să se simtă în stare de-a se împotrivì: negreșit, ieră tot un fel de revenire, la un echilibru parțial, necesar echilibrării totale a vieții... Firea lucrurilor nu se vreà bătută: la vreme, ori mai târziu,—ca o apă ce duce, la vreme, aurul razelor pe unde — mai târziu, ca o apă ce'și face loc printre stânci, cu greutate par'că, — această îmboldire a unei tiranice funcțiuni organice își cere dreptul, — orice titlu de noblețâ 'i-ar dà omul, ca s'o înnalțe ori s'o poetizeze.

Față cu asemenea stare bine determinată, nu puteà să alerge la nici un mijloc de-a se înșelà pe sine, micșorându-i înrâurirea ori schimbându-i cu pretexte mersul.

Trebuià să 'și-o asigure pe Adela pentru restul vieții și forma exterioară ieră căsătoria. El își mulțămià o necesitate, care — recunoșteà, — nu ieră lipsită *și de ceva mai superior,* — iar pentru Amedeu înfăptuià putința de a-i fi dânsa aproape, intelectualicește. In ce'l privià, foarte bine orânduià el lucrurile. Rămâneà punct principal de cumpănire, Adela: va primì ori îi va înlăturà pe amândoi?

Și de momentul care să hotărască, se temeà doctorul, — se temeà nespus de mult.

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Amedeu i se înfăţişă doctorului în o atitudine ce încă nu 'i-o cunoscuse, care, pentru un om normal însemnă discurajare, amărăciune, descumpănirea ce duce la sinucidere.

Doctorul îşi beă cafeaua cu lapte, Amedeu şezù, în faţa lui... şi rămase cu capul aplecat, rece şi posomorât.

— Ce s'a întâmplat Amedeule? îl întrebă nu fără îngrijurare în duioşia lui.

Amedeu îşi ridică la el ochii, foarte trist privindu'l.

— Tată, m'am hotărât, — şi de neschimbat e hotărârea mea: nu mai ies în lume decât când dumneata mă vei încredinţà că *nu mi se mai vede gândul.*

— Ai avut vre-o nemulţămire mai grea?

— Am fost obiectul unei indignări generale, la club, de unde am fost dat afară ca un rău-făcător. La urma urmei, tată, ce fel de întrupare omenească sunt? Cu tot ce cuget, revolt, iar eu devin un *paria.* Aş voì să simt iubirea şi să o înţeleg, cum îmi dau seama că o simte toată lumea. Deduc că îmi lipseşte ceva care nu mă face întreg. Te rog, tată, fă să înceteze starea aceasta, — ori lămureşte-mă pe deplin de ce nu se poate, dacă în adevăr nu-i lucru cu putinţă.

Tonul îi ierà ca niciodată energic, autoritar.

— Amedeule, în ce priveşte *vederea gândului,* esperienţa mea medicală este la sfârşit. Cred că am găsit mijlocul s'o... vindec. In astăseară chiar voiu face încercarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Va să zică e un defect al meu organic?

— Da, şi a trebuit să mă gândesc mult, să studiez adânc. In adevăr, *a i se vedeà unui om gândul intim, este nepotrivire cu firea lucrurilor, cu omul, care, nu'şi vrea niciodată cunoscut portretul moral.*

— Dar cum de s'a putut acest defect la mine?

— In chip excepţional, Amedeule.

— Şi cauza n'o putem şti?

— Nu toate cauzele se ştiu.

— Cum poţi atunci îndrepta?

— Pipăind tărâmul şi încercând...

— Totuşi, trebue să ai un punct dela care să pleci. Şi acest punct să fie o îndrumare spre cauză...

— Aşa-i. Punctul îl am şi'l voiu încercà...

— Diseară? Nu mergi dar la sigur?

— Siguranţa o ai după încercarea din urmă.

— Cât e de mărginită ştiinţa omului!

— In mărginirea omenească e totuşi un nemărginit: dorinţa de a descoperì, facultatea de-a cugetà, închipuirea de sine că poţi totul cuprinde, că eşti totul...

— Acum, cealaltă cestiune, tată...

— Am studiat-o şi pe aceasta... In excepţionalul în care te cuprinzi, numai intelectualiceşte te poţi apropià de o femee. Iţi lipseşte facultatea de a iubì, de a simţì fiziceşte...

— Prin urmare?

— Este o imposibilitate pentru tine de a încheià căsătorie. Tu, negreşit, te-ai mulţămì cu forma în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

telectualității împărtășite; femeea însă, *nu,* fiindcă nu ar puteà urmà calea firească pe care necesitatea se întâlnește cu preursirea procreării.

— Înțeleg și nu înțeleg.

— Te voiu face să înțelegi.

Și atunci, doctorul, ca într'un cuprins de clinică, la un un curs, îi lămuri fiziologicește lucrul și mecanismul.

— Sunt dar un exemplar nenorocit al omenirii? rostì Amedeu cu acel accent ce este al durerii.

— Nenorocit, nu, fiindcă nu ai îmboldul. Necomplect cum ești, dacă organic ai aveà îmboldul, fără putința împlinirii, în adevăr că ai fi nenorocit, fiind că ai suferì, iar viața ta ar fi un non-sens...

— Cum îmi voiu puteà dar alătură pe Adela ? Fără ea, îmi dau seama că în adevăr vieața mea îmi e un non-sens....

— Prin potrivirea întru intelectualism.

— După vorba dumitale, ea nu s'ar puteà mulțămì numai cu potrivirea aceasta...

— Da, am spus vorba, însă poate că s'ar găsì o deslegare a cestiunii. Dă'mi timp, Amedeule, să mă sfătuiesc cu domnișoara Bucescu și să caut împreună cu ea mijlocul care să te împace.

— Găsiți-l, tată, fiindcă...

Nu'și termînă vorba, însă iradiarea îi arătă gândul:

— „N'aș mai aflà farmec vieții".

Amedeu ieși. — doctorul își zise:

— Nu'mi mai pot eu acum esplicà fenomenul: fără instinct sexual, fără sensibilitate fiziologică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum de se poate asemenea apropiere care tinde la nedespărțire? Atât de puternic dar e farmecul femeei, încât și neîntregi ca Amedeu să fie înlănțuiți până la desnădejde? Eată-mă în ne-stare de a'mi dà seama de-o cauzalitate, deși sunt inventatorul și făuritorul operei mele... Voiu mai studià cestiunea, mecanicește... și poate mă voiu documentà. — Deocamdată lucru grabnic e, să deschid lupta cu Adela, — căci prevăd o luptă... Știu eu dacă voiu aveà îndemânare și spirit de convingere? Știu eu dacă voiu găsì în ființa aceasta tărâm potrivit sperantei mele ?

Și doctorul își sprijinì pe o mână capul care-i ierà fierbinte și îngreuiat... pentru întâia oară în viața lui.

XVI

Domnișoara Daniela, în acest timp de o lună și mai bine, nu mai văzuse pe Amedeu. Dacă dorise după el cu toată fierbințeala temperamentului ei, orgoliul o făcuse să se închidă în sine și să sufere cu un fel de mânie stăpânită și plină de întunecime. Nu mai râsese, nu mai ieșise în lume, în ciuda mume-si cu care ierà în schimb de vorbe puțin delicate, în nepăsarea voită a tătâni-său, de care fugeà când simțià că esplicațiuni ierau pe punctul de-a se iscà între ei.

Mai mult închisă în camera ei, ierà într'o furie de citit care o făceà să deà gata două cărți voluminoase într'o zi, — și ierau prea voluminoase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chiar, acele ediţiuni de „romane populare", ale editurii Fayard din Paris, ce se vindeau cu 90 bani volumul.

Dacă înţelegeà ori nu, tot ce citià, ierà altă cestiune. Mintea ei, în timp ce ochii sburau pe paginile repede întoarse, se lăsà dusă pe aripile ce i le întindeau gândul lui Amedeu despre dânsa, necazul ei, mai ales neputinţa e a sili împrejurările să'şi schimbe mersul.

Că doctorul Zarian fixase trei ani cel mult ca termen pentru Amedeu, nu puteà fi pentru „dumnealui" motiv să nu mai vie în casa ei, să nu se mai poarte faţă cu dânsa, ca un pretendent primit, ca un logodnic înnamorat, ca viitor soţ „ursit fericirii".

Afară numai dacă „domnul" nu o iubià, pe cât îl iubià ea, — şi nu se hotărâse cumva să nu se mai apropie de ea! Gândul acesta o enervà. Aruncà repede cartea şi începeà să se frământe prin odae, ca o pasăre închisă în colivie şi care caută loc să sboare.

Se oprià deodată, ca şi cum 'i-ar fi sclipit vre-un gând îndrumător; îşi da seama însă că nu ierà în potrivire cu orgoliul ei şi se trântià pe dormitoarea, care, o primià icnind.

Doamna Mioneanu începuse a intrà în îngrijorare, în faţa unei asemenea stări „ce-i jignià demnitatea" de mare bogătaşă, mai mult decât sensibilitatea părintească. Ea nu da „dragostei" cine ştie ce „grozavă" putere de stăpânire şi o socotià ca un fel de înfierbântare trecătoare, cum fusese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi la dânsa, când cu măritişul ei. Ierà apoi încredinţată că nu totdeauna înfierbântarea aceasta duce la căsătorie, şi că pot veni mai multe înfierbântări în cursul vieţii, fără vre-o primejdie pentru cumpăna căsniciei.

„Ierà să-i treacă" dar Danielei, şi îngrijorarea o avea numai cu privire la încăpăţinarea ei, la mutrele pe cari i le făcea „ca unei guvernante, mă rog".

In această zi de Ianuarie, acoperită de ceaţă şi străbătută de umezeală rece, doamna Mioneanu intră în odaia fie-si. Ierà înnainte de masa de prânz. Daniela o simţi mai mult decât o văzù, însă nu'şi ridică de pe carte ochii.

— Mă iartă, Danielo, că te întrerup, îi zise puţin cam înţepată, fiindcă-i pricepeà voita nepăsare.

Ea ridică privirea şi clipì de câteva ori ca din oboseala adâncirii în citire.

— A! dumneata eşti... murmură şi căscă.

— Danielo, bine, nu'ţi mai vii în fire? Până când o să stai ca la mânăstire?

— Aşa'mi place, aşa stau.

— Dar nu e plăcut pentru mine, pentru tată-tău.

— Pentru vizitiu, pentru bucătărească...

— „Merçi" că ne pui tot într'o ciorbă!

Daniela îşi plecă ochii pe carte...

Plină de mânie se repezì mumă-sa de 'i-o smulse şi 'i-o aruncă.

— Când îţi vorbesc, catadicseşte, te rog, de ascultă...

Daniela se stăpânì: îşi încruntase numai sprin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cenile; îşi încrucişă braţele apoi şi răspunse rece:

— Poftim; ascult.

Doamna Mioneanu venise cu gând de împăciuitoare sfătuire, dar „i se urcase la nas muştarul" faţă cu „toanele" fie-si.

— Să faci bine să n'o mai faci pe „amorezata" şi să ne ţinem în lume „rangu" şi „filotimia". O să găsim pentru tine partidă „mai cu moţ" decât a domnişorului care numai rău gândeşte de toată lumea! Mă înţelegi tu?

— Înţeleg că vreţi să vă „cotorosiţi" de mine cu cine-a fi, nu cu cine vreau eu, îi zise tot rece fără s'o priviască, ridicându-se.

— Mă rog, n'ai decât să nu te măriţi nici mâine, nici peste zece ani. Treaba ta, la urma urmei! Dar fiindcă ne eşti în casă, lasă-ne să petrecem când vrem şi cum vrem, şi nu ne stà în cale cu mutrele „dumitale" de prăpădită cu firea.

— N'aveţi decât să petreceţi...

— Şi ce-o să zică lumea câd nu te-a vedeà?

— A zice ce-a poftì...

— Eaca nu merge-aşa. Nu vrem să ne facem de râs... îi strigă, răstindu-se. Oameni bogaţi ca noi şi să ne vorbiască lumea!

Daniela ridică din umeri şi se plecă lângă sobă de'şi luă cartea.

— Văd eu că n'o scot cu tine la capăt, măgăriţo!" îi tună şi ieşì trântind uşa...

Daniela, bicluită de animalitatea puţin de recomandat ce i se dase, avù pornirea să se repeadă după mumă-sa şi să-i întoarcă dărnicia. Se gândì

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

însă că n'ar mai fi sfârşit cu „dumneaei" şi se lăsă în fotoliu, gata să plângă, — „nenorocită cum nu mai ieră alta pe lume!"

Doamna Mioneanu, îndârjită ca o lupoaică domesticită, căreea i-a mirosit a carne, — trecù în biuroul „dumnealui", plecată spre ceartă „cu lumânarea"...

„Dumnealui", — foarte vesel, peste fire de mulţămit, fiindcă vânduse cu prea bun preţ, mare cătime de porumb pentru export, şi încasase suma, — îşi domină imboldul de-a'şi umflà fălcile de bucurie, chiar faţă cu „jumătatea" domniei-sale, — deoarece un om de „greutatea" lui în societate trebuià să aibă greutate şi în casă.

„Greutatea" aceasta nu înlătură pofta de ceartă. Bielşugul de bucurie, o potoleşte şi pune în aerul zilei bunătate, uşor nuanţată de „seriozitatea pe care capul familiei nu trebue să o uite".

O întâmpină dar pe „dumneaei" cu surâs blând şi-i zise:

— Zoico, nu e frumos să ne certăm în chiar luna întâea a anului nou. Ia şezi coleà şi spune de ce par'că'ţi plouă?

— Ba îmi şi fulgeră şi'mi tună, Ilie! răspunse ea în adevăr cu glas de tunet, iar în privire cu fulgerul mâniei.

— Iarna, Zoico? Să fie semn de primăvară înnainte de vreme?

— Ba e semn că fie-ta a 'nnebunit!

— Adecă fata noastră a amândurora, că amândoi am muncit s'o facem şi s'o creştem... Nebunli

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de-ale tinereței, trec înnainte de-a trece tinerețea...

— Grozav de îngăduitor mai ești dumneata astăzi! Pe mine vezi-că „m'a scos din pepeni".

— Vezi să nu intri în dovleci... făcù el cu haz, dar și încruntând din sprincene, ca măsură între haz și seriozitate.

— Ia te poftesc să'ți vinzi altuia dovlecii! Vorba e, ce facem cu „madmazela". Nu vrea nici plimbări, nici serate, nimica! Par'că numa' zăpăcitu' de fecior „a' doftorului" e pe lume!

— Zoico, ia să mă slăbiască „doftoru" cu căsătorie peste trei ani!

— N'ai grijă că ne slăbește! Da' cum s'o facem pe „dumneaei" să înțeleagă?

— Cum! cum! mormăi Mioneanu, mai cu îngrijare decât voià să arate.

— Ia ascultă Ilie, — n'am fost de mult în străinătate. Ce-ar fi dacă ne-am duce „s'o răcorim" p'acolo?

Mioneanu își împunse cu arătătorul fruntea, — semn de gravă cumpănire a putinților vremii.

— Zoico, la urma urmei bani avem, sănătate avem, vreme până în Martie avem. Să plecăm.

— Ba, mă rog dumitale, Iliuță, să trecem și peste Martie, că doar ai logofăt!

Și, luminată la chip, — cum tot încă nu ierà ziua, — se apropiă de „dumnealui" și-l pupă pe amândoi obrajii.

— Să trăiești Illuță... că dor îmi ierà de Nisa!

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi nu'mi spuneai mai demult Zoico? răspunse el... Să plecăm, — şi, lasă, c'o „răcorim" noi, la mare... şi la „ruleta aea".

Adela Bucescu, obişnuită cu vizitele de dimineaţă ale doctorului şi cu cele dorite, ale lui Amedeu, de dup'amează, — îl văzù pe doctor că intră nu cu înfăţişarea de bunătate luminoasă, care-i ierà ca o rază ce nu'şi schimbă locul şi ziua. .

Avù presimţirea lucrului ce nu ierà aşteptat, şi, temerea să nu fie cumva ceva supărător, o înfioră.

Ii întinse ca de obiceiu fruntea şi-i primì sărutarea de părinte, apoi îl duse în salonaş şi'l făcù să şeadă în fotoliul lui. Temerea îi crescù, fiindcă el încă nu-i vorbise. Doar cât zâmbise uşor, cam stânjinit par'că...

Doctorul, după ce se aşeză, o privì, tot tăcut, mai multe clipe, — şi îşi dădù seama că Adela se îngrijorà.

— Copila mea, începù el, în sfârşit, — am a'ţi vorbì de Amedeu.

Adelei i se trase sângele din obraji.

— Ce'mi poţi vorbì de el? mai mult şoptì, ea.

— Adevărul.

Ea se cutremură şi închise ochii pentru o clipă, două.

Metodic, fără termeni technici medicali, cari să facă îngreuietor înţelesul, îi întocmì o espunere a stării organice a „bălatului", dureros de anormală, — stare pe care nu 'i-o mai puteà ascunde,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acuma când din partea lui Amedeu şi din partea ei apropierea îşi cerea deslegarea firească.

Adela, îngălbenită, aproape să'şi piardă cunoştinţa ca în urma unei răni ce i s'ar fi făcut sufletului, — înţelesese în cele de pe urmă lipsa cea mai grea din care decurgeà nesensibilitatea amoroasă a „bietului băiat".

— De ce l'ai mai scos în lume! fu singurul ei cuvânt, mai mult un geamăt decât o imputare.

— In adevăr, că am greşit, din neprevedere, rostì el aproape cu umilinţă, — o umilinţă voită, întrucât împlinià un rol. Imi este însă, poate, de iertat neprevederea, întrucât pierdusem amintirea unor anume plăceri şi necesităţi ale vieţii...

— Ce se va face sărmanul Amedeu, când îşi va cunoaşte nenorocirea? şoptì ea, cu glas de lacrimi.

— 'Şi-o cunoaşte, — eată de ce am venit să 'ţi-o descoper şi dumitale...

— Ah! şi ce-a zis?

— Ce puteà să zică, dragă copilă? Un om normal, care, 'şi-ar pierde virilitatea, ar suferì, negreşit, ar ajunge poate la hotărârea cea mai disperată. .Amedeu n'a cunoscut plăcerile sexuale. Defectul din naştere orânduindu-i o nesensibilitate organică, îi dă acum numai ideea apropierii intelectuale. Aceasta însă e atât de puternică, într'atât o socoteşe el de înlănţuitoare şi preţioasă, încât doreşte căsătoria cu dumneata.

Ea vădì surprindere, apoi aplecare spre compătimire. Nu răspunse şi capul i se înclină pe mâna întinsă pe o mesuţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Puteam eu să'ţi propun căsătoria fără să'ţi spun adevărata stare de lucruri?

— O! nu, desigur, şoptì ea, cătând tot în jos.

— Rămâne să vezi dacă o poţi primì.... rostì cu glas învăluit...

Urmă tăcere grea de câteva clipe. Pe obraji, i se urcà din ce în ce mai mult Adelei o roşeaţă arzătoare. Din ce în ce în adâncul ei lupta cu sine însăşi, se făceà mai înnăbuşitoare. Lacrimi începură în sfârşit a-i curge încet, încet, printre genele apropiate.

Doctorul o privià emoţionat, înţelegând ceea ce se petreceà în fiinţa ei, şi aşteptà cu o temere ce'l trudià, înnăduşindu'l, hotărârea ei..

In cele de pe urmă, Adela se ridică. Ierà în freamăt lăuntric care i se răsfrângeà foarte vădit în priviri, pe chip, pe buzele uşor întredeschise şi întrucâtva decolorate..

— Domnule doctor, rostì, cu destulă tărie pentru starea ei de slăbiciune, nu sunt o sensuală, dar sunt fiinţă omenească ce înţelege şi simte în chip omenesc — vieaţa. Se fac, în adevăr jertfe.... A mea ar fi peste anume puteri... şi nu mă văd în stare...

Aproape căzù în fotoliu şi ducându'şi la ochi mâinile cuprinse de uşor tremur, izbucnì în plâns înnăbuşit, întrerupându'şi vorba...

A fost clipa cea mai grea pentru doctor, întrucât cuvintele ei nu lămuriau deplin situaţiunea: se depărtà de ei? Nu primià căsătoria dar se resemnà la prietenie... pentru un timp? Ierà pentru ea o de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ziluziune care atrofiază nervul moral de-abia în convalescență?

Trei, patru minute, a căror scurgere monotonă, în ritmul ei regulat, pare uneori fără sfârșit, — trecură în o întunecime de zi care le dă lungime chinuitoare.

Adela, după o silință stăruitoare a stăpânirii de sine, care, la firile energice se ivește în clipe ce hotărăsc o stare de neîndreptat, — își șterse lacrimile și pe buze c'un zâmbet de apus, pe o floare ce se vestejește, — rostì:

— Domnul Amedeu va rămâneà prietenul intelectual... cât timp va fi cu putință.

— Atunci... încă trei, patru zile..

— De ce? întrebă ea îngălbenindu-se.

— Fiindcă... în urma esperiențelor făcute, în lume, într'un timp relativ destul de scurt, trebue să ne retragem la Bozotești... pentru totdeauna... zise cu amărăciune doctorul.

Adela, din nou cuprinsă de slăbiciune, mai mult căzu în fotoliu, în adevăr sdrobită: nu mai vedeà cale potrivită îngăduinții.

Și în ființa doctorului se scufundà tărâmul nesigur al nădejdiil; își plecă și el capul..

Și alte momente de tăcere, în care, se urmà, sgudultoare, drama acestor două ființi ce se simțiau, oricum, legate...

Doctorul se ridică.

— Văd cu adevărată mâhnire că trebue să ne luăm rămas bun, rostì înnăbușit, ne mai având curajul par'că să-i vorbiască de dragostea lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea nu se mişcă. Aceste cuvinte îi răsunară dureros în pustiul sufletesc. .Dar când îi văzù din nou lacrimile curgând, ceeace dovedià că despărţirea aceasta o costă şi încă nu-i hotărâse în suflet atitudinea din urmă, — doctorului îi reveni curajul, socoti momentul ca fiind cel psichologic. şi-i rostì cu adâncă duioşie:

— Domnişoară Bucescu... Adelo... Nu ar puteà fi un mijloc onorabil care să împace afecţiuneà mea pentru dumneata şi necesitatea pentru Amedeu, cel desmoştenit, de-a fi în apropierea dumitale?

Căldura rostirii, înţelesul ei, destul de limpede, ridicară în pustiul acela sufletesc o mică insulă de verdeaţă, nebănuită. Totuşi, mai trebuiau paşi până să fie ajunsă, şi toiag să-i susţină...

— Te rog, copila mea, gândeşte-te: îţi ofer nu încă bătrâneţea, un perfect echilibru între fizicul sănătos, şi moralul fără sdruncin, o stare socială pe bună temelie, o afecţiune conştientă care să nu'ţi ceară decât puţinul. Şi vei fi tovarăşa intelectuală a lui Amedeu; şi vei face doi fericiţi, fără să se poată ridicà vreodată între ei suflarea protivniciei. Ca soţie a mea, poţi fi mama lui Amedeu; ca soţie a lui Amedeu ai aveà poate regrete şi cine ştie ce mustrare de conştiinţă...

Urmă tăcere iarăş, pe care o făceà însufleţită răsuflarea emoţiunii amândurora.

— Acolo, la Bozoteşti, nu va fi pentru dumneata un refugiu al vreunei ispăşiri. După scurt timp vom călători în străinătate, vom stà şi în Bucu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

reşti în timpul iernii, vom aveà vieaţa la care ni dă dreptul o bogăţie nu tocmai neînsemnată, iar viitorul îţi va fi asigurat....

Adela se ridică:

— Domnule doctor, cred că'ţi dai seama de frământarea ce'mi turbură sufletul, ca dintr'o furtună neprevăzută... Nu pierde din vedere că iubiam, că întrezăriam, într'un fel potrivit acestei iubiri, viitorul... Fii îngăduitor... Lasă'mi timp să mă gândesc şi de va fi să iau calea pe care 'mi-o deschizi, să mă deprind întâi cu ideea....

Ii întinse mâna zâmbindu-i trist.

Pentru întâia oară el 'i-o sărută şi 'i-o simţi fierbinte: emoţiunea dar îi ierà vie; lupta, în sine, puternică.

— Iţi pot zice la revedere?

— La revedere... aşa cum s'ar puteà. Te rog, fă-l pe Amedeu să nu vină nici el să mă vadă până nu'mi voiu fi cercetat starea sufletească...

— Va fi după dorinţa dumitale.

O privì duios şi plecă foarte mişcat.

XVII

Şi zilele se înşirară toate pe firul lui Ianuarie, răzbind şi pe firul lui Faur, cel care ferecă şi desferecă.

Faur, mezinul Iernii, — şi ca mezin, cel mai drag, cel mai răsfăţat, — se joacă pe toate meleagurile după capriciile momentelor: nu poţi pune crezământ, pentru a doua-zi, pe ziua de azi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

soare, după cum nu te poți descurajà, pentru o zi aspră ori pentru două-trei, iernatece chiar. .

Se împlinise o lună și ceva dela vorba dintre Adela și doctor.

Încrezător în caracterul Adelei, Amedeu nu duceà nici o grijă, nu'și pierdeà nici una din deprinderile obișnuite. Tată-său îl asigurase că *nu i se mai vede gândul:* dacă nu se mai duceà la Adela, dacă înlătură orice prilej de-a mai întâlnì pe cei trei, dacă nu mai vizità nici o familie din cele cunoscute, se plimbà, nu lăsà teatrul și concertele, citià cu toată puterea lui de luare aminte și de criticism sănătos...

Doctorul ierà însă în epoca celui mai adânc sbucium din viața lui: acelaș, de față cu Amedeu, — de îndată ce se aflà singur, își lăsà deplina stăpânire de sine pe valul frământat al descurajării și cu gesturi nervoase își însoțià ori își complectà câte un gând.

— Eată ce poate pricinuì o femee! își încheià uneori de vorba cu sine, — însă nu mergeà până la regretul creațiunii omului lui și al esperimentării cu această creațiune.

Il nemulțămià că nu se mai duceà la Adela, dar nu cedà dorinții care'l ardeà, ca un fier înroșit în foc, pe o rană; se silià astfel să-i lase tot timpul, fără nici o presiune din partea lui, — oricare 'i-ar fi fost hotărârea.

Partea în adevăr medicală a vieții lui, prin o ciudată măsură de cumpănire, nu se lăsà dezechilibrului pe care'l impun dorul, așteptarea zădar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nică, grija și temerea: mâncă tot la orele lui, tot cu atâtă poftă liniștită, tot atât de frugal. La pragul sălii de mâncare, i se opriau zburătoarele gânduri. Fără să-i fi fost nicidecum cult mâncarea, știă care îi este rostul fiziceşte, și țineă să nu'și scadă cu nimic energia.

Trecea prin toate enervările de nelipsit unei stări de psicho-fiziologie amoroasă, fără să-și coboare în unghere întunecoase răbdarea, fără ca suferința care'l trudiă să-i fluture pe dinainte idei negre.

*

In locuința ei, — adevărată fortăreață a singurătății, într'un oraș mare, — Adela Bucescu e, poate, dacă nu cea mai nenorocită, desigur însă cea mai tristă și cea mai în frământare. Dela ea se cereà multul, aproape totul. Și ieră ființă în floarea tinereței, înzestrată cu însușiri cari nu fac din viață ceva parazitar. Oare nu puteà aveà năzuința firească spre o iubire care să corespundă vârstei sale și cu care să'și pecetluiască existența în viitor? Și acest bărbat al iluziunilor ei de după îndreptare, să se întâmple a fi un anormal! Nu o lovià parcă într'atâta o lipsă organică ce'și aveà însemnătatea, cât nesensibilitatea care nu putea cunoaște duioșia. Intelectualismul acela, în adevăr plin de vioiciune, puteà fi potrivit pentru o plăcută convorbire de prietenie, în marginea unei vizite. Dar într'o căsnicie chiar de intelectuali, sunt și trebuie să fie alte manifestări, care pun vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

eaţa în doi în adevărata ei ramă. O! nu, — nu ierà cu putinţă căsătoria între ea şi bietul Amedeu! Ea ar face o jertfă ce 'i-ar pricinuì prea multă suferinţă, în timp ce el nu va puteà să simtà nici preţul jertfei, nici suferinţa ei din cauza jertfei acesteea.

Rămâneà în cercetare intimă propunerea doctorului. Faţă cu el, ca om, vedeà bine că are respect, prietenie... Dar dela iubirea ei de Amedeu, putea ea să treacă la o stare de legătură intimă cu tatăl lui? Vârsta nu 'i-o puneà ca greutate în balanţă: la cincizeci de ani un bărbat cu fizicul sănătos şi plăcut, de-o intelectualitate de luat în seamă, puteà prea bine să aspire la o femee de vârsta ei. De impresiunea bună ce-i făceà, nu se puteà apărà. Inima însă nu-i vorbia pentru el. Dacă n'ar fi fost iubirea aceasta, propunerea doctorului ar fi avut altă însemnătate şi ea ar fi primit-o cu recunoştinţă...

Şi inima nu i se puteà hotărâ. Deziluziunea în privinţa lui Amedeu nu-i înnăbuşià simţimântul... Aveà momente de disperare, când ideea sinuciderii o cuprindeà între aripi negre... dar liberatoare, — după revolta din credinţa că o urmărià o soartă vrăjmaşă, devreme ce întâlnià mereu piedici atunci când voià să fie *dânsa* în firescul ei intelectual şi sentimental.

Dar dacă în momentul disperării răvăşitoare, nu intervine clipa de nebunie care pune în mână agentul distrugerii, — ideea sinuciderii se pierde în reacţiunea pe care dragul de viaţă o face co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vârșitoare și judecata își începe seria motivelor. .

Adela ajunse dar a se întrebà: să'și aducă aminte numai de starea aceea în care purtà un nume de fantazie legat de rușine, și să se considere față cu propunerea doctorului numai ca femeea acelei epoci, cu adevărat conștientă că i se întinde o mână cinstită și o putință de ridicare socială? Să'și pună la încercare energică voința de-a'și face să tacă simțimântul care-i ardeà ființa?

Și udà cu lacrimi chemarea unei asemenea putinți, — și udà cu lacrimi aplecarea spre căsătoria cu doctorul, — jertfă de lacrimi care nu ușurà inima.

In astfel de sbucium trecuse și Adela, din Ianuarie în Faur.

In această zi aproape de mijlocul lui Faur, ea se deșteptase întrucâtva mai liniștită și se pregătià să iasă, cu trăsura.. Simțià nevoe de aer, ca de-o întărire, spre a puteà face pasul către care începuse a înclinà.

Soneria îi vesti pe cineva.

— Poate că e doctorul, se gândì: se vede că nu mai are răbdare... Și zâmbì melancolic.

Andrița venì și-i spuse că ierà o doamnă.

— Doamne Andrițo, știi că nu primesc pe nimeni....

— Ci-că-i bună prietenă....

— Nu am nici una. 'I-ai spus că sunt acasă?

— 'I-am spus că viu să văd dacă ești....

— Repede du-i vorbă că am ieșit în oraș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se posomorâ...

Eată o „bună prietenă" că-i amintiă trecutul păcătos. Trebue să fi fost vre-o tovarăşă de chefuri. vre-o trimisă a curiozităţii lumii care petrece, — încă una după trei-patru dela începutul dispariţiunii. Pe una nu o putuse alungă la timp. Ii intrase busna în casă, şi ce chin 'i-a fost să-i asculte ipocrita dojană prietenească, stăruitoarea silinţă de-a o întoarce iarăş lumii, — aproape s'o ia cu sila în oraş la o deschidere de expoziţie, iar de acolo, — cine ştie unde!

A trebuit să'şi iasă din fire, să se supere, ca s'o facă să plece, furioasă şi batjocorind-o. .

Se mâhnî până într'atâta, că nu mai voi să'şi facă plimbarea.

In adevăr, lumea care petrece nu voiă s'o uite. nu-i iertă că o delăsase, încercă s'o întoarcă în sgomotul ei; îi violă singurătatea, o urmăriă cu încăpăţinarea viţiului cuceritor.

Această vizită o hotărâ să primiască ceea ce însemnă pentru ea scăparea. Şi când va fi să se mai ivlască în Bucureşti, — negreşit cât mai târziu, — ca soţie a doctorului Zarian, — va puteă să înfrunte orice îndrăzneală, să împumă uitarea trecutului, respectul prezentului.

Se aşeză la micul ei biurou şi scrise doctorului că'l aşteptă pentru acea seară, la ora nouă, la ceaiu...

*

Ieră seară geroasă cu lună, după două zile de ninsoare liniştită... Doctorul plecă pe jos, de-acasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Simţia nevoe de umblet care să-i astâmpere nervii puşi în destul de puternică vibrare: scrisoarea Adelei nu esprimă categoricul; lăsă numai să se înţeleagă o putinţă.

Scârţâitul zăpezii, încă neridicată de pe unele uliţi, îl ţineà mai aproape de realitate cu gândul. Luà dar seama străzilor pe unde treceà şi efectelor de umbră şi lumină din dărnicia Lunei uşor învăluită, înconjurată de un cerc vaporos. Gerul îşi începeà pe ramurile goale ale pomilor urzeala sură a meşteşugului lui. Când dădù pe bulevardul „Lascar Catargiu", îl impresionă cele două şiruri de globuri electrice, cari se pierdeau în ceaţa deasă dela cellalt capăt.

In sfârşit eată'l pe strada Visarion. .

Inima par'că 'i-o strânse destul de tare, cine ştie ce cleşte lăuntric. De-a lungul şirii spinării o mână glumeaţă par'că îi strecură nisip rece. Se oprì în faţa porţii mari, deschisă larg în lături, şi observă casa, curtea, par'că le-ar fi văzut a doua oară, după timp îndelungat, cu teama acum de-a nu se înşelà: ierà aci unde trebuià să intre, ori mai încolo? In fundul curţii, lumină de-asupra grajdului; în casă, lumină numai la două ferestre: ierau, desigur, ale sălii de mâncare: o luminiţă, în fund, la o fereastră: desigur la odaea de culcare, dela o veghetoare de coloare verde.

Se codì pentru câteva clipe: ierà emoţionat, încurcat, nehotărât. .Se dojenì însă, îşi comandă stăpânire de sine, — şi, intrând în curte, se oprì

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la uşă, unde sună, — liniştit, — după cum i se păreà lui.

Nu Andriţa, ci Adela veni, întrebă cine ierà, şi deschise când îi cunoscù glasul.

Işi dădură bună-seara.

In sala intrării ierà numai lumina slabă ce pătrundeà din sala de mâncare prin salonaş.

Adela îi ajută să'şi scoată paltonul, i'l prinse în cuier şi'l poftì să intre, ducându-l de-a dreptul în sala de mâncare, unde serviciul de ceaiu, pregătit, aşteptà...

— Nu am auzit sgomotul automobilului... îi zise, după ce el şezù.

— Am venit pe jos, pentru anume motiv.

— Care? Ori sunt indiscretă....

— Unor anume stări omeneşti e bine să le zicem pe nume şi cauza să nu ni-o ascundem nici nouă, nici unor intimi. .E şi cestiune de conştlinţă, prin urmare de adevăr, rostì doctorul privind mai mult în sine par'că.

Se făcù tăcere. Adela pricepù înţelesul acestor cuvinte de introducere, şi, aşteptă, fără vre un gest de încurajare.

— Copila mea, luna de zile ce ne-am fixat-o ca un fel de timp de încercare, a fost pentru mine hotărâtoare. Nu mă credeam omul sentimentalului, eu, omul de ştiinţă, eu pozitivistul, eu analistul care treceam şi în domeniul psichic numai din punctul de vedere al caracterizării altora. Ei, uite, m'am înşelat, ceea ce dovedeşte cât îmi ierà de netemeinică cunoştinţa de mine însu-mi, — înşe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lare ce'mi da însă o neasemănat de dulce răsplată: încredințarea că iubirea există și că eu o simt în adâncime și în înălțime, — sfârși el cu glas vibrător de emoțiune adevărată, privind-o cu învăpăierea pe care o catifelează duioșia.

Pe Adela o impresionă mai mult decât ar fi trebuit, în starea ei de îndrăgostită încă cu gândul la Amedeu, asemenea accent din partea unui om ca doctorul. Și până să caute un răspuns. Zarian urmă:

— Această chemare, întrucâtva târzie, la sentimentalitate conștientă și în stare de-a se devota, nu înseamnă că trebue să siluiască o inimă, spre a i se impune. Nu. Este numai o constatare de fapt, ca rezultat al lunii de încercare și trebuiă, cred, să o cunoști, ca între noi, înnainte de despărțire, să nu rămână nimic nelămurit.

— Ați hotărât dar plecarea din București, întrebă ea cu glas învăluit.

— Da, copila mea, însă te rog să nu uiți că rămân la dispoziținea dumitale pentru orice mijlocire care 'ți-ar asigură viitorul.

— Chiar și mijlocirea pe lângă Ofițerul stării Civile? rostì ea, înroșindu-se, privind în jos, zâmbind însă cu drăgălașă și discretă ironie.

Doctorului îi pierì puțin sângele din obraji, ca repede apoi să 'și-i simtă pojar. Atitudinea și replica ei potrivit găsită, îl umpleau de mulțămire, însă nu-i dădeau pas graiului.

Numai când Adela îl privì cu afectuoasă prie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tenie, întinzându-i mâna, el rostì cu glas care părea încă al nesiguranței.

— Așa dar ?...

— Primesc cu recunoștință, cu duioasă prietenie... îi răspunse cu seriozitate din care nu lipsià drăgălășia.

El îi strânse mâna și 'i-o reținù.

— E tot ce mă poate împăcà de-acum înnainte cu vieața...

— Și ne vom îngrijì, doi de-acum, de simpaticul nostru „invalid"? îi zise cu o intonațiune în care doctorul ghicì nuanța deja a maternității duioase...

— Da, Adelo, pe deplin încredințați că ne îndeplinim nu numai o datorie...

— In fața situațiunii ce'mi faci cu atât de mare bunătate de suflet și cu atât de curată dragoste, simțimântul meu pentru Amedeu a luat cale părintească.

Își retrase mâna și se ridică.

— Imi dai voe? Samovarul mă chiamă.

In adevăr samovarul începuse a intonà imnul clocotului...

Pe tot timpul pregătirii, doctorul îi urmărì firească grațiozitate a mișcărilor și frumusețea plastică a formelor, ca un îndrăgostit. Zâmbià și privià galeș, din plinul mulțămirii acestor clipe, și ea, când prinse de veste, se înroșì. Surâs discret de rușine îi trecu pe buze.

In adâncu-i se simțià stânjinită încă, deși se promisese, — mai degrabă tocmai fiindcă se pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

misese. Trebuiă să se arate mai afectuoasă în familiaritatea ei şi *ceva* o mai oprià încă..

Când servì ceaiul, îşi zise:

— Mă voiu deprinde. E om bun, delicat.

Doctorul se aşează înaintea cescii în care ceaiul îşi aburià mircazma.

— Ştii la ce mă gândesc eu acum? o întrebă cu drag.

— Desigur că iarăş la ceva care să'mi arate bunătatea dumitale de suflet, îl răspunse, zâmbind.

— Mă gândesc să mă duc la Bacău, la părinţii dumitale...

Ea avù par'că un junghiu în inimă. Se îngălbenì, plecă ochii, — apoi aprinsă la faţă şi cu rouă de lacrimi în ochi, îl privì lung...

— Trebue, copila mea, urmă el, să-i îmbunez şi să te iau din casa părintească...

Ea îşi acoperì ochii şi îşi culcă pe marginea mesei capul.

— Nu te ruşină, Adelo. Din momentul când ei îţi vor învoì să le treci pragul, trecutul nu'ţi va mai fi imputat. Le va intrà în casă o copilă aşteptată, iubită, dorită, pe care o vor da la casa ei cu cinste şi cu mulţămire.

Adela izbucnì în plâns sguduitor: ierau lacrimile căinţii, ale dragostei şi dorului de părinţi, ale speranţei de-a se vedeà în braţele lor, — ale adevăratei reabilitări... Şi omul acesta bun îi da toate putinţile!...

Se ridică după câteva clipe şi într'un avânt pe care nu 'şi-l gândì, îngenunchiă lângă doctor şi îşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plecă pe genuchii lui, ca un copil, capul drăgălaș, — duios șoptindu-i.

— Mulțumesc din suflet: ești culmea bunătății...

El o desmierdă pe părul ca mătasea și-i zise:

— Ești înzestrată cu atâtea calități, copilă dragă, că e păcat să nu ai toate mulțămirile și cea mai dulce ființii tale morale ierà aceasta, ca părinții să'ți redeà iubirea lor, ca părinții să'ți împărtășiască bucuria unei situațiuni sigure..

O ridică, o așeză alături, îi trase ceașca de ceaiu dinainte și urmă:

— Mâine seară plec. Dă'mi, te rog, lămuririle trebuincioase, ca să-i cunosc și să știu cum să-i găsesc. Mai ales nu mai plânge, și-i șterse lacrimile cu batista lui.

Ea îi zâmbì, — de data aceasta o! cât mai afectuos: îi dispăruse stânjinirea; nimic nu-i mai oprià drăgălășia cuviincioasă, dar dulce, față cu el, în familiaritatea ce devenià intimitate sufletească.

XVIII

Pamfil Bucescu, născut și crescut în Bacău, din părinți meseriași, urmase dorinții acestora de-a învățà și de-a ridicà neamul. Meseria de tăbăcar lepăreà josnică, dacă nu tocmai sărăcăcioasă.

Pamfil învață, ce e drept, cu tragere de inimă liceul, dar căzù la bacalaureat, se descurajă și se lăsă în brațele vitrege ale funcționarismului.

Primit la Primărie, după stăruință, se distinse prin muncă pricepută, hărnicie întrucâtva plină de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inițiativă, ceea ce ușură sarcina Șefilor, așa că le dobândì încrederea. Cei cari plecau dela primărie, îl recomandau celor ce veniau, cei ce reveniau, aduși de periodicitatea valurilor politice, îl regăsiau ca pe element de sprijin inteligent.

Un fost Primar, venind Prefect al Județului, îl iură Primăriei și'l făcù șef de biurou: ierà un post pe care Bucescu îl visà numai, în nopți de gândire la viitor.

Ierà de douăzeci și opt de ani.

Plăcut de înfățișare, destul de sentimental, aspirà la dragoste și își găsise idealul în fața casierului Primăriei. Dragostea din ochi și din vorbă, pe ici, pe colo, pela vr'o familie, țineà de vr'o patru ani. Casierul nu'și prea urnià inima, fiindcă băiatul ieșise din tăbăcărie și i se păreà că-i „miroase pașii". Pe urmă, ce leafă avea!

Când trecù șef de biurou la Prefectură, îi mirosiră mai puțin pașii iar leafa îi bătù la ochi: aproape ca leafa lui de funcționar vechiu.

Se înțelese dar cu nevasta, — și înțelegerea se împlini pe malul Bistriței unde răsuflà tăbăcăria. Cele două sărăcii funcționărești se aliară cu speranța în mărinimia bugetară a viitorului.

La vârsta de patruzeci de ani, Bucescu ierà Director al Prefecturii și tată a trei copii, — doi băeți și o fată. Tăbăcăria le adusese, — după moartea bătrânilor lui, — vr'o cincizeci de mii de lei bani buni, iar casa, locul și vadul le trecuse altui meșteșugar, cu chirie..

Soția lui, Smaranda, se nemerise bună mamă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu mult bun simţ şi cu toată priceperea unei educătoare serioase.

Amândoi soţii, economi, modeşti, îşi crescură de-a lungul anilor copiii, cu dragostea care nu răsfaţă, care nu lipseşte însă pe copii de duioşie, care le înţelege firea, aplecările şi-i îndreaptă pe drum cu prevedere.

Aceasta a fost până la un timp, până când Adela a terminat Facultatea de litere la Iaşi.

Lipsă de prevedere a fost la Bucescu în a'şi duce Ministrului fata, când puteà să-i ceară protecţiunea şi mijlocirea fără să 'i-o prezinte. Ştià din svon public că Ministrul ierà de felul lui chefliu mueratic.

După ce s'a întâmplat nenorocirea, după ce au pus barieră între casa lor şi „rătăcita", nu rare au fost momentele când amândoi soţii, în tăcerea singurătăţii lor, privindu-se cu durere, îşi jeliau soarta fetei. O oropsiseră şi îşi blestemau asprimea, — totuşi bătoasa lor concepţiune despre cinste nu le mlădia inima spre a'i deschide casa. S'ar fi plecat către iertare, dar teama de „ce va zice lumea" le umpleà obrazul de ruşine şi se închideau în suferinţă cu unica mângâiere că li erau buni băeţii şi că li veniau din când în când în casă, „de prin lumea largă". Unul ierà în Bucureşti inginer la Căile Ferate; cellalt, profesor, şi trecuse dela Turnu-Severin tot în Bucureşti...

Amândoi îşi mai aruncaseră ochii în calea Adelei, până când, în cele de pe urmă, duseseră pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rinților lovitura că: „nu mai ierà nimic de făcut".

Ierau de atunci șase ani, cari corespundeau pentru mai apoi cu așezarea Adelei în casa ei supt numele de Cora.

*

Bucescu, în timpul acesta de schimbare a soartei fetei lui, este tot Director de Prefectură. Politica l'ar fi putut „pune în disponibilitate". Politicianli, cari, rând pe rând încălecau pe Prefectură, îl mențineau, cum făcuseră și cei dela Primărie.. Li ierà la îndemână. Cu toată atitudinea lui respectuoasă, plină de cuviință, care uneori alunecà până la lingușirea discretă, — el sta adevăratul Prefect administrativ. El pricepeà, el cumpănià, el da directiva, fără să pară că o dă, el luà asupră'și greșeli cu răsunet ale Prefectului; el ierà cel șters cu activitatea pe care totuși o întrupà. De aceea, indiferent de partid. Prefecții îl iubiau și-l protejau. Singura lui satisfacțiune, ierà câte o „indemnizare" băncească, — de altfel bine-meritată, — care-i mărià paragraful bugetar al economiilor, pe care îl speculà cu prevedere și fără sgomot, dar nu în chip necinstit..

In ziua această de Faur 1911, — pe care mai apoi el o numì „memorabilă", — Pamfil Bucescu încă nu plecase la serviciu, și își sorbià „cafeluța" neagră, citind „Universul", când i se vestì un domn dela București...

Smaranda numai decât ieșì să vadă cine ierà și ce poftià.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bucescu nu se mişcă, — nu ierà impresionat. Atâţia domni, de prin atâtea judeţe veniau, în legătură cu felurite afaceri ale judeţului „lui", să'l cerce cu „filot*imia*" lor.

Dar când dădù cu ochii de înfăţişarea mult-zicătoare a lui Zarian, se ridică repede şi foarte respectuos îl poftì să şeadă.

— Smarando, „dulceţi" şi „cafè" pentru boeriu', zise soţiei.

— Vă rog, daţi'mi voe să nu iau nimic. La gară m'am servit....

— Binevoiţi atunci să'mi spuneţi cu ce vă pot servì eu...

— Doamnă, i se adresă Zarian Smarandei care-i făcuse bună impresiune, vă rog să staţi şi dumneavoastră de faţă la o consfătuire pe care v'o cer amândurora.

Soţii se priviră cu mirare apoi îşi îndreptară ochii la „boeriu".

— Stai colea, Smarando, o poftì Pamfil lângă el.

Urmă un moment de tăcere. Doctorul îşi căutà cuvintele.

— Doamnă şi domnule Bucescu, viu de departe, necunoscut dumneavoastră, dar cunoscându-vă, fiindcă... o persoană de o rară distincţiune fizică şi morală, v'a descris mie cu inima. După înfăţişarea dumneavoastră văd că a spus adevărul... .

Urmă iar tăcere. Soţii se priviră iarăş, cu un început de emoţiune pe care nu 'şi-o înţelegeau încă: cine puteà fi persoana, se întrebau, şi care ierà sco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pul venirii acestui „boeriu", — căci în adevăr boer se vedeà că este.

— Eu sunt doctorul în medicină Eudoxiu Zarian, proprietar şi agricultor în judeţul Râmnicul-Sărat, cu reşedinţa la moşia Bozoteşti, cu locuinţă şi în Bucureşti.

Soţii se înclinară, sfioşi par'că.

El merse acum de-a dreptul la ţintă.

— Dumneavoastră aveţi în Bucureşti o fiică. pe domnişoara Adela Bucescu?

Smaranda se îngălbenì; Pamfil se îmbujoră şi tuşì încet.

— Am făcut cunoştinţă cu domnişoara, fiindcă aveà nevoe de un medic.

— E bolnavă? nu se putù să nu izbucniască muma. Poate-că....

— S'a făcut bine, doamnă. Timp de două luni. şi mai mult, am vizitat-o şi treptat 'i-am dobândit încrederea şi ca om. Intre noi s'a aşezat o prietenie curată, ca între părinte şi fiică.

Smaranda îşi şterse ochii umeziţi, Pamfil se silì să se îndrepte de şale, spre a'şi stăpâni emoţiunea, în setea de-a aflà.

— Intr'o zi, — a! dar mai întâi trebue să vă spun acestea: domnişoara Bucescu, desgustată de anume viaţă, pe care încă nu 'i-o cunoşteam, nici nu 'i-o bănuiam atunci când am cunoscut-o, — se retrăsese din lume şi nu mai primià pe nimeni, hotărâtă să meargă pe calea muncii cinstite. Intr'o zi dar, mi se mărturisì, ca unui părinte, — ca unui prieten sufletesc, — şi am rămas adânc im-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

presionat: ierà mărturisirea sinceră a unei greşeli datorită neesperienţei, ispitirii, siluirii viclean pregătită a seducătorului îmbrăcat în pielea politicianului puternic şi fără simţ moral. Cred că-ţi aminteşti domnule Bucescu de împrejurările numirii la catedră a domnişoarei. Dacă ea ar fi avut curajul, dacă nu ar fi împiedecat-o ruşinea, ţi-ar fi spus în ce chip o persecută Ministrul curvar. Nu a putut să'ţi spună, şi a făcut întâiul pas în greşeală, — după cum pasul premergător a fost că dumneata, domnule Bucescu, i-ai prezintat Ministrului pe domnişoara, când te-ai dus să-i cei protecţiune, — prezintare care nu ierà de lipsă.

Pamfil, ruşinat, plecă repede capul. Smaranda îşi duse mâinile la ochi.

— Domnule Bucescu, nu'ţi fac o imputare; incidental am pomenit de acest lucru.. Ce-a fost, a trecut ca un vis rău din o noapte de iarnă, după un somn greu cu stomachul prea încărcat. Eu mă găsiam în faţa unei fiinţi de-o frumuseţe fizică aşezată, de-o frumuseţe morală care s'a refăcut prin căinţă şi prin voinţă. M'am oferit să-i stau în ajutor spre a'şi luà locul în învăţământ şi domnişoara primise, când, 'mi-am dat seama că în sufletul meu vorbeşte ceva mai mult decât prietenia.

Soţii se priviră, înfiorați: nu cumva?... Doctorul urmă :

— Şi atunci, doamnă şi domnule Bucescu, 'i-am făcut şi eu mărturisirea mea. Nu-i ceream iubire, — poate că un om de vârsta mea nu o inspiră:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi cerea transformarea prieteniei respectuoase în prietenie duioasă. Celelalte elemente de armonizare a unei vieți de casă nu ne lipsesc. Domnișoara 'mi-a făcut onoarea să primiască și eu vă cer onoarea să 'mi-o dați de soție.

Smarandei aproape să-i vină rău de bucurie: Pamfil se ridică: ierà aproape ca ceara și tremurà.

— Domnule doctor, onoarea e pentru noi, îi răspunse cu glas învăluit de emoțiune.

— Fata mamei! suspină Smaranda, cătând la Zarian cu drag.

— Înțelegeți, doamnă și domnule Bucescu, situațiunea: eu voiesc, și Adela dorește, s'o iau din casa părintească. Eată de ce-am venit să vă vorbesc și să vă rog.

Smaranda își împreună mâinile rugător.

— Pamfil dragă, du-te și 'mi-o adă... du-te. Draga mamei copilă!

— Da, domnule Bucescu, să mergi diseară cu mine... și s'o aduci acasă... Vă rog apoi pe amândoi, să nu-i cereți să'și mai împrospăteze durerea și rușinea; să nu se umiliască. V'am spus că e alt suflet acum, că e vrednică de dragostea și de numele meu: s'o primiți ca pe un copil de care o împrejurare v'a despărțit câțiva ani, de pildă... complectarea studiilor la Paris. Să-i arătați numai iubirea revederii și bucuria apropiatei căsătorii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, domnule doctor, da... zise cu duioşie muma.

— Aşa o s'o văd şi eu la Bucureşti, încuviinţă tatăl, cu seriozitate.

*

Adela petrecuse o noapte de aproape insomnie, nu în frământări ale nesiguranţei, ci în frigurile bucuriei că'şi va revedeà părinţii.

Se deşteptă din somnul de dimineaţă obosită şi totuşi uşoară: par'că văzù pe doctor ivindu-se în înână cu ramura de măslin de-acasă.

Şi când auzì soneria, după o oprire de automobil, alergă şi deschise. Rămase fără suflare par'că şi simţì că s'ar pierde: ierà tată-său.

Dar când îşi dădù seama că el îi întindeà braţele, — i se aruncă de gât cu învăpăiere şi strigă adânc emoţionată:

— Tată!... Tăticule!

Apoi izbucnì în plâns.

Andriţa alergase şi ea şi privià încremenită de mulţămire: ştià că domnişoara avea să se ducă la părinţi... Eată venise tată-său s'o ia!

— Nu plânge Adeluţă, îi şoptì, gata să plângă şi el, sărutând-o cu focul strâns de ani.

Andriţa închise uşa.

— Domnişoară, să scoatem domnului paltonu', îi rostì, ca să curme plânsul..

Când se văzù în sala de mâncare, Bucescu şezù, şi întinse picioarele, par'că înţepenite. şi-i zise duios de blând :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— la şezi colea lângă mine Adeluţă...

— Domnul doctor? întrebă ea.

— M'a adus până la poartă...

— Cât e de delicat, tată...

— Om învăţat şi suflet mare, Adeluţă. Am vorbit cu el mult, — multe şi de toate, — până să plecăm ast'noapte, la gară. Nu'ţi poţi închipuì câtă bucurie că'ţi asiguri viitorul...

Ea îngenuchiă lângă el, ca lângă Zarian.

— Mă ierţi, tată? îi zise privindu-l, căită.

El o ridică, îi făcù loc pe braţe ca pe când ierà fetiţă şi-i răspunse afectuos:

— Nici o vorbă, Adeluţă, de tot ce-a putut fi şi să nu cătăm pe vinovaţi. Să ne uităm numai în viitor şi, de ocamdată, să ne întoarcem amândoi acasă. Mumă-ta arde de dor să te sărute...

— O! draga de mama... Mămăiţă, gemù apoi şi ochii i se umplură de lacrimi. Sărutul pentru ea îl dădù lui tată-său.

Andriţa intră cu apă, dulceaţă şi cafea neagră.

— Ce ia mai apoi boeru'? întrebă ea.

— Nimic decât ce 'mi-ai adus, fiindcă aşa îmi şi e „tabietul". Mulţămesc.

— Ce gătim de prânz domnişoară? întrebă femeea.

— Adeluţă, nu face bucate pentru noi. Mâncăm de prânz la doctoru'. Gustăm tot la el, ceva, diseară, şi plecăm de-acolo direct la gară. Când ne-om duce la el să'ţi iei într'un geamandan ori într'un cufăr, tot ce'ţi trebue.

— Bine, tăticule. Auzi Andriţo?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi stai mult p'acolo, domnişoară? Ce urât o să'mi fie?

— Vom vorbì noi...

Bucescu sorbià acum din cafeaua care-i părea mai bună decât cea de-acasă, şi cu o plăcere cum nu ţinea minte de când n'o avusese. .

Adela nu'şi mai puteà cuprinde toată mulţămirea sufletului: tată-său o iertase înnainte de-a fi plecat de-acasă; tată-său nu voise s'o ruşineze şi s'o umiliască, vorbindu-i de trecut. O! desigur însă că ierà din delicata prevedere a doctorului binefăcător!

*

Amedeu, în aşteptarea unei deslegări promise, nu fu surprins când tată-său îi spuse că va lipsì din Bucureşti o noapte, două, nici nu'l întrebă unde se duce şi pentru ce.

In această dimineaţă a întoarcerii, doctorul îl chiămă în biuroul lui şi, după ce'l sărută, îl făcù să şeadă.

— Dragă Amedeule, — începù, — am deslegarea cestiunii care ne preocupă deopotrivă pe amândoi. Ierà numai una şi pe aceea a trebuit să o primesc, hotărâtoare şi de folos. Adela Bucescu consimte să mă ia în căsătorie, ca în casa unui bărbat legal să fie pentru tine o soră întru intelectualism, o mamă iubitoare. Soarta ei socială dobândeşte consacrarea legiuită şi faţă cu tine are putinţa acelei vieţi care nu poate da nimănui pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lej de vorbă. .Nu-i aşa că nu se puteà găsì altă formă?

— Tată, după toate lămuririle pe cari mi le-ai dat cu privire la starea mea, cred, în adevăr, că altă deslegare nu puteà fi. Ii mulţămesc domnişoarei Bucescu fiindcă nu ne-a părăsit...

De prânz când Adela şi tatăl ei veniră în casa, în care ea aveà să fie gospodină, — doctorul îi primì, emoţionat; Amedeu, cu obişnuita lui atitudine prietenească. Dar pentru Bucescu răsărì enigma:

— De ce căsătoria cu doctorul, şi nu cu fiul lui, băiat tânăr, frumos, numai bun de însurat? Firește că nu zise ceva, iar la masă, când văzù că fiul nu mănâncă, enigma luă faţa surprinderii. Văzù pe Adela foarte familiară cu băiatul, mai mult cu dânsul discutând, — şi enigma prinse a treia faţă, — aceasta din urmă par'că mai ciudată

Doctorul, cu toate că-ì luă seama unor anume priviri şi par'că unor uşoare gesturi cari vădiau nedumerire, deşì cauza nu-i scăpà, — nu-ì lămuri nimic şi masa se sfârşì în chip destul de vesel, mulţămită vinului generos şi vervei doctorului, la cafeà.

După ce vizitară casa, care plăcù foarte mult Adelei, ea, doctorul şi Pamfil ieşiră la plimbare, pe timp aproape primăvăratec.

Debleu, în vederea unui certificat de seriozitate care să fie doveditor în faţa viitorului socru, se despărţise aproape cu totul de „inseparabilii" lui. Fiind şi el la plimbare, făcù ochi mari cât sur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prinderea care'l pironi locului, când văzù pe „Cora" între doctorul Zarian şi un domn mai în etate ca doctorul. Salută, însă nu fu văzut.

Repede oprì o trăsură, se aruncă pe perinile ei de piele şi, plin de cea mai vie curiozitate, urmări automobilul. Ierà atâta timp de când n'o întâlnise, — de când se ştià că nu mai primeşte pe nimeni. Dar de ce doctorul şi nu Amedeu, — pe care de asemenea nu'l mai văzuse? Credinţă i se făcuse bănuiala că Amedeu ierà cel „în graţii" şi că dragostea lui ierà sechestru... De ce: însă şi „mutra" aceasta de berbec, „bătut" provincial? Trebuià să afle misterul. Vechia deprindere de-a cunoaşte „taine de efect", i se redeşteptă arzătoare.

La şoseà potrivì trăsura pentru o trecere pe lângă automobil. Salută foarte amical. Şi doctorul, şi Adela, fără să'şi fi putut spune unul altuia cuvânt de ignorare, nu răspunseră, ca şi cum nu'l cunoşteau, ca şi cum nu ierà pentru ei salutul.

Alte persoane numai îşi închipuiră că ar fi *Cora:* ierà surprindere, ierà şi îndoială în atitudinea lor. Găteala el foarte puţin căutată în simplitatea ei, lipsa totală de fard, o schimbau mult, faţă cu trecutul, deşi nici atunci nu se puneà în vază prin vre o exagerare.

Dar în acea zi, până târziu noaptea, vorba că reapăruse Cora, în tovărăşie „serioasă", făcuse încunjurul Bucureştilor cheflii.

Intorcându-se acasă, la doctor, nici un cuvânt nu se schimbă între el şi Adela, cu privire la în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tâmplarea salutului lui Debleu, — şi Adela mulţămi în cugetul ei doctorului pentru încă o dovadă de delicateţă de suflet: trecutul ierà cu desăvârşire înmormântat.

*

Smaranda, sculată din somn, cu mult mai de dimineaţă, nu'şi găsià locul de nerăbdare. I se închipuià că trenul sosià presemne cu întârziere, că. Doamne fereşte, se întâmplase „cine ştie ce" pe drum, că Adela amânase plecarea la Bacău.

In sfârşit, — dela casa lor se auzià totdeauna vuetul trenurilor şi şueratul, — se încredinţă că trenul venià... Ii urmări cu auzul apropierea, intrarea în gară, oprirea. Se aşeză dar la o fereastră de unde vedeà de-a lungul uliţii o bucată bună de loc, şi nu'şi mai clintì privirea, oftând numai, nestăpânindu'şi gesturi de bucurie şi de neastâmpăr: ierà s'o vadă pe Adeluţa, — după şase ani,— aproape şapte! Şapte ani!... Câtă durere ascunsă! Câtă ruşine! Câtă grijă! şi adese ori câtă aşteptare a vreunei schimbări în bine! Şi eată că schimbarea se întâmplà... Ba încă cum! Om învăţat, bogat, îndrăgostit de *dânsa!* Dumnezeu se îndurase!...

De-odată tresări. Lacrimi îi urzicară ochii. Veniau, un bărbat şi o femee, cu om după ei. Ei ierau! Ei trebuià să fie!

Şi ieşì în ogradă, unde păsările începeau a fi gălăgioase, — şi trecù pe pragul portiţei, neluând în seamă frigul uscat al dimineţii de Faur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se repezì în uliță când îi văzù aproape, — și cum o mai luă pe Adeluța în brațe, și cum o mai sărută, plângând și spunându-i desmierdări ca pe când ierà „un nod".

In sfârșit, eată-le în casă, — în odaea de musafiri, într'adins încălzită și luminată.

După ce o desbrăcă de palton, nu mai puteà de dragul ei; i se ivià „zână de frumoasă" și-i plăceà că ierà grăsuță, că par'că mai crescuse...

Adela, de partea ei, de-o dulce veselie în emoțiune, răspundeà la întrebări, la sărutări. Umblă apoi prin încăpere privind lucrurile, familiare altă dată, cari nu'și schimbaseră nici loc, nici coloarea par'că. Trecù prin celelalte încăperi, câte-trei foarte curate ca un pahar de cristal. Se oprì, în cele de pe urmă, în odăița care fusese a ei, care ierà tot ca odinioară, cu păpușele, cu jucăriile, cu *lucrușoarele* de mâna ei făcute, cu pătișorul tot cu acoperitoarea albă cu horbotă.

I se aburiră ochii, — dar nu lăsă să i se vadă înduioșarea și își cerù voe să se odihniască puțin aci.

XIX

A doua zi după plecarea Adelei, doctorul și Amedeu plecau și ei la Bozotești.

Filofteea nu știà cum să'și mai arate bucuria că vedeà pe Amedeu și'l copleșià de întrebări.

In dup'ameaza zilei, doctorul chemă la sfat, de-o parte, pe Neculai Bucioc și pe Filofteea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când auzî dânsa că doctorul se însură, nu se putù oprî să nu strige uimită:

— Eaca ṣòtie! Dumneata şi nu cuconaşu'?

— Fiecare la vremea lui, Filofteeo, îi răspunse fără supărare. Mi-am trecut prea mulţi ani fără să mă gândesc la mine, ca om.

— Numa'... nu-i prea târzior, cucoane?

— Nu, Filofteeo... Şi v'am chiămat să vedem împreună cum să rânduim casa şi ce-ar mai trebuì nou...

— Şi cam pe când nunta, cucoane?

— După Paşti.

— După Paşti în sărbători, când e câmpu' plin cu flori. — povestea cânteculuì... Şi unde-o faceţi?

— Aici, la moşie.

— Bine încai că ne bucuri şi cu nunta...

*

După vr'o cinci zile, doctorul primì scrisoare dela Adela:

Bacău, 25 Febr. 1911.

„Nu'ţi mai zic „domnule", ştiinate doctore, şi:ţi voiu zice pe nume când mă voiu obişnuì. De pe-acum însă înclin spre iubire, în aerul de familie în care îţi găsesc înrâurirea bunătăţli sufleteşti. Cât e de dulce să te ştii preţuită, iubită! Cum să nu te simţi aplecată către duioşic, când calită-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţile unui bărbat ca dumneata deschid cale? Femeea începe a fi fericită numai de când îşi dă inima aceluia care o merită. Sunt sigură de mine că te voiu iubì aşa cum iubirea dumitale pentru mine o doreşte, o cere.

„In privinţa căsătoriei, ai mei sunt de părerea dumitale: de îndată după Paşti, poate chiar în ziua de Duminica Tomei. Logodna, la care părinţii mei ţin o vom face, dacă primeşti, în ziua de 25 Martie, care se nemereşte a fi ziua când s'au logodit părinţii mei: această potrivire, zic ei, e prevestitoare de noroc. — şi'mi place să cred ca dânşii... Până atunci vom pregăti, după sfatul dumitale, atmosfera oraşului nostru, în care vestea sosirii mele din străinătate, a făcut deja vâlvă.

„Dacă timpul îţi permite, vino dragă doctore, în ziua de 9 Martie, pentru când mămăica îţi pregăteşte *„mucenici"*, mai buni, mai gustoşi decât mucenicii fanatismului religios şi politic ai tuturor neamurilor.

„Salutări prieteneşti lui Amedeu şi bună amintire.

„Iţi strâng călduros mâna şi, dacă'mi învoeşti, depun pe ea un sărut de recunoştinţă, premergător iubirii".

Logodnica dumitale,
Adela Bucescu.

Doctorul o citì cu plăcere.

Acum că „chestiunea" îşi va aveà deslegarea, el îşi redobândise liniştea şi se îndreptà către capitolul din urmă fără nici o grijă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Peste vr'o zece zile se va duce la Bacău și o va revedeà pe Adela. Simți o înfiorare caldă, — semnal firesc al dorinții. Se va împlini și aceasta. și-i va urmà normalizarea.

*

Din cătunul Colilia unde sclipì vorba vestitoare a Filofteei, străbătù repede știrea în satul Bozotești că „boeru" se însurà, — el, nu fecioru'-său. Cum s'a mișcat „huhurezu" dela cuibu' lui de „vrăjitor", cum s'a înfruptat din „dulcele" Bucureștilor, hop! „își găsì sacu' petec" și „putina, capac"! „Cine știe ce vulpe de muiere îl îmbrobodise" ! „Da' cum de nu 'i-a pus „gliganu" de băiat, căpăstru'!"

Și așa fel de vorbe cutreerau satul umplând mai ales gurile femeiești, cari, ce degrabă se mai cască numai să prindă și să ducă veștile, numai să lămuriască până mai rău să încurce!

Doctorul își începuse împreună cu Amedeu plimbările, în acelaș schimb de impresiuni și de păreri ca altă dată, fără ca vreunul însă să pomeniască de noua stare de lucruri apropiată. Par'că „omul lui" ar fi avut sensibilitatea unui normal, doctorul se ferià de a-i vorbì de căsătoria sa. I s'ar fi părut că-i atinge coarda dezamăgirii și poate a regretului că tatăl și nu el luà pe Adela.

De partea lui, Amedeu nu deschideà vorba, fiind că, de vreme ce Adela aveà să locuiască aci, ierà să-i fie în preajmă și prietenia aveà să se urmeze. De ce să arate nerăbdare? Dece să discute un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lucru stabilit? Va vorbi, se va bucură, când lucrul se va fi împlinit, când va începe, şi pentru el, mulţămirea.

In plimbarea din ziua aceasta de 28 Faur, pe un timp care fură din mirosul Primăverii, întâlniră pe Părăluţă.

„Lunatecul" se oprì şi cătă lung la dânşii, fără să hlinjiască precum îi ierà deprinderea.

— Te-ai întors, hai, boerule? îl întrebă sprijinindu-se pe un toiag noduros, dar drept.

— M'am întors, Dumneata, sănătos ?

— Da' ce'ţi pasă dacă's sănătos ori nu? Mai bine 'mi-ai da câtiva lei de parale.

— Ai nevoi mari?

— Ca omu'...

Doctorul îi dădù zece lei.

Părăluţă îi numără şi-i strecură în sân. Apoi:

— Se cunoaşte că eşti boer... Cât despre tine... rostì cătând ursuz la Amedeu şi învârtind toiagul, — lasă !...

După care gest, plecă, pe umăr cu bătul lui.

— Cu mine are ce are Părăluţă, râse uşor Amedeu.

— Şi e în toane bune, pe cât arată. Să i te fereşti din cale, când îl vezi de-departe. Nu mi-l închipuiesc însă primejdios...

*

In Bacău, nu ierà acum vorba decât de Adela Bucescu, mai ales că făcuse vizite în câteva case şi la Prefectul chiar, împreună cu părinţii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Frumusețea ei simpatică produsese vie impresiune, iar apropiata ei logodnă cu doctorul Zarian, mare bogătaș, iscase invidie.

Defaima de acum câțiva ani nimeni nu îndrăznià s'o mai pue în circulație, deși foarte încet și cu furie o șoptiau unele guri delicate și... mai presus... creștine...

Primirea ce 'i-o făceau chiar pizmașele, ierà foarte desmierdătoare și acestea se voiau cele mai luate în seamă, spre „a nu fi uitate" cu prilejul logodnei.

In seara de 8 Martie, doctorul sosì. Ierà așteptat la gară. Nu lipsiau nici câteva curioase, ceva mai de-oparte, ca să vadă pe doctor, ca să aibă ce vorbì pe urmă. Și avură: doctorul a sărutat-o pe „dumneaei" pe amândoi obrajii. Ea însă, nici pe un obraz, pe el. .Firește: om în vârstă... Doar îl luà numai pentru avere!

A doua zi toate „cucoanele" s'ar fi dus în vizită la Bucești, — chiar și cele care nu-i cunoșteau, —numai să vadă pe doctor și să se convingă dacă frumusețea „domnișoarei" ierà așa de „grozavă"!

Iar când se află că Prefectul da o serată în onoarea domnișoarei Bucescu și a viitorului ei, — se iscă adevărată furtună pentru căpătare de invitațiuni, — chiar dacă „aspirantele" nu ierau în vizită cu doamna „prefectoriță"....

Cronica Bacăului a înregistrat câteva leșinuri și multe sfezi cu bărbații lor, ale cucoanelor rămase fără invitațiune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In casa directorului Bucescu ierà sărbătoare de familie, în cerc restrâns, la masa de prânz, la care strălucirà „Mucenicii" doamnei Bucescu, foarte gustoşi, de foarte bună înfăţişare, — şi vorbele doctorului pe cari Adeluţa le complectà cu drăgălăşiile ei firesc afectuoase.

Seara, la Prefect, doctorul avù succes „de stimă" între bărbaţi, fiindcă nu înţelegeà „să se deà în spectacol", unde nu ierà locul, discutând ştiinţă...

Adela însă, deşi nu ieşià din o cumpănire ce nu se desminţià, avù cel mai deplin succes de frumuseţe, — de o râcâitoare gelozie a inimilor femeieşti. Ele nu-i iertau mai ales gătcala cea cu totul simplă, dar de o distinsă întocmire, şi care o prindeà.., „ca pe dânsa!"

Numai când nu voì să danţeze, — ceea ce în adevăr nu-i plăceà, — provocă indignarea care se strâmbà în surâsuri, ca un hap amar în învelitoare ce imitează argintul.

A doua fază a indignării fu, când începù să circule ştirea sigură a nunţii, la moşia doctorului. Cum? să scape onorata „elită" o petrecere nupţială de oameni bogaţi, arhi-bogaţi? Ierà culmea!

Şi anume mutre cu pretenţii se ţinură de doamna Bucescu, ca spinii, nu şi nu să facă nunta în Bacău, unde ierau părinţii, aşa fiind datina! Şi câte alte argumente de duzină!

Stăruinţa străbătù până la doctorul chiar, colorată de surâsul cel mai angelic femeesc, susţi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nut întrucâtva de autoritatea Prefectului, ca șef al socrului în perspectivă.

Cu același surâs, — copie de pe cel angelic, — doctorul puse înnainte autoritatea lucrului... hotărât, pentru care se începuseră pregătiri „serioase"...

Și marea piramidă a „șireteniei provinciale" — cum o numi Adela, — se năruî către sfârșitul seratei, iar Prefectul o-prohodì cu șampanie.

„Bine că fusese șampania! își ziseră mai apoi... cei de supt piramidă.

După ce se întoarseră acasă, Smaranda își arătă mirarea:

— Dar ce le abătuseră să se amestece în treburi intime ale noastre? Nunta în Bacău și pace!

— Ei, dece! rostì Pamfil. Nu înțelegi că la petreceri „gratis" aleargă toată „noblețea"!

— Dar tu, fata mamei, câte inimi de cuconet le faci să nu doarmă în noaptea asta!

— Dece, mamă? întrebă Adela, râzând.

— Dacă ierai... cum nu ierà alta!... esclamă cu mândrie în dragostea ei.

Fiindcă în această zi se învoiseră Adela și Eudoxiu, să'și zică pe nume de aci înnainte, el îi rostì, zâmbind:

— Asta înseamnă, dragă Adeluță, că trebue să'ți fac o colivie de aur cu zăbrele de platină, pardosită cu pietre scumpe.

— Numai să chemi pe Baba-Hârca să mă prefacă... în ce fel de păsărică vrei?

— În păsărica inimii mele...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Atunci dragă „Doxi", te rog nu uită să comanzi pentru ziua nunții colivia, îi zise privindu'l cu dulce ironie.

XX

Suntem în Septembrie.

Nu se ține minte de când porumbul, pe lanurile întinse ale proprietății și pe locurile sătenilor, n'a fost de o frumusețe așa de îmbucurătoare. A crescut înnalt, s'a făcut voinic, are păpușile lungi și groase și mai pe nici un hluj nu sunt mai puțin de trei, mergând până chiar la cinci!

Nu e vorbă, est-timp, nu s'au lăsat de cuib de cât două fire. A avut loc să crească în voe. E par'că o pădure tânără de copăcei plini de sănătate, ce'și freamătă frunze mari și cu mândrie arcuite, veselia și plinătatea rodniciei. Ploile apoi au fost nu s'a putut mai la vreme, par'că într'adins îndrăgiseră Bozoteștii și împrejurimile.

Acuma de dimineață chiar se văd urmele unei liniștite ploi de decuseară. Frunzele 'și tremură boabe de diamant, la boarea răcoroasă care a limpezit soarelui drumul, colo, la răsăritul lui. Printre cuiburile cari umflă pământul în jurul hlujilor, se vede urma apei strânsă în ochiuri. Apa a supt-o adâncul și au rămas ele ca niște pete, umede încă și puțin albicioase. Când soarele va face sbicirea, aceste pete se vor face numai crăpături ușoare, — încrețituri ale râsului lor de tainică mulțămire..

Lanurile cari au dat grâul, acum miriști, în cari

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

samulastra şi iarba rup monotonia de galben veşted a paielor retezate, încep să vadă pe la capete plugurile, pentru ogorâre. Şi nu li e defel durere când botul de fier se înfige şi sfarmă împotrivirea rădăcinilor de-o vară cari au hrănit spice. Li e ca un fel de uşurătoare răsuflare şirul de brazde lucioase, buze ale unor guri tainice care sorb aer şi raze. Şi vor rămâneà sânuri deschise şi lăsate odihnii, să doarmă supt pături de neauă până când iarăş plugurile şi semănătorii li vor dà bucuria rodirii.

In bătaia soarelui-răsărind în acest aer curăţit şi înviorător, pădurea de pe larga spinare a dealului puţin înnalt, e plină de licăriri ce diamanteazâ frunzişul în uşor freamăt.

Ciocârlille, — cele mai hoaţe dintre păsărelele hoaţe, — căci şi în neamul păsăresc unele au din instinct hoţia, — ca o moştenire ce nu'şi schimbă aplecare, cunoaştere şi îndemânare, — acum nu'şi mai aruncă spre soare sborul şi cascada de note muzicale. Acum, caută obiecte cari să le cheme privirea şi să le aprindă pofta de-a furà şi de-a ascunde. Şi nu le înşeală strălucirea diamantelor ce se scutură ori pe cari mai târziu le sorb razele soarelui. Un nasture de sidef, o boabă de mărgeà, un bold, un inel, cercei, agrafe, — destul să strălucească în aşa fel încât ele să le cunoască şi numai în sgomotul fălfâirii aripilor au luat obiectul în cioc şi sboară la cuibul tainic.

Doctorul Eudoxiu a surprins o ciocârlie cum sburà afarà din atelierul lui, pe una din ferestrele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deschise, în cioc cu o lamă mică de oțel. Atunci 'și-a lămurit unele lipsuri de pe mesele lui cu felurite mărunțișuri de metal.

Filofteea l'a încredințat că Gaița e și mai meșteră la furat, Fiind mai mare, ia și obiecte mai grele.

Irimia Pornilă, cârciumarul de azi din satul Bozotești, ca băețandru ierà un păsărar de-i mersese vestea. .Nu numai că știà cum să prindă fiecare neam de pasăre, dar tuturora le observà obiceiurile și pe cele hoațe le urmărià cu răbdare și cu atâta ferire, că nu se puteà să nu le descopere cuibul.

Așa a găsit la o Gaiță un ceas de argint. Și-a adus aminte cine se văitase că-i fusese furat un ceasornic și când i l-a dus, au fost mari mirarea și bucuria. Pe câți nu-i bănuise bietul om!

In dimineața aceasta când Adela Zarian se deșteptă din somn, prin fereastra deschisă soarele își plimbà un mănunchiu de raze vesel, iar dintr'o oglindă își făceà un focar.

Cătă în preajmă: patul, gol. Doctorul se sculase, cum adeseori făceà, mai de timpuriu, și văzând-o că doarme adânc, o lăsase în somnul dulce de dimineață. Se deprinsese să doarmă cu fereastra deschisă, ca soțul ei, și se simțià bine.

In aceste aproape șase luni de căsătorie, de viață liniștită numai la țară, frumusețea ei dobândise acel lustru tainic ce desăvârșește tot ce e fin, drăgălaș, armonios, prin nuanțe pe care nu le poți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prinde, dar al cărora întreg dă ideea de mult mai bine, de mult mai frumos. .

Nici nu visase că se poate ajunge în viață la asemenea cadru, în care toate ale căsniciei se împlinesc în aer de deplină mulțămire, cu o regularitate care făceà plăcere, cu dispoziţiune de spirit în care timpului nu i se luà nicidecum seama.

Şi ierau treburi de casă, firești femeei; şi ierau treburi de curte şi de grădină, în tovărăşie glumeață, veselă, cu doctorul ,cu omul de curte, cu Filoîteea; şi ierau plimbări numai cu doctorul, când dragostea de Natură îi făceà să trăiască impresiuni ce-i apropiă şi mai mult; şi ierau acele intime ceaşuri de după masă ori de seară, când împreună cu Amedeu îşi desfătau intelectul cu citiri şi cu discuţiuni, niciodată silite, nicidecum plicticoase.

Ceasurile treceau, ziua 'şi pierdeà în amurg firul de aur şi de azur; altă zi îi luà locul şi lunile acestea se făcură mănunchiu de verdeață şi de flori.

Adela se ridică, în acea revărsare de lumină matinală şi repede îşi făcù găteala simplă care-i puneà în ivire însă toată frăgezimea obrajilor, braţelor şi frumuseţea formelor. .

Când să ia de pe măsuţa dela picioarele patului, pusă între două fotoliuri, un foarte drăguţ ac de pept, în aur, cu briliante mici şi c'un safir de preţ, — foarte fin lucrat, — nu'l găsì şi începù să'l caute.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doctorul, dacă văzù că ea nu se mai arată, intră şi o află căutând.

— Ai pierdut ceva, Adeluţă? o întrebă zâmbitor, cu glas de îndrăgostit.

— Închipuieşte'ţi, Doxi dragă, că nu'mi găsesc acul de pept. Şi aci pe mesuţă l'am pus aseară.

— L'am văzut azi-dimineaţă, când să ies din odae.

— Dar atunci? rostì ea, nedumerită.

Doctorul se apropiă de fereastra deschisă, îşi trecù mâna pe glaful ei par'că ar fi căutat vre o urmă, privì afară în direcţia pădurii şi apoi la Adela, care sta în aşteptare.

— Prin apropierea casei noastre e un tâlhar cu aripi, o Gaiţă, — probabil femee, de vreme ce-i plac giuvaerele, — râse Eudoxiu...

— O Gaiţă? Ei, cum? întrebă ea, mirată.

Eudoxiu îi lămurì lucrul.

— Şi nu i se poate da de urmă? Mi-ar părea rău să pierd acul, nu fiindcă ar fi de mare preţ, dar îl am dela mamica....

— 'Mi-ar părea şi mie rău, Adeluţă. Dacă îi va fi luat careva din cătun seama, am putea-o urmări. A! Părăluţă! E cu putinţă să-i fi ştiind el isprăvile. Vrei să ieşim la plimbare? Timpul e minunat, după ploaia de-aseară. Se va puteà să'l întâlnim pe lunatec.

— Să ne bem cafeaua, Doxi dragă şi să plecăm.

Se prinse la pept cu un ac de siguranţă, se să-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rută cu bărbatul ca de bună-dimineaţa, îi luă cu drăgălăşie braţul şi ieşi cu el.

In sala de mâncare, nu găsiră pe Amedeu, care, de obiceiu îi aşteptă.

— Cuconaşul nu s'a coborât din odaea lui? întrebă Adela pe Andriţa, de care nu se despărţise.

— A plecat disdedimineaţă, încolo, pe şoseă.

— Dragă Doxi, ai luat seama că de vre o lună încoace Amedeu pare obosit, mai puţin atent la ce vorbim şi par'că cu mai puţină inteligenţă în discuţiune?

— Am observat; am crezut însă că mă înşel. Şi apoi, Adeluţă, toată luarea aminte la tine 'mi-o ating. Dorinţa să'ţi fiu în preajmă îmi e în gând de îndată ce ne despart ocupaţiunile, iar când sunt cu tine, numai plăcerea aceasta şi vraja întregii tale fiinţi mă absoarbe, îi rostî cu duioşie plină de adevăr.

Ierau unul lângă altul. Ea îi făcù grumazilor salbă cu braţele goale, catifelate, plăcut mirosind, şi-i rostì îmbujorată de adâncă mulţămire:

— Cred că aşa cum trăim noi, e fericirea.

— Aşa cum trăim noi, Adeluţă, e adevărata întrupare, în una, a două fiinţi ce se cunosc, ce se preţuiesc şi îşi dăruiesc una alteea, fără nici o oprire, toate comorile, — îl răspunse cu acel adânc accent de convingere în care vibrează dragostea, sinceritatea şi pe care'l întăreşte o seriozitate ce'l prinde nespus de bine.

După o sărutare din acelea ce pecetluiesc corespondenţa sufletească, îşi începură gustarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Acum că 'mi-ai chemat luarea aminte asupra lui Amedeu, voiu căutà să'mi dau seama care poate fi cauza, rostì Eudoxiu..

Iar în gând îşi zise:

— Atât de curând să fi început a se uzà mecanismul inteligenţei? Trebue să-i cercetez întreaga armatură.

*

Amedeu ieşise în adevăr disdedimineaţă, mai întâi în grădină, unde soarele nu'şi coborâse încă întâele raze şi apoi, ca doritor de zări întinse, trecuse pe şoseaua pe care se înşiruiau cu licăriri şterse de oţel, ochiuri de apă din ploaia de decuseară.

Dela aşezarea Adelei, ca soţie a tatălui lui, în casa şi la moşia ce-i ierau lui deprindere, Amedeu îşi da seama că ierà mulţămit, că nu mai dorlà nimic. Işi aveà singurătatea orelor de contemplare a pitorescului din juru-i, în plimbări în cari nu-i mai răsăriau oamenii „inutili" ai mediului orăşănesc; gustà fără nici o piedecă farmecul vieţii unui intelectualism fără formule şi fără îngrădiri doctrinare; aveà şi momente când, singur cu Adela, preţuià duioşia graiului şi privirilor ei, ca o revărsare aproape maternă, asupra lui, a sensibilităţii ei delicate.

Sătenii, când el îi întâlnià, îl întâmpinau cu voebună şi adeseori se opriau pentru câte un schimb de vorbe pe tărâm plugăresc. .

De altel şi Adela făcuse bună impresiune, din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ziua cununiei şi mai apoi când se dusese pe la câţiva gospodari fruntaşi, împreună cu Eudoxiu. Nu o socotiau „fudulă".

Numai pe zănatecul Părăluţă nu 'şi-l puteà apropià Amedeu şi aveà dorinţa să'l studieze, să-i cunoască amănuntele traiului, să umble cu el în oarecare tovărăşie spre a-i surprinde licăririle inteligenţei, cari l-ar fi adus să cunoască poate unele lucruri tainice ale codrilor, anume espresiuni ale graiului unui singuratec.

Părăluţă se oprià câte-o clipă în faţa lui ca spre a-i ascultà par'că vorba, şi de-odată se burzuluiâ, — ca din senin câte o zi de vară, — fulgerà cu ochii, bombănià ori strigà ameninţător, — ceea ce ierà tunetul vrăjmăşiei lui, şi plecà dând din mâini.

Amedeu rămânea să priviască pe urma lui, mereu nedumerit. .

In luna aceasta din urmă Amedeu işi luă seama unei neînţelese schimbări de echilibru, în sensul dezinteresării par'că de tot ce'l interesase, de tot ce-i plăcuse până acum.

Observaţiunea Adelei ierà dar îndreptăţită. Lipsa lui de atenţiune se datorà acestei scăderi de interes.

In dimineaţa acestei zile, el plecase fără să mai vadă pe tată-său şi pe Adela, tocmai din cauza dezinteresării, după cum plimbarea 'şi-o începeà în chip mai mult mecanic. Privià şi vedeà, însă nu cu spirit de observaţiune. Facultatea de-a gândì

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

i se lângezià. Placa de înregistrare par'că i se aburià. Apucă în spre pădure, cotind.

Părăluță se adăpostise în timpul ploii de decuseară, supt bolta deasă de frunziș dela poalele pădurii, unde trecuse noaptea.

Cântecul păsărelelor îl deșteptă în zori, din somn greu ca plumbul. Se frecă la ochii urduroși, câteva clipe, cu dosul palmelor și când 'și-i deschise bine, își dădù seama că aude cântecul, că deosebește glasurile, că înțelege ale căror păsări sunt: ierà dar în „toanele bune", când trimiteà Firei ceva din sufletul lui, când Firea îl pătrundeà cu cine știe care din frumusețile ei.

Și unde începù a-i zice și el, din șuer, poate-o improvizațiune în genul doinei, poate o doină puțin cunoscută, cu atâta îndemânare de modulațiuni, că păsările tăcură. Numai respirațiunea nela-timp luà cânteculuì din continuitate. După espresiunea chipului lui supt de boală și de lipsuri, își trăià din adânc cântecul.

Par'că i se lipià inima de codrul ce'l cunoscuse copil; par'că 'și spuneà lui cine știe ce jale ascunsă, — iar codrul îi răspundeà cu ecoul desmierdător al însăși cânteculuì lui și cu câte-o sfioasă ciripire ori notă muzicală — întrebări sau espresiuni de mirare, de plăcere, ale păsărelelor.

Când soarele poleì frunzișul mai din deal, el oftă dintr'un adânc întunecos al făpturii lui, se ridică, își destinse mădularele cam înțepenite și purcese pe potecă să iasă în șoseà pe la capătul pădurii rărite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De-odată văzù înnainte, la mică depărtare, pe cuconaşu', pe „afurisitu".

Amedeu se îndreptă către pădurea deasă dela poale, de unde Părăluţă plecase.

Dacă Adela plăcuse sătenilor satului, acele guri rele ce'şi trag vorba din fierea ficatului sufletesc, nu'şi putuseră stăpânì patima defaimei. In chip de taină împrăştiaseră întâi bănuiala, apoi încredinţarea că cuconaşu' trăià cu cucoana boerului şi că boeru' nu vedeà, — fiindcă „avcà orbu' găinilor", fiindcă „aşa nu văd îmbrobodiţii"...

In zile când Părăluţă ierà „mai în cumpănă". adunà asemenea şoapte şi aşa îşi înfipse în cuget un mult mai puternic motiv de ură împotriva cuconaşului... „Care va să zică el ierà în casa boerului lup, care la mioara, vulpoiu care jumulià găina cotetului! Afurisit ciocoiu care nu-i da niciodată lei de parale! Da' umblà să i se vâre lui în suflet... Las' că aveà să 'i-o facă el... lupului, vulpoiului, afurisitului!.,."

Când dădù acuma cu ochii de el. gând năprasnic îl arse ficaţii.

La poalele pădurii fusese cândva albie de pârău. Secase apa, dar pietre şi bolovani rămăseseră ici, colo, în parte acoperiţi unii cu pământ şi cu iarbă Rar se mai abăteà pe albia aceasta câte un puhoiu...

Părăluţă, cu o putere pe care nu 'i-ai fi bănuit-o, desgrădină două pietroae, le luă subsuoară şi se pitì după tulpina unui stejar foarte gros, nu innalt, dar cu ramuri, groase şi ele, întinse ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

niște brațe cari se apleacă spre pământ cu gând să cuprindă, să umbriască mai de jos.

Amedeu, înnaintând, dădu pe potecă, nu însă pe aceasta din vechia albie, ci pe alta mai la dreapta, netedă, părând panglică de un cafeniu-gălbuiu, între două fâșii de iarbă mărunță, deasă. Aceasta se îmbucă, la intrarea în pădurea de pe coastă, cu o cărare bătăturită.

Nu apucase să treacă mai mult de câțiva pași dincolo de stejarul singuratic, că Părăluță se îndreaptă de șale, se încordă pe picioare și aruncă în Amedeu cu unul din pietroae.

Se auzi atunci ca un sgomot de sticlă spartă. Fusese lovit în ceafă. Se clătină și stătu fără să mai misce.

Părăluță, dacă'l văzù tot în picioare, aruncă al doilea petroiu, care'l lovì pe Amedeu în spate. Acelaș sgomot ca de sticlă spartă. De astădată corpul se prăvăli pe brânci și rămase în nemișcare, în timp ce o ușoară sfârâială, ca din o desfacere a unor sârme învârtite strâns, răsună ușor în cuprinsul acestui corp.

Ca un rău-făcător care se teme să nu fie prins asupra unui fapt dăunător, Părăluță începù să cate în jur cu îngrijare, de cum își văzù doborât „vrăjmașul", — și fără să se apropie de acesta, o luă repede pe potecă în direcția din care venise Amedeu.

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doctorul şi Adela ieşiră tot pe drumul mare, ca fiind mai sbicit.

Cu aproape două ceasuri mai târziu, apucau aceeaş cale ca Amedeu, însă în direcţiunea satului. Işi închipuiseră că mai degrabă într'acolo puteau întâlni pe Părăluţă, ori în sat, unde poate se adăpostise în timpul ploii, ori cumva la ieşirea din sat pe drumul către pădure.

După o vorbă a celor din sat, Părăluţă „nu sta să facă mai niciodată purici, la mă-sa acasă".

Dacă mâneă o noapte acolo, a doua-zi „trebuiă să o ia la sănătoasa" undeva, dincolo de sat, mai obişnuit la pădure „unde făcea purici destui".

Imprăştierea de raze care umpleà spaţiul de lumină vioae şi de căldură astâmpărată, da Firei înfăţişare de obştească voioşie, în feluritate de tonuri şi nuanţe cari măriau frumuseţea. Deja unele frunze, pe ici, pe colo, ierau în uşoară plecare spre galbenul veştejirii; deja parte din ele începuse să sărute pământul în descurajarea timpurici lor căderi; deja în coloarea mai stărnitoare a frunzişului codrilor se simţiă colea oarecare deosebire de verdele verii, dincoace, ca undire de gălbiu prevestitor.

Adela, des clipind din frumoşii ei ochi, ca azurul zilei, înfruntă, cu râs dulce pe buze, bielşugul acesta de lumină biruitoare, respirà din adânc aerul care căută într'adins par'că să umple plămânii sănătoşi cu înviorătoare prospeţime, privià amănuntind frumuseţile şi sesimbà cu Eudoxiu cău-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tături de mulțămire, — răsfrângere a impresiunilor ce încă nu voiau vorbă.

Când ajunseră la marginea satului, Părăluță se apropiă gesticulând și răzând tâmp, de vorbă cu el însuși, fără să-i fi putut careva prinde înțelesul cuvintelor.

Cum i se lovi privirea de doctor și de „cucoana lui", se opri, cătă la fiecare, par'că s'ar fi trezit atunci din somn, ridică un braț și arătând înapoi spre codru rostì cu limba împiedecată:

— E-hei! Acolo... Las' că i-am făcut-o!

— Ce zice? întrebă Adela.

— Ce ispravă ai făcut, Părăluță? Și doctorul se mai apropiă de el.

— Las' că-i bine, mormăi Părăluță și voi să treacă înainte.

— Nu vrei să stai cu mine de vorbă?

— Ierau mari pietroaiele, e-hei !

— Și te-ai împiedicat de ele, Părăluță ?

— Se "mpiedică dracu', nu eu... Imi dai câtiva lei de parale ?

— Iți dau dacă 'mi spui că știi unde e cuibul Gaiței care fură ce-i bate la ochi.

— Gaița? Una e... Și-i mare... Ca un puiu de găină la Sân'Marie. Are cuib lângă pomu' cu stupu'. Cum ascunde ce-a furat, țipă de bucurie... Fug păsările de frica ei...

Doctorul nu'l mai auzise vorbind atâta și cu atâta șir...

— Uite douăzeci de lei. Hai cu noi într'acolo.

Părăluță întinse mâna să apuce hârtia. Dar 'și-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trase repede înnapoi și iarăși arătă cu brațul spre pădure.

— Nu merg... că e acolo...

Puse ochii în pământ și capul între umeri, apoi o sbughi de fugă în sat, cu toată încercarea doctorului de a-l face să se întoarcă..

— Când îi abate lui într'un fel, lămuri el Adelei, cu nimic nu'l mlădii. Să apucăm spre pădure, dragă Adeluță, Dacă știe el locul hoaței, îl vom găsi în altă zi în toane bune să ne ducă acolo.

Soarele se ridicase mai sus în vaza lumei. Lumina se mai accentuă, umbrele se mai închideau la față și își schimbau poziținea și forma..

Brazdele, supt apăsarea fierului, se răsturnau de-a lungul lanurilor și aveau sclipiri de pământ proaspăt desfundat și umed.

Boarea începeă să devie vânt și freamătul din codri să se audă de mai departe și să aibă unitatea ritmică a vibrării în masă.

De vorbă pe un ton drăgăstos-glumeț Eudoxiu și Adela înaintau. Stufosul stejar scund și rămuros ierà aproape și le chemă luarea aminte, ca ori de câte ori îi veniau în apropiere.

Dar când să treacă pe din susul lui, pe unde stătuse Părăluță, privirea Adelei căzu asupra corpului întins jos.

Apucă un braț al lui Eudoxiu și oprindu-l din mers, îi arătă, înspăimântată:

— Uite, colo... Un corp... Ah! e Amedeu...

Și se și repezi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— E Amedeu!... strigă ea şi îngenuchiă, începând a-l pipăi...

Eudoxiu o ajunse în câteva clipe şi, încruntat, îngenuchiă şi el. .

Numai decât văzu lovitura dela ceafă şi când se mai aplecă, observă spărtura cristalului. Trecându-i mâna de-a lungul, dădu şi de locul celei de a doua lovituri: cristalul ierà spart şi aci, mai jos de cei doi umeri.

— E mort! esclamă Adela, şi se ridică, palidă, în fiori reci, ameţind.

Eudoxiu se ridică şi el.

— In faţa acestei întâmplări, se impune să cunoşti taina întreagă.

Ea îl privi adânc impresionată.

— Acest om e invenţiunea, e creaţiunea datorită unor ani îndelungaţi de muncă... E fiinţă artificială.

— Artificială? esclamă ea în culmea încremenirii şi privind la Eudoxiu cu teamă.

— Te vei convinge peste puţin... De ocamdată să văd dacă-i pot pune în mişcare măcar resortul umbletului....

Cu un genuchiu pe pământ, scoase un inel în care ierau petrecute câteva cheiţe şi întoarse corpul pe spate.

Ochii ierau deschişi, dar fără espresiune: ai unei păpuşi. Gura întredeschisă, cu buzele în nemişcare. Nici un semn de viaţă mecanică..

Doctorul încercă să pună cu ajutorul cheiţelor, în funcţiune din rotările craniului pe aceea a mişcării. Resorturile nu se supuseră întoarcerii. A-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tunci se ridică şi-i zise Adelei, care se uită surprinsă, cu ochi mari: e lovit în partea cea mai fină a mecanismului, care, în invenţiunea mea, reprezintă creerul. Trebue să aducem oamenii curţii să-l ridice şi să-l transportăm acasă. Voieşti să rămâi tu aci şi să mă duc eu, ori te duci tu şi rămân eu...

— Rămân eu, îi răspunse, mişcată...

— Nu fii prea mult impresionată, drăguţa mea, ca in faţa unei morţi omeneşti, şi aşteaptă cu răbdare să-l vezi în chiar atelierul unde l-am creat.

— Acolo, sus, unde nu m'ai lăsat încă să văd ce este?

— Acolo... Acolo vei înţelege tot...

Doctorul se depărtă, negreşit turburat, — mai mult supărat decât mâhnit. Acum, în urmă, avusese ideea să'şi imobilizeze opera în atelier, unde s'o păstreze numai ca o dovadă a voinţii şi a ingeniozităţii, pe care să o producă în anume ocaziuni, şi atunci fără resortul inteligenţei în mişcare.

Şi eată că i se strică opera în părţile ei esenţiale. Le va mai puteà reparà? Va izbuti să le înlocuiască ? Mai ales va aveà răbdare ca în munca de odinioară?

Ajunse şi intră pe portiţa de fier din spre pădure. Chemă pe bărbatul Andriţei, pe grădinar şi pe argat.

— Luaţi din magazie patul cu chingi şi veniţi cu mine, le zise.

— Ce s'a întâmplat? întrebară câte-trei.

— Veniţi. — le porunci scurt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

După câteva minute se îndreptau câte patru spre stejar.

Când dădură cu ochii de cuconaşul, întins, nemişcat, se îngroziră.

— Ridicaţi-l încet şi aşezaţi-l pe pat, ie zise doctorul, în timp ce Adela sta pălidă, mută...

La portiţă îi întâmpină Bucioc, care, aproape atunci sosise.

— Ce are cuconaşul? întrebă el.

— 'I-a venit rău, pe câmp, la stejar... lămuri doctorul. Duceţi'l în odaea lui.

Când fură înlăuntru şi după ce'l trecură de pe patul cu chingi, pe patul lui, doctorul le cerù să nu vestiască întâmplarea şi-i îndepărtă.

Rămas numai cu Adela, îi zise:

— Drăguţa mea, să nu te ruşinezi că'l dezbrac de faţă cu tine...

Când îl văzù pe „Amedeu" gol, ea îşi dădù seama, cu uimire, de realitatea lucrului: aveà înnainte *un corp de cristal,* prin care se vedeà o întreagă orânduire metalică. La spate, mai jos de umeri, ierà o spărtură în placa de cristal care mergeà dela gât până la mijloc, perfect imitând această parte a unui corp. Altă gaură ierà la baza craniului. Materialul care întocmià pasta asemenea cărnii fusese strivit şi străpuns iar cutia cranială, spartă.

Doctorul curăţi locul de bucăţelele şi de aşchiile de cristal, apoi desfăcù craniul, cu îndemânare de mecanic.

Adela se uità cu cea mai încordată curiozitate

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi cu adâncă mirare. Iorà dar adevărat că vedeà un om artificial, — că omul acesta atât de asemănător firescului, dar artificial, îi însuflase ei... *iubire?!*... Mare ierà genialitatea acelui care îl creàse!

— Priveşte, Adeluţă, îl auzì şi tresărì: vezi tu toată această aşezare de rotiţe şi de fibre de platină? Reprezintă ani întregi de studiu, de combinaţiuni, pe temeiul unei rotării de ceasornic, spre a'mi da mie centre active, al inteligenţei, al voinţei, al vederii şi al auzului, al tuturor agenţilor principali al unui creer omenesc, afară de sensibilitate care nu 'mi-a fost la îndemână, fiindcă trebuià să creez sexul şi funcţiunea lui, ceea ce 'mi-a fost cu neputinţă. Aci s'a oprit puterea mea de creaţiune.

— Şi totuşi ai creat o minune. Doxi, îi zise Adela vibrând de admiraţiune... Oricum, pentru ce? Nu cred că din orgoliu, din vanitate...

— Să şedem, drăguţa mea. Nu din orgoliu, nu din vanitate, nu să înfrunt. Natură creatoare. M'a captivat pasiunea esperimentării, la Paris, pe tărâm medical, acì pe tărâm fizico-social. 'Mi-am pus problema: adevărul supără. Cuvântul îl esprimă, îl poate susţine; cuvântul îl şi poate modificà ori ascunde. Ce-ar fi dacă omului *i s'ar puteà vedeà gândul, fără cu el să ştie?* Imi trebuià un mijloc esperimental mecanic, care să aibă toate aparenţele vieţii.

— Acum înţeleg, zise Adela, în uimire.

— Şi am pornit la înfăptuirea unui corp d

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cristal, căruia am izbutit să-i dau aparențele vieții....

— O! ba încă cum! esclamă ea.

— Am găsit apoi aparatul iradiării gândului...

— O! de câte ori 'i-am văzut omului dumitale gândul!

— Și i'l puneam intermitent în funcțiune, mai acum în urmă, fiindcă fiul meu de cristal începuse a fi nemulțămit de efectul, în lume, al iradiării. Efect de revoltă, efect învrăjbitor. Esperiența o aveam cu prețul anilor mei de gândire, de muncă, și de singurătate. Scumpă copilă, ca vieața să'și poată urmà, în lume, un scop definit, după unii, o întâmplătoare dibuire în necunoscut din cauza unor molecule primitive ce s'au desvoltat inconștient, după alții, — viața, zic, trebue să aibă în indivizii săi un adânc tăinuit în care să nu se pătrundă: *vederea gândului ar face-o cu neputință!* Indivizii ar fi pururea în ceartă, — ar merge până la suprimarea lor. Azi se spune un adevăr, căruia cuvântul caută să-i micșoreze asprimile ce sunt „contururile". Și totuși indivizii sar muscați ca de șarpe, se simt insultați și înjură, defaimă, persecută... Adevărul există dar numai ca simbol și gândul intim, întâi despre tine și apoi despre alții, despre cei mai de aproape ai tăi, trebue să steà ermetic închis în adâncul unde se plămădește.

— Așa-i, șopti Adela, — profund înrâurită. Apoi, privind la corpul de cristal, adaose: bietul Amedeu!

— Da, bietul Amedeu, — căci în centrul meca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nic al inteligenței lui ierà spirit de observațiune, de pătrundere, iar un reflex al acestora înloculà sensibilitatea propriu-zisă: acest reflex îi producea nemulțămirile din anume momente.

— Te rog, arată'mi fiecare din aceste centre...

— Ți le voiu arătà când îl voiu duce în atelier și după ce voiu încercà să îndrept stricăciunile... Eată cum câte un nemernic al vieții poate, numai în o clipă, să distrugă o operă de artă care a cerut ani întregi de muncă! Răzbunare a Naturii? Am crede-o atunci că se amestecă în trebile omenirii, că e arbitru, că pare a-i cârmui mersul. E înlănțuire de cauze și efecte, în lumea fenomenelor de de-asupra omenirii, este și în lumea noastră, care e forță și materie organizată, dar între ele nu poate fi raportul dela stăpânitor la supus, dela conducător la condus, dela Divin la vre o emanațiune a acestuia. Justiție imanentă? E numai rezultatul matematic al înrâuririi unor forțe din trecut în viitorul ce le va primì manifestarea. Poate fi o mostenire, nicidecum pedeapsa unui judecător.

*

Când i se aduse Filofteei vestea că „cuconașu" murise „par'că", — ea sărì în sus și strigă:

— Ei, așì! Cum să moară om care nu-i om?

O sbughì însă în odaia cuconașului, unde'l văzù în adevăr, culcat, și gol, — gol ca atunci când boeru' „îl isprăvise" și i'l arătase întâi ei...

Se apropiă oricum cu teamă, cu jale, firește, și își impreună mâinile, rămânând în încremenire..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vezi, Filofteeo? ce e de mână omenească, piere mai degrabă... îi zise doctorul.

— Cum adecă, boerule, să nu'l mai auzim că vorbește, să nu'l mai vedem că se uită la noi? Da' cum s'a făcut boerule?

— Voiu vedeà eu cum și ce fel. Imi ajuți să'l ducem colo, sus?

— Unde l-ai clocit?

— Acolo. .

— Să cercăm.

Îi ajută să'l ridice în picioare. Potrivindu-i-le, îl făcù să steà țeapăn, drept, cu ochii țintă, — curat obiect neînsuflețit.

— Doamne, esclamă Filofteea, închinându-se, e popândău, nu altceva...

Adela simți flori: îi făceà rău asemenea împietrire, de păpușă, a aceluia pe care'l cunoscuse *om*.

Il luară de câte un braț, Eudoxiu și Filofteea, și ridicându'l de subsuoară, trecură în sală, apoi urcară scara; intrară în vechiul atelier, care, de mult timp nu mai văzuse pe nimeni și unde aerul ierà închis, iar perdelele lăsate.

Adela în stare de suflet ca după pierderea unui bun prieten, se duse în salonașul ei de lucru, unde căzù pe gânduri:

Așa dar, om artificial! Extraordinară înfăptuire și totuși îl răuià sensibilitatea, legătura ei sentimentală cu o creațiune mecanică! Își amintià apropierea ei de dânsul, discuțiunile cu dânsul, cunoștințile lui, puterea lui de-a judecà, — înfățișarea lui de om cult, — și par'că nu-i venià să creadă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că ierau espresiunea unei întocmiri artificiale, fie ea cât de perfectă.

Nu voià să'şi mai spună că se simtise jignită încă decând îl descoperise Eudoxiu o parte din infirmitatea acestei perfecţiuni.

Ierà acum în fiinţa ei un amestec de sensaţiuni şi de idei contrarii, cari răsfrângeau asupra doctorului ca un fel de vrăjmăşie tăcută, iar asupra „manechinului" ca un fel de dispreţ...

Nu ar fi voit să'l mai vadă, ca să nu-i mai învieze amintiri ce-i deveniau neplăcere.

Şi rămase mai departe pe gânduri. — iar în acest timp, acolo, sus, după deschiderea ferestrelor, doctorul, singur, se adâncià în cercetarea stricăciunilor şi a putinţii de refacere, poate, a „omului" său.

Intr'un ceas desurubă mecanismul fiecărui centru: un dezastru! Două ierau pe deplin sdrobite: aşchiile de cristal se înfipseseră în altele şi le strâmbaseră ori le rupseseră legăturile.

Căută rotiţe şi fibre pe care le făurise în număr îndoit şi întreit şi le găsi. Dar când îşi puse înnainte timpul desfacerii tuturor mecanismelor şi al refacerii de apoi, — îl cuprinse, pentru întâia oară în viaţa lui, descurajarea. Se lăsă pe un scaun şi îşi privi cu jale opera, ciuntită.

Nu, nu'şi mai simţià energia de altă dată.. *Atunci*... ierà în deplinătatea dorului de izbândire: *acum*, după esperimentarea care-i statornicise un principiu al existenţei omeneşti, ce'l mai puteà îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

boldi? Numai ideea păstrării, ca într'un Muzeu, a unei opere mecanice excepționale?

I se ivi imaginea Adelei, a ființii care, pentru el, aveà însemnătatea cea mai profund omenească în realitatea vieții și se mustră că o lăsase atâta timp singură, după o întâmplare ce îi impresionase, negreșit, prea mult sensibilitatea femenină.

Aruncă încă o privire „fiului" care rămâneà un obiect ce nu mai atrage și se grăbi să închidă fereastrele, să lase perdelele, să încue atelierul.

Amedeu încetase de-a fi !

O găsi pe Adela încă indispusă, dar fiindcă intervenise judecata, în desbaterile ei intime, — cum îl văzù, se ridică, îi zâmbì și-i luă o mână.

— Ei, cum e lucrul? îl întrebă...

— Dragă Adeluță, mult, foarte mult timp 'mi-ar trebuì să îndrept stricăciunile. Nu am apoi credința că aș mai puteà întocmì centrele: nu simt pe urmă nevoea să repet ceea ce am esperimentat. Amedeu a încetat de-a fi și poate că e mai nemerit să'l lăsăm uitării, — cu toate că prin el te-am dobândit...

— Dragul meu tovarăș de viață, îi răspunse cu ce drăgălășie Adela, — așa zic și eu: să nu aviem ceva artificial, când... mai ales când...

i ațintindu-l cu privire înnecată în fluidul unei ice bucurii, i se apropiă de ureche și-i șoptì:

... ni se vestește ceva natural care... a începe să se misce în ființa mea...

– Adeluță, ce spui tu?... esclamă Eudoxiu cu ținuea, necunoscută încă, a paternității...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— S'a vestit astăzi... mai adineauri... deşi încredinţarea maternităţii o am mai demult, — îi zise, plecând ochii, pe obraji cu o drăgălaşă îmbujorare...

— Şi nu 'mi-ai spus... de-atunci...

— Aşteptam momentul când să'mi deà semnalul că trăieşte....

Eudoxiu o cuprinse cu duioşie în braţe şi o sărută pe frunte; dar apoi buzele lor, înflorite de un tainic zâmbet, se împreunară în cel mai drăgălaş sărut.

El o făcù să şeadă şi se aşeză alături, cu un braţ adus pe după mijlocul ei.

— Nu-mi pot arătà prin cuvinte, Adeluţă, ceea ce simt, îi şoptì, alipindu-şi obrazul de obrazul ei catifelat.

Adela îi înlănţuì grumazul de-l apropiă şi mai strâns de dânsa:

— Ceea ce simţim amândoi în clipele acestea, înseamnă bucuria de-a trece parte din fiinţa noastră... unei alte fiinţi, —

...şi care nu va fi de cristal, rostì Eudoxiu, surâzând uşor ironic.

— Să-i dorim să aibă sufletul curat ca cristalul, zise Adela cu emoţiunea fiinţii ce începeà să fie muma...

— Iar rezistenţa împotriva ipocriziilor sociale, să-i fie de oţel călit, — împlinì doctorul, plecându-i cu dragoste capul pe umărul lui.

Noembrie 1929 — Martie 1930. —

— SFÂRŞIT

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Biblioteca Universitară Regele Ferdinand I din Cluj ROMÂNIA